

BOK OG BIBLIOTEK

— med medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Nr. 2/2017

Sikkert og fleksibelt

Innlogging med lånekort og PIN-kode og lånekort på mobiltelefon. Kameraer overvåkning og styring av lyd, lys, automater og annet utstyr på biblioteket.

Statestikk, support og service

Ta ut all ønskelig statistikk ved hjelp av vår webmodull Axxess Smartadmin, der også gir mulighet for support 24/7.

Se mer om alle våre RFID produkter på www.axiell.no

MERÅPNET BIBLIOTEK

– en utvidet service til brukerne

Axiell Meråpent Bibliotek anvendes som et supplement til bibliotekets nåværende løsning med bemannet åpningstid, som en utvidet service for brukerne, samtidig utnyttes den fysiske plassen og bibliotekets fasiliteter, siden bibliotekets åpningstid kan utvides betraktelig.

Virker med alle biblioteksystemer

Vår Meråpne Bibliotek løsning kan integreres med alle biblioteksystemer, og Axiell har sammen med bibliotheca levert mer enn 450 Meråpne Bibliotek til biblioteker i Norge, Danmark, Sverige og Finland .. og flere er på vei!

Tilgjengelighet

Mulighet for egendefinert veiledning til brukere på display ved innlogging.

Gi brukerne mulighet til å benytte alle bibliotekets tilbud når det passer dem best - både innlevering, utlån, reservasjon utenfor ordinær åpningstid.

AXIELL

INNHold

BOK OG BIBLIOTEK

Nr. 2-2017 – Årgang 83

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff	Ferdigtrykt
Nr. 1	19.01. 09.02.
Nr. 2	02.03. 23.03.
Nr. 3	18.05. 08.06.
Nr. 4	17.08. 07.09.
Nr. 5	12.10. 02.11.
Nr. 6	09.11. 30.11.

ABONNEMENT

DB Partner as, Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Forsideillustrasjon: Niels Poulsen
Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr. 11 900,-
Baksiden	kr. 13 900,-
Dobbelside	kr. 16 900,-
Helside	kr. 10 900,-
1/2 side	kr. 6 900,-
1/4 side	kr. 5 500,-

Hovedsaken

Bli med til Framtidens bibliotek i Billund i Danmark 10

Bok

Endelig flere samiske ungdomsbøker 8
Forfatterportrettet: Ruth Lillegraven 42
Leseopplevelse – Anna Rydstedt 56

Bibliotek

Makerspaca i bibliotekene – en trend? 16
Bibliotek i endring i Sverige 17
Tanker fra bibliotek-tenketank i Danmark 19
Podkast på vei inn i bibliotekene 28
Prosjekt Internasjonale studenter 30
Et glimt fra Nye Bibliotekenes Hus 41
Bibliotek i slummen i Nairobi 48
Ragnar Nordlie – 40 år med kunnskapsorganisering 52
Nye bibliotek for tweens 58
Warszawa Universitetsbibliotek – gammelt, nytt, nyskapende 62
Rollediskusjon på SMH-dagene 68
Skriveopplæring for studenter 70

Meninger

Nasjonalt tilsynsorgan nå! 6
Hva slags prosjekt er bibliotekene? 20
Biblioteket på døra 22
Nordisk modell med økt vekt på offentlighet 24
Kultur for kvalitet i høyere utdanning 26

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

– et bilag til Bok og Bibliotek 33

Smått er fortsatt godt

Vi har hørt det før, mange ganger: Biblioteket er samfunnets egen tenketank, biblioteket er samfunnets sjel, biblioteket er demokratiets siste skanse, biblioteket er ytringsfrihetens bastion. Ordene kommer ofte fra menn med dress og slips eller damer med drakt eller kjole, ofte ledsaget av stående applaus, anerkjennende nikk og glass med stett som løftes på diskret borgerlig vis. Joda, vi kjenner festtalene, vi kjenner utropstegnene.

Vi skal ikke harselere med dem, talene er velmenende, de minner om at bibliotekene eksisterer og at de er viktige. Men likevel – etter min mening skjer ikke den viktigste bibliotekutviklingen i store festtaler, den skjer lokalt, på det enkelte bibliotek, drevet fram av ildsjeler som på tross av skrantende økonomi, klarer å utvide vår forståelse av hva et bibliotek er og kan tilby. Derfor er det viktig for Bok og Bibliotek å gi regelmessige glimt fra lokal nyskaping og innovasjon. Hensikten med denne typen reportasjer og intervjuer er å vise at det skjer spennende ting, til både bevilgende myndigheter og biblioteksektoren selv. Sponsorsamarbeid, podcast, skrivekurs, språkkaféer, arena-aktiviteter, meråpne og døgnåpne bibliotek, litteraturformidling, bibliotekarkitektur – dette er bare noen få stikkord for hva vi har satt fokus på ute i bibliotek-Norge det siste året.

Det er ikke få norske bibliotekarer som de siste årene har vært på studiebesøk i Danmark, i byer som Hjørring, Kolding, Ålborg, Århus eller København. I denne utgaven har også Bok og Bibliotek vært i Danmark, i en liten by på Jylland, Billund, bare noen få mil fra jydernes hovedstad og kultursentrum, Århus, med sitt mektige og imponerende Dokk1.

I Billund har man den siste tiden jobbet med intet mindre enn å utvikle selve framtidens bibliotek med særlig vekt på barn og unge.

Biblioteket i Billund har selvsagt bøker og andre tradisjonelle medier, men det har gitt kreativiteten bredere rammevilkår enn man finner i tradisjonelle bibliotek. En del av lokalet er satt av til Maker Space. – Vi skal være en del av den såkalte maker-kulturen. Barn er en viktig gruppe, da de av natur er nysgjerrige, eksperimenterende og ser muligheter. Vi skal bidra med lokaler, inspirerende foredrag og legge til rette for at andre kan skape noe hos oss. Det er en egen ansvarlig for prosjektet, men alle ansatte på biblioteket må forholde seg til dette. Vi har hatt «maker torsdager», hvor det er blitt eksperimentert med LEGO Technic, robotprogrammering, origami og 3D-design, sier biblioteksjef Ole Bisbjerg.

Billund ligger i skyggen av festtalene i København og er for de fleste nordmenn mest kjent som byen hvor Legoland ligger. Men her finnes nå et stjerneeksempel på at den kanskje viktigste bibliotekutviklingen skjer lokalt. Les mer om framtidens bibliotek i Billund i denne utgaven på side 10-15 – og bli inspirert. ■

Bok og Biblioteks redaksjonsråd

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodo

Petter von Krogh, Buskerud fylkesbibliotek

Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo

Kristin Elisabeth Røijen, Læringscenteret, Høgsk. i Oslo og Akershus

Åse Kristine Tveit, Høgskolen i Oslo og Akershus, avd ABI

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Vi trenger et nasjonalt tilsynsorgan nå!

Fjernlånssamarbeidet forvitrer

AV BEATE HØIBY, BIBLIOTEKAR VED ELVERUM
BIBLIOTEK OG MASTERSTUDENT I BIBLIOTEK-
OG INFORMASJONSVITENSKAP VED HIOA

I Norge har vi et fragmentert biblioteklandskap med forskjellige typer bibliotek med ulikt samfunnsoppdrag og ulike datasystemer. Det er behov for å gjeninnføre en nasjonal tilsynsmyndighet for biblioteksektoren. Utviklingen av tjenestetilbudene når det gjelder fjernlån og lånerinitiert innlån, og uenighet innad i sektoren om hvordan lovverk og retningslinjer skal tolkes, aktualiserer temaet.

I Folkebiblioteklovens § 1 står det at man skal stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. I § 3 står det at bibliotekene skal følge felles regler for lånesamarbeid. Dette innebærer at det enkelte bibliotek ikke kan reservere samlingene sine kun for egne brukere. Likevel gjør mange nettopp det.

Hvem eier bøkene? På e-postlisten Biblioteknorge har det høsten og vinteren

2016 vært en debatt om utfordringene knyttet til fjernlån og lånerinitiert innlån. Innleggene viser at problematikken blir håndtert og løst ulikt fra bibliotek til bibliotek. Mange debattanter velger å tolke lovverket og retningslinjene på en slik måte at det gagner deres bibliotek.

Noen mener at bibliotekets bøker tilhører innbyggerne i landet. Andre forsvaret at deres bibliotek prioriterer egne innbyggere. Begrunnelsen er blant annet at deres kommune bruker penger på et godt bibliotektilbud. Et annet argument er at nye medier ikke bør ligge i transportkasser på reise rundt i landet.

Så lenge folkebibliotekene eies og finansieres av den enkelte kommune, vil det nødvendigvis være store forskjeller i tilgjengeliggjorte ressurser. Man kan spørre seg: *Hvem eier bøkene? Er det bøkene til Norges innbyggere eller til den enkelte kommunes innbyggere?* Av-

delingen for tilvekst og kunnskapsorganisering ved Nasjonalbiblioteket er i ferd med å utvikle en ny versjon av Biblioteksøk. Den nye versjonen skal fungere slik at de som ikke yter til fellesskapet heller ikke får nytte. Det kan hende dette løser noen problemer.

Nasjonalbiblioteket har ikke ansvar.

Etter at ABM-utvikling, Statens samordnings- og utviklingsorgan for arkiv, bibliotek og museum, ble nedlagt i 2010, er det ingen som har det formelle ansvaret for en helhetlig bibliotekpolitikk i Norge. En skulle tro at ansvaret var tillagt Nasjonalbiblioteket, men det er ikke tilfelle. Nasjonalbibliotekets mandat følger av Prop. 1 S (2012–2013) hvor det heter at Nasjonalbiblioteket, som statens utviklingsorgan for biblioteksektoren, skal bidra til å utforme og gjennomføre en nasjonal bibliotekpolitikk for folke- og fagbibliotek. Nasjonal-

Nasjonalbiblioteket skal bidra til å utforme og gjennomføre en nasjonal bibliotekpolitikk for folke- og fagbibliotek, men har ikke noe ansvar for å påse at retningslinjene blir fulgt. De har således hverken tilsyns- og sanksjonsmuligheter.

biblioteket har imidlertid ikke noe ansvar for å påse at retningslinjene blir fulgt. De har således hverken tilsyns- eller sanksjonsmuligheter.

På Nasjonalbibliotekets hjemmeside finner man en fjernlånsguide. Der kan man lese at forutsetningen for et fungerende fjernlån, er et fornuftig selvforsyningsnivå. Videre står det at fjernlån skal være et supplement til bibliotekets samlinger, ikke en erstatning for manglende ressurser lokalt. Hva som er et fornuftig selvforsyningsnivå, vil kunne diskuteres. Så lenge biblioteksystemene tillater lånerinitiert innlån, må ikke innbyggere i kommuner som underfinansierer biblioteket sitt nødvendige salg lenger på populære bøker enn innbyggere i kommuner som prioriterer biblioteket.

Deichmanske bibliotek, Norges største folkebibliotek, har heller ikke

noe ansvar. De prioriterer hele tiden sine egne lånenere, altså lånere som har Deichmanske bibliotek som sitt hjemmebibliotek. Dette innebærer i praksis at andre biblioteks lånere hele tiden risikerer å bli skjovet nedover på ventelisten. Dette gjør estimert ventetid for lånere rundt om i landet høyst usikker og foranderlig. Høsten 2016 innførte Deichmanske biblioteksystemet Koha som til alt overmål ennå ikke har noen fjernlånsmodul.

Mange kompliserende faktorer. En kompliserende faktor er at våre tre nordligste fylker ikke har en transportordning. Bibliotek i nord kan få store uforutsette portoutgifter. En annen kompliserende faktor er tendensen til at bibliotek rundt omkring i landet ikke vil sende fra seg nye bøker. Hva er en ny bok? Mulighetene for lånerne til selv å bestille bøker via lånerinitiert

innlån er også en faktor som kan føre til mye merarbeid for det biblioteket låneren har som sitt hjemmebibliotek. E-bøker løser heller ikke problemet da de ulike konsortieavtalene legger klare begrensninger i forhold til hvor mange eksemplarer som kan lånes ut samtidig.

Nasjonalt tilsynsorgan nå! Det er en utfordring for hele sektoren at det ikke finnes et overordnet organ som har makt og myndighet til å bestemme hvordan reglene skal forstås. Behovet er til stede for å gjeninnføre ordningen med et nasjonalt tilsynsorgan som kan utarbeide klarere retningslinjer. Det er ingen grunn til å tro at utfordringene i biblioteksektoren knyttet til fjernlån og lånerinitiert innlån skal løse seg selv. *Derfor trenger sektoren et nasjonalt tilsynsorgan nå!* ■

Endelig flere samiske ungdomsbøker

De siste månedene er det gitt ut masse ungdomsbøker på samisk, fortalte jeg nettopp til en bibliotekarkollega sørpå. Hun lyste opp. Masse? Så bra! svarte hun. Hvor mange? Fem, kunne jeg svare. Hun ble stum.

AV NINA ØDEGAARD, BIBLIOTEKAR OG LÆRER PÅ SAMISK
VIDEREGÅENDE SKOLE KARASJOK, HOVEDSTYREMEDLEM
I NORSK BIBLIOTEKFORENING

Fem skjønnlitterære ungdomsbøker på nordsamisk er faktisk til å bli stum av. I de tjue årene jeg har vært bibliotekar på Samisk videregående skole i Karasjok, har det kommet ut i gjennomsnitt én bok i året for ungdom mellom 12 og 19 år. I en oversikt jeg laget i oktober 2016 var det 19 ungdomsbøker på nordsamisk – romaner, noveller og et par antologier.

For noen år siden hadde vi en stor lesekampanje på skolen der elevene skulle lese litt hver dag. Min jobb som skolebibliotekar var å fordele litteratur mellom klassene, og når omtrent 90 prosent av elevene ved skolen har samisk som 1. eller 2. språk, var jeg opptatt av at de skulle få et godt utvalg av samiskspråklig litteratur, i tillegg til litteratur på de andre språkene vi har på skolen. Det viste seg å være særdeles vanskelig, det fantes veldig lite å velge i, og det ble spesielt synlig i denne settingen. Dette ble opptakten til en kamp for å få fokus på samisk ungdomslitteratur både politisk og i mediebransjen.

Retten til å bruke samisk er forankret i både lovverk og forskrifter. *Kunnskapsløftet samisk* (2006) sikrer samiske elever retten til å få opplæring på samisk. For å kunne oppfylle noen av de grunnleggende ferdighetene i *Læreplan i samisk som førstespråk*, som for eksempel «Å kunne lese i samisk er å skape mening fra tekster i ulike sjangere fra nåtid og fortid» og for å kunne «arbeide systematisk med lesestrategier tilpasset formålet med lesingen og med ulike typer tekster i faget», må elevene ha en rik tilgang på samiskspråklig litteratur. Og litteraturen må være tilpasset elevenes mestringsnivå og interesser.

Både interessen for litteratur og leseferdighetene blant elever i videregående skole varierer, og ikke alle mestrer å gå fra barnelitteratur og ung-ungdomslitteratur til voksenbøker. Dersom vi ikke kan tilby ungdommen bøker på samisk som er tilpasset nivå og interesse, vil mange miste interessen for lesing.

Men for at ungdommen skal få lesestoff må det produseres bøker. I *Sameingsmelding om samisk språk* (2013) står det under *Innsatsområde 4* at «Media og litteratur påvirker språket, det er derfor viktig at det utgis samisk litteratur som både har godt språk og som samtidig er tilpasset aldersgruppen og stimulerer til leselyst». En av strategiene i denne meldinga er derfor å få flere utgivelser av litteratur på samisk. Politikken har først og fremst vært at det er samiskspråklig originallitteratur som skal få støtte til publisering. Oversettelser kommer i andre rekke. Det er i utgangspunktet en god politikk, men når det ikke finnes originalmanus for ungdomsgruppa, har jeg ment at det må være rom for oversettelse slik at vi får opp kvantiteten.

Så skjer det altså. Det samiske forlaget Davvi Girji publiserer først to oversatte ungdomsbøker i epub-format. «Birolaš árbi» (Den onde arven) av Thomas Enger og «Cuovkkas» (Knus) av Liv Frohde kan nå leses digitalt. Det er strålende. Engers bok vant Uprisen 2014, og det må jo være et kvalitetsstempel. Så utgir forlaget DAT ungdomsromanen «Tropihka rievssat». Denne er skrevet originalt på nordsamisk av Inger-Mari Aikio. Det er en bok med godt språk, innbydende forside og fine illustrasjoner. Bøkene fra DAT er kjent for sin estetikk i tillegg til

kvaliteten. Og så kommer Davvi Girji med to oversatte bøker til, i papirformat. Den ene er Audhild Solbergs roman «Ridu superbitchaiguin» (Kampen om superbitchene). Den andre er «Mohtorsihkkeliipmašat» (Motorsykkelmysteriet) av Magnus Bruheim. Tre av disse nye bøkene er for yngre ungdom, mens to av dem passer godt også for ungdom i første klasse på videregående.

Jeg lurar selvfølgelig på hvorfor Davvi Girji plutselig kan publisere oversatt litteratur når Sametinget har vært så tydelig på at dette ikke har vært prioritert. Det er jo tross alt Sametinget som bestemmer hvilke bøker som skal få støtte til publisering. Jeg kontakter forlaget og får et møte med forlagsdirektør Jan Helge Soleng og nestleder Marit Alette Utsi. De kan fortelle at når de i 2015 skulle søke Sametinget om midler til nye utgivelser, var det gitt rom for å søke om oversettelser. Det ser vi resultatet av i dag. Soleng og Utsi sier at de har hatt et ønske om å satse på barn og unge. Tanken har vært at det er viktig å ha gode bøker på samisk til ung-ungdom slik at de blir vant til å lese samisk, og slik at de får styrket leseferdighetene på sitt eget språk.

Men valgene om hva forlaget skal satse på er vanskelige fordi markedet er lite. En bestselger på samisk er på 200 solgte eksemplarer, og de fleste av bøkene blir solgt til skoler og bibliotek. Davvi Girji har også flere godbiter på lur. Snart kommer det en ny roman for ungdom over 16 år, skrevet av en forholdvis ung samiskspråklig forfatter. Og de har to oversettelser i produksjon. – Men en drøm hadde vært å kunne utgi noen ungdomsbøker parallelt på norsk og samisk, sier Soleng. – Om man kunne fått til et

samarbeid med et av de store norske forlagene, ville det vært en styrke for det samiske. Med så små opplag som vi har vil vi jo aldri være en konkurrent til den norske utgaven.

De siste årene har det også vært arrangert et forfatterstudium på samisk. Et resultat av dette er antologien «In mun goit» som inneholder tekster for ungdom og voksne. Det andre resultatet er ungdomsboka vi har i vente. Og det publiseres selvsagt mye annen samisk litteratur som kommer ungdommen til gode, det har jeg ikke glemt. Høsten 2016 hadde Sametinget en ny litteraturmelding ute til høring. Sammen med Norsk Bibliotekforening skrev jeg en høringsuttalelse til denne, og jeg deltok også på et høringsmøte. Her påpekte jeg selvsagt behovet for økte rammer for ungdomslitte-

ratur, og behovet for å kunne få bøkene digitalt. Dessverre ble behandlingen av denne litteraturmeldingen utsatt, men vi håper at den vil bli tatt opp igjen snart.

Jeg lurte selvsagt også på om det er mulighet til å få de samiske bøkene inn i bibliotekenes ebok-databaser. I Finnmark har vi en felles EbokBib for alle bibliotekene, og der er det ingen samiske bøker. Jan Helge Soleng sier at de jobber med å få på plass avtaler for å få dette til. De vil gjerne gjøre samiske bøker tilgjengelige også der. Sametinget har dessuten innført en ny regel om at de både må publisere i papir og som ebok dersom de skal få finansiering. Så vi får regne med at resultatet av denne bestemmelsen vil synes om et par år.

Å ha tilgang på god litteratur er avgjørende for om jeg har lyst til å lese. Har jeg en god bok, kan jeg lese i mange timer

selv om jeg ikke er en veldig god leser. Slik er det også for mange elever i videregående skole. Skal vi som jobber der, enten som bibliotekarer eller lærere, få elevene til å lese, og ikke minst få dem til å like å lese, må vi ha interessant litteratur å tilby dem. Jeg ser at noen elever kan lese tjukke bøker på forholdsvis avansert engelsk, bare det er noe som fenger dem. Jeg ønsker at jeg kan få mulighet til å tilby de samiske elevene mer litteratur på morsmålet deres også slik de kan bruke hjertespråket sitt når de skal lese, og slik at statusen til samisk språk stiger.

Så i dette samiske jubileumsåret må jeg si at jeg er litt fornøyd. Fem nye utgivelser viser at det nytter å sette søkelyset på noe man brenner for. Selv om jeg fremdeles håper at det vil komme mer skjønnlitteratur for ungdomsgruppen 16 – 19 år, er jeg glad for at det er kommet så mye nå. ■

Samedager på biblioteket

I år er det 100-årsjubileum for samenes første landsmøte i Trondheim 6.-9. februar 1917. I den anledning satt biblioteket i Ibestad i Troms av hele februar til samiskrelaterte aktiviteter. Blant annet ble det arrangert to strikkekafeer og besøk fra Anne Kristine Ekman ved samisk språksenter i Lavangen. Hun fortalte blant annet om samisk historie, kultur, kofte og joik. Både skole- og barnehagebarn fikk med seg arrangementet, og de fikk i tillegg lære seg å kaste lasso. ■

Fargerikt. Den oransje bokøya er det første som møter deg. Alle barn følger stien, mens de fleste voksne studerer bøkene fra utsiden.

Alle foto: Alf Ove Hansen

Et bibliotek i barnehøyde

Framtidens bibliotek er rettesnoren for Billund i Danmark. Veien går via barns lek, nysgjerrighet og kreativitet.

TEKST: ANN-MARI GREGERSEN
FRILANSJOURNALIST

Her er det supert, gode åpningstider og et sted hvor ungene kan bråke litt. Det er vi ikke vant med fra London, sier Eleanor Kelly, mens hun har et øye til Tess (1,5) og Erin (3).

Ordene fra den engelske familien er som musikk i ørene til biblioteksjef Ole Bisbjerg og teamleder Birthe Sejersen ved Billund bibliotek. Da moderniseringen startet for noen år siden, var det nettopp slike tilbakemeldinger de håpet på. For de ønsker et bibliotek i barnehøyde, der barna kommer først. Den danske kommunen med 26.000 innbyggere skal nemlig bli barnas hovedstad, og de fire bibliotekene er en viktig del av den planen.

LEK OG LÆRING

Billund kommune og LEGO ønsket sammen å fokusere på læring gjennom lek, og etablerte i 2010 Børnenes hovedstad

AS. Billund Centret, som Billund bibliotek er en del av, skal være et ressurscenter for barnekultur.

– Her skal vi skape rammer for barns kulturelle opplevelser og kreativ læring. Vi satte derfor ned flere grupper som kom med ønsker, fra LEGO og samarbeidspartnere i sentret til alle våre 30 medarbeidere, barnehager og skoleklasser, forteller Ole Bisbjerg, leder av bibliotek, museer og borgerservice i Billund Kommune.

Biblioteket fikk også støtte fra Kulturdepartementet som en del av prosjektet *Fremtidens bibliotek*. Et stort ønske fra arbeidsgruppene var at Billund bibliotek skulle være et lett tilgjengelig og uformelt møtested.

PÅ REISE I BIBLIOTEKET

– Det skulle også være et sted hvor barn kunne utfolde og utfordre seg. Derfor er ►

det mange ulike steder å lære på, enten en vil trekke seg tilbake, aktivt søke kunnskap, eksperimentere eller være fysisk aktiv. Faktisk er vi overrasket over hvor mye lekeområdene blir brukt. Noen klatrer høyere i reolene enn vi trodde, sier Ole Bisbjerg og humrer litt.

Kelly-familien fra London er godt i gang med å teste høydeskrekken. Tess og Erin har nemlig fulgt arkitekt Rosan Boschs ønske, og startet med å gå på den oransje stien rett opp i bokhylla kalt øya. Der er barnebøkene i bevisst riv ut-høyde, mens foreldrene på utsiden av hylla kan se siste skrik fra krimverden eller strikkenytt fra Arne&Carlos. Fra den oransje øya går du rett over på en gul sti til ørkenområdet. Her tar flertallet turen til termitt-tua, mens andre kler seg ut.

Veien til venstre går til fjellet, som er som et lite amfi. Den ene siden vender ut mot en liten scene. Her har vi lesestunder, og på veggen bak viser en prosjektor foto fra bildebøker eller motiver som setter stemningen. De større barna liker seg godt i Goplen, et stort og mykt møbel omgitt av blå gardiner som forestiller havet. Det er bevisst bruk av materialer. Det skal føles som en reise som skaper nysgjerrighet, opplevelser og kreativitet, forklarer teamleder Birthe Sejersen.

MAKER-KULTUREN TAR Plass

Kreativiteten har gode rammevilkår. En del av det 1000m² store rommet er satt av til Maker Space. For ved siden av spillkonsoller, er det hengt opp t-skjorter i taket, esker med papp tar et hjørne mens store skap skjuler symaskiner. Og betong. Først på plass i Billund bibliotek, etter hvert også hos de tre andre i kommunen. Prosjektet varer i første omgang ut 2018. Målet er å gi gode rammer for fremtidens problemløsere.

– Vi skal være en del av den såkalte maker-kulturen. Barn er en viktig gruppe, da de av natur er nysgjerrige, eksperimenterende og ser muligheter. Vi skal bidra med lokaler, inspirerende foredrag og legge til rette for at andre kan skape noe hos oss. Det er en egen ansvarlig for prosjektet, men alle ansatte på biblioteket må forholde seg til dette. Vi har hatt «maker torsdager», hvor det er blitt eksperimentert med LEGO Technic, robotprogrammering, origami og 3D-design, sier Ole Bisbjerg.

Målgruppen er barn fra 9 år, men det er ekstra utfordrende å få tak i gruppen mellom 12 og 18 år. LEGO-ansatte har vært på plass for å inspirere. Den ansvar-

lige for Makers-prosjektet er også ute på skolene med prosjekter, da samarbeid mellom skole og bibliotek også er viktig.

– Vi skal ut av biblioteket og aktivt være en del av samfunnet. Nå er dette første etappe, og vi har ikke funnet alle svarene. Medarbeiderne skal tilpasse alt

det nye inn i det tradisjonelle formidlingsarbeid. Det er en overgang å også skulle forholde seg til symaskiner, papp og betong, sier Ole Bisbjerg.

ØKT BESØK OG UTLÅN

Biblioteket ligger midt i sentrum, og by-

Også bøker. Det er fremdeles mange fysiske bøker på biblioteket, selv om det også er blitt plass til lek og læring for barn.

ens 8000 innbyggere har tatt endringene godt til seg. Besøkstillene har økt med 20 prosent i høst, og flere ungdommer og småbarnsfamilier er å se. Også barnehager og mødregrupper er det blitt flere av. Familiene til de 3500 LEGO-ansatte, som Kelly-barna, sees også i større grad.

Felles for både dansker og utlendinger er at alle bruker mer tid på biblioteket. Utlånet har også steget med fem prosent. Selv om det er et bibliotek i barnehøyde, er det også et sted for voksne.

– Erfaringen er at selv om en lager noe som er utradisjonelt for voksne, så

bruker de det på sin måte. Ved termitt-tua sitter de voksne på benkene rundt, mens barna er på innsiden. Noen strever nok fremdeles med å venne seg til at alt er nytt, og at bøkene ikke sto der de er vant til. Men vi får nye brukere hver eneste dag, sier Birthe Sejersen. ►

Virkelighet. – Som øverste leder er det spennende å ha en stor og flott ramme som framtidens bibliotek å forholde seg til, men den skal også passe til vår virkelighet, sier Ole Bisbjerg, leder av bibliotek, museer og borgerservice i Billund Kommune

DIGITAL BIBLIOTEKAR

En av de nye tingene for voksne er en ny type bokautomat. Strekkoden legges ned, og på skjermen kommer mer informasjon om boka, forfatter og anmeldelser.

– Dette er en prototype, og en slags digital bibliotekar. Målet er at du også kan låne boka via maskinen. Vi er et selvbetjent bibliotek som har åpent til 22, og formidlingen skal fortsette etter at vi er gått hjem. Derfor har vi også mange spesialbestilte reoler, og stiller bøkene ut på en ny måte høyt og lavt. Mange bøker står med omslaget ut, andre ligger i åpne skuffer. Det er en utfordring, for folk lukker veloppdraget skuffene når de har kikket i dem. Men de skal faktisk være åpne, sier Birthe Sejersen og ler godt.

Hos Billund bibliotek jobbes det med å lage et fysisk rom, hvor en leser, lærer og leker omgitt av design. Dette i en tid da det snakkes om e-bøker og død over papir. For fremdeles handler det om bøker og mer bøker på biblioteket. Ole Bis-

bjerg tror at det digitale vil fylle mer, men vil helst ikke si så mye om det. Birthe Sejersen er usikker:

– Da jeg vokste opp, var det strenge bibliotekarer med pekefinger som sa hysj og du måtte vaske fingrene før du tok i en bok. Barnebøker var det lite av. Slik er det ikke nå, faktisk bestiller vi mer barnebøker enn før. Tendensen kan gå imot det en tror, slik at det fysiske vil eksistere mer. Bare se på LP-platene, som er på full fart tilbake igjen. Plutselig har vi en plattespiller også på biblioteket!

POSITIVT PRESS

Framtidens bibliotek høres ambisiøst ut. Hvordan er det å leve under en slik parolle? Både og.

– Vi er kommet veldig langt med våre drømmer og visjoner. Som øverste leder er det spennende å ha en stor og flott ramme som framtidens bibliotek å forholde seg til, men den skal også passe til vår virkelighet. Vi har fått noen gode

I Billund kan du som i Trollmannen fra Oz følge «The yellow brick road» og komme til en ny verden.

Digitalt. Bokautomaten er en prototype og en slags digital bibliotekar. Boka scannes, og du får frem anmeldelser og info om forfatteren, sier teamleder Birthe Sejersen på Billund bibliotek.

byggklosser, som er til inspirasjon for oss og kollegaer nasjonalt og internasjonalt. Så vi er i gang med å skape framtidens bibliotek, men vi er ikke i mål, sier Ole Bispebjerg.

– Sett fra teamleder-rollen er vi mer presset i hverdagen, og det er en kabal når vaktlisten skal settes opp. Vi skal fremdeles ta oss av studenter, formidle og samtidig ta til oss alt nytt. Medarbeiderne har

vært en del av alle prosessene underveis, slik at alle føler et eierskap. Det har ført til at alle har en positiv ånd, og vi ser lyst på framtiden, sier Birthe Sejersen. ■

BARNAS HOVEDSTAD:

HVEM: Billund Kommune og LEGO etablerte i 2012 Capital of Children Office AS. Skal skape prosjekter, hjelpe andre, invitere til samarbeid og skape en retning på alle aktiviteter.

EIERSKAP: De eier hver 50 prosent, og skyter årlig inn 12 millioner DKK.

AKTIVITETER: Foruten felles aktiviteter, har de også separate prosjekter.

BIBLIOTEKET: «En by i barnehøyde» er ett av tre satsingsområder. Billund biblioteket er fornyet som en del av dette, og skal være et sted som skal inspirere til lek, læring og kreativitet.

MER PÅ NETT: billundbib.dk og boerneneshovedstad.dk

BILLUND BIBLIOTEK:

HVOR: Ett av fire bibliotek i Billund kommune, har 30 ansatte. Kommunen har 26.000 innbyggere, i selve Billund bor det 8000.

HVA: Modernisert i 2016, som en del av både framtidens bibliotek og en by i barnehøyde.

ARKITEKT: Rosan Bosch Studio

KOSTNAD: 7,3 millioner DKK, ferdig på budsjett.

TID: Planleggingen startet i 2013, selve moderniseringen tok seks måneder.

LEVERANDØRER: Spesialinventar fra Inventarsnedkeriet, reoler fra Lammhults, bokautomat fra Redia.

Makerspace i bibliotekene

– en trend?

Unge er dritgode på teknologi og hvordan den brukes, men hvor gode er de egentlig på hvordan teknologien bak mobiltelefonen fungerer fra innsiden?

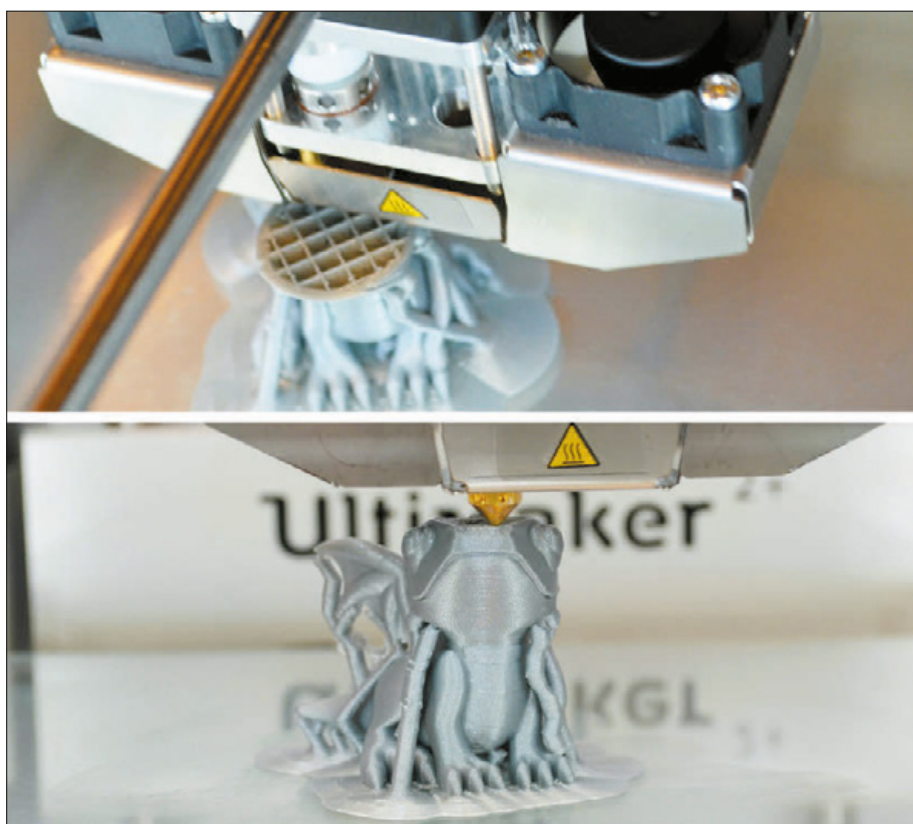

AV CHARLOTTE RINGDAL,
PROSJEKTLEDER OG UNGDOMSBIBLIOTEKAR
TØNSBERG OG NØTTERØY BIBLIOTEK

Makerspace er på vei inn i bibliotekene. Deichman startet for to år siden, og stadig flere bibliotek følger på. Vi besøkte Vitensenteret i Sarpsborg 8. mars på en inspirasjonsdag om makerspace i bibliotek. Der hadde vitensenteret og fire andre Østfold-bibliotek samarbeidet om aktiviteter, utstyr og eventer. En av foredragsholderne på inspirasjonsdagen ble nevnt å være «Norges fremste ekspert på makerspace», selv om han selv ikke hadde noen konkret definisjon på hva et makerspace egentlig er. Jeg tror det er enighet om at et makerspace er en møteplass der folk lager ting og at det ofte er fokus på teknologi. Talsmann på vitensenteret hadde et fint sitat: «Et makerspace er et sted der vanlige folk kommer og lager uvanlige ting».

Tønsberg og Nøtterøy bibliotek planlegger å bruke makerspace-prinsippet for integrering av mindreårige flyktninger. Dette er et prosjekt som skal foregå over tre år, og det er ikke noe småtteri. Vi har søkt om penger og fått 1,2 millioner i støtte fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet til blant annet utstyr og drift. Vi har ansatt prosjektassistenter fra målgruppen (13-25 år) for brukermedvirkning til hjelp med å spre budskapet og forme innholdet på aktivitetene. Vi har et eget rom som skal pusses opp og omgjøres til et verksted. Vi har også ambisjoner om at dette skal bli selvgående etter at prosjektperioden er ferdig, men det er jo umulig å måle om dette blir en realitet eller ikke. Akkurat nå i startfasen kan vi bare håpe på at vi gjør nok for å innarbeide det de neste tre årene.

En bachelorstudent fra bibliotekstudiet i Oslo intervjuet meg om det kommende makerspace-tilbudet i biblioteket.

3D-printer. En 3D-printer er ofte å se i et makerspace.

Hun stilte et veldig godt og aktuelt spørsmål: Er makerspace noe som har kommet til bibliotekene for å bli, eller er det en trend?

Ifølge Store Norske Leksikon er trender og mote det samme. Det er noe som er populært over en relativt kort tidsperiode. Trender er også noe bibliotekene er preget av enten vi vil det eller ikke. Det er de populære bøkene som blir lånt ut mest, før de etter ett år daler i utlånstall. Mange av arrangementene i bibliotekene er også basert på trender. Foredrag om mindfulness, listerydding og «sjarmen med tarmen». Disse arrangementene er i tillegg alltid fulle. Ikke overraskende nok så liker folk trender.

Det er ikke lenge siden makerspace, hackerspace og workshop ble uttrykk som dukket opp i Norge. Det har kanskje vært mest utbredt i Oslo frem til nå, men siden 2015 har det dukket opp stadig flere verksteder rundt om i landet. På inspirasjonsdagen i Sarpsborg var det forventet ca 25 deltakere, men i stedet kom det rundt 100. Mitt inntrykk er at flere bibliotek enn noen gang er åpne for å invitere inn noe nytt, og utvikle de teknologiske tilbudene sine. Men hvorfor det egentlig? Hvorfor er det så viktig at bibliotekene har dette tilbudet?

Mulig jeg er biased siden jeg jobber med dette, men jeg kan ikke få presisert godt

nok hvor viktig det er for bibliotekene å beholde sin aktualitet i samfunnet. Vi kan ikke bare tviholde på papirbøkene våre i god tro om at det er nok. Det er kombinasjonen av alle tilbudene vi har – og at det samtidig er gratis – som gjør oss unike. Samfunnet krever at vi er oppdaterte på teknologi. Det har alltid vært en av våre kjerneoppgaver. Hva er vel et bibliotek i dag uten internett for eksempel? Den aller viktigste oppgaven vi har er å formidle kunnskap, og kanskje spesielt til unge. Unge er dritgode på teknologi og hvordan den brukes, men hvor gode er de egentlig på hvordan teknologien bak mobiltelefonen fungerer fra innsiden? Eller hvordan man lager en app? Dersom bibliotekene er med på å introdusere unge for en 3D-printer nå og gir dem en forståelse av hvordan den fungerer og hvordan man modellerer sine egne ting, så er de enda mer forberedt når dette dukker opp i skolesammenheng eller jobbsammenheng senere.

I stedet for å kjøpe en ny iPhone når den blir ødelagt, vil det være nyttigere å lære hvordan man reparerer den. Makerspace har med forskning, utdanning, vitenskap og kunst å gjøre, så det er snarere en selvfølge at dette skal inn i bibliotekene også. Når det gjelder vårt eget prosjekt her på Tønsberg og Nøtterøy bibliotek, så er hypotesen at dersom man samler en gjeng med mennesker fra ulike kulturer på et sted og gir dem noe spennende og kreativt å gjøre, *noe å oppleve*, så kommer samarbeidet, kommunikasjonen og integreringen litt av seg selv.

Mitt svar på spørsmålet om makerspace i biblioteket er en trend, er både ja og nei. Selve begrepet makerspace er kanskje en trend? Det finnes mange navn for det, og det beste norske ordet for det er kanskje verksted eller «folkeverksted», som flere bibliotek bruker som navn. Etterhvert som dette blir mer og mer utbredt, så har jeg tro på at prinsippet om en felles møteplass der vanlige folk lager uvanlige ting har kommet for å bli i bibliotekene. Men det kommer nok ikke helt av seg selv. Det krever litt ressurser og litt penger til utstyr. Men viktigst av alt så krever det at denne møteplassen er en fast og integrert del av biblioteket, og at bibliotekene er flinke til å trekke inn mulige samarbeidspartnere – kodeklubber, vitensentre, lokale verksteder, Norway Makers, you name it. Vi kan ikke gjøre absolutt alt selv, men vi har lokale ne og vi kan begynne. ■

Skiftende krav. –Det är viktigt att som bibliotekarie ständig ompröva arbetssätt för att så effektivt som möjligt kunna motsvara medborgarnas skiftande krav på service och stöd, menar Anette Eliasson, chef för Biblioteken i svenska Mölndal. Foto: Karin Svenner.

Uppdrag under förändring

Vidgade digitala möjligheter ställer krav på nya tjänster och förstärkt kompetens.

JOHAN ERICHS
MERAMEDIA

Stark teknikutveckling driver folkbibliotekens omdaning vilket leder till att bibliotekariernas uppdrag håller på att förändras.

– Jag tror att ett stärkt förändringsledarskap blir viktigt i framtiden. Biblioteket får svårt att löpande ta höjd för all teknisk utveckling och därför måste det finnas en ständig beredskap till förändring, menar Anette Eliasson, chef för Biblioteken i svenska Mölndal.

Anette Eliasson understryker vikten av ett akademiskt förhållningsätt för att värna ett omprövande och analytiskt arbetssätt bland bibliotekarierna.

– Vi måste bli ännu mer kritiska i vårt sätt att se på de metoder och de verktyg vi använder. Omvärld och medier förändras i så snabb takt att varje professionell bibliotekarie måste ha en beredskap att återkommande ompröva vilken service och vilket stöd som medborgarna och biblioteksbrukarna behöver.

Nytänkande

Vägen till en starkare beredskap att möta framtiden kan gå genom förbättrade möjligheter till fortbildning som syftar till att skapa effektivare och mer användarpassade tjänster. ►

– Gärna fler kurser som inriktas på att bibliotekarien ska kunna bli en «reflekterande praktiker» för att inspireras att lättare ompröva och utveckla de metoder som används i uppdraget. Det är redan idag svårt och blir i framtiden sannolikt ännu svårare, att lösa nya problem med gamla metoder. Ett sätt är att tänka mer problemlösning än problemorientering. Det arbetssättet behöver vi inom biblioteken träna på och gärna med stöd från en bred och egen gemensam kunskapsbas, tycker Anette Eliasson.

Vilket lyft skulle ett ändrat och mer pragmatiskt förhållningsätt till uppdraget kunna ge den enskilde bibliotekarien?

–Den professionella statusen skulle stärkas genom att vi tar ett eget grepp om de egna frågorna och bidrar till att utve-

ckla nya metoder i det vardagliga uppdraget och inte bara låter forskningen styra och komma med förslag. Bibliotekarierna behöver en starkare och mer professionell image och detta är ett sätt att nå dit.

En nationell svensk biblioteksstrategi håller på att utformas, vilka strategiska riktningar är enligt dig viktigast att peka ut?

–Att underlätta genomförandet av en digital infrastruktur för att skapa en gemensam plattform för alla svenska bibliotek, exempelvis i form av ett nationellt digitalt bibliotek, avslutar Anette Eliasson.

Beredskap

Jenny Lindberg är studierektor vid Bibliotekshögskolan i Borås och forskar inom biblioteks- och informationsvetenskap.

–Vi har goda kanaler för att samla in tryck om vad som händer på biblioteks-fältet men att därifrån genomdriva snabba förändringar i utbildningen är svårt. Det handlar om en avvägning – att vi behöver en stabil grundutbildning och samtidigt ska vi vara följsamma mot samhällets förändringar. Utvecklingen av utbildningsprogrammen måste med nödvändighet ta tid och kvalitetssäkras.

Ett sätt att komplettera den snabba utvecklingstakten inom bibliotekssektorn och i samhället är kompletterande utbildningar.

–Bibliotek ställs ofta inför plötsliga förändringar som vi måste kunna hantera. Just nu handlar det om att på ett relevant sätt hjälpa nyanlända som kommit till Sverige. Ett sådant scenario kan vi inte planera i förväg och det ställer oss inför stora utmaningar både vad det gäller utbildning och arbetet på biblioteks-fältet.

Trögt

Jenny Lindberg ser ett problem för biblioteken, att det är svårt att upprätthålla

ambitionen att hos bibliotekspersonalen spegla mångfalden i det svenska samhället med hänsyn till språk och kultur.

–Den rekryteringen är inte lätt. Men ett sätt kan vara att bygga från grunden och hos biblioteksbrukare med annan etnisk tillhörighet än svensk, skapa en bra relation med biblioteken, det kan leda till att vi får fler sökande till våra utbildningar bland andra grupper än bara etniska svenskar.

Men det kan vara svårt att åstadkomma ett genombrott. Under årtionden har bibliotekshögskolan kämpat för att skapa en bättre könsbalans bland studenterna.

–Det är enorm tröghet och vi har fortfarande en stor överrepresentation av kvinnor, vanligen mellan 65 och 75 procent i Bibliotekarieprogrammets studentgrupper, berättar Jenny Lindberg.

Teknikstöd

Andra spår som Jenny Lindberg lyfter fram som inslag som i framtiden kan bli ännu viktigare i biblioteksutbildningen är läsning och området MIK, Media- och informationskompetens.

–Inom båda dessa områden har biblioteken en stor potential. Till dessa områden knyts även ett växande behov av teknikstöd bland biblioteksbrukarna. Det är ett område där bibliotekarierna ständigt måste hålla sig aktuellt orienterade, även om vi idag ligger långt framme när det gäller anpassning till den digitala utvecklingen. «Vi ser behov av fortbildningskurser inom alla dessa områden. Efterfrågan är stor på exempelvis våra befintliga kurser i litteraturförmedling och på den kurs i MIK som utvecklats tillsammans med lärarutbildningen» avslutar Jenny Lindberg. ■

Nykunnskap. Studierektor vid Bibliotekshögskolan i Borås Jenny Lindberg tror att det blir vanligare med fortbildningskurser för bibliotekarierna i framtiden. – Behov och efterfrågan skiftar och då måste bibliotekarierna så fort som möjligt ges möjlighet att införskaffa ny kunskap, menar hon. Foto: Bibliotekshögskolan

Strikkekafé i vinterferien

Kongsvinger bibliotek inviterte i vinterferien til strikkekafé for unge strikkere. Mille Jonassen på 9 år var blant de oppmøtte. «Det er veldig fint å være her når det er vinterferie, og foreldrene mine er på jobb», sier hun til Mittkongsvinger. no. «Men det tar litt lang tid å strikke, og jeg blir sliten i hendene». Mille er nemlig fersk i faget, og hadde bare strikket i to uker før kafébesøket. En annen av kafégjestene, Ingrid Walberg Nilssen (9), er allerede en erfaren strikker. «Jeg fikk et strikkesett av mormor da jeg var 5 år, og lærte meg å legge opp masker. Jeg har strikket poncho, tøfler og mobilveske, og noen ganger strikker jeg om natta dersom jeg ikke får sove», forteller hun. ■

Biblioteken måste stärka sitt erbjudande

Danska tankesmedjan Framtidens Biblioteker startade 2012 och har till uppgift att på olika sätt ta fram och understödja kunskap och föra debatt om framtidens bibliotek. En rad bibliotek och biblioteksorganisationer ingår och finansierar tankesmedjan.

JOHAN ERICHS
MERAMEDIA

Lotte Hviid Dhyrbye, verksamhetsledare för Framtidens Biblioteker, pekar i synnerhet och självklart på den pågående digitaliseringen som den stora förändringsfaktorn för framtidens bibliotek.

–Vi märker i Danmark ett ganska dramatiskt fall av antalet fysiska boklån på bekostnad av en ökning för antalet digitala boklån. Vi får fler digitala enheter och digitala format och intresset för ljudböcker ökar markant.

Enligt Lotte Hviid Dhyrbye kommer även intresset för nya format av den fysiska boken att stiga.

–Formatet blir kortare, mer följetångslitteratur, serielitteratur, mer genreinriktat. Den klassiska romanen och skönlitteratur kommer om inte försvinna, så åtminstone bli utmanad, menar hon.

Mer personligt

Idag är biblioteksverksamheten tämligen tydligt avgränsad när det gäller den fysiska och den digitala delen. Kommer gränsen att vara lika skarp framöver?

–Nej, det tror jag inte, i framtiden handlar det mer om ett bibliotek som kombinerar det fysiska och det digitala biblioteket på ett smidigare och för medborgaren mer bekvämt sätt än idag. Det handlar om att de både delarna understödjer varandra på ett annat och bättre sätt än idag, menar Lotte Hviid Dhyrbye.

Alla undersökningar som gjorts i Danmark visar att det fysiska biblioteket kommer att finnas kvar även om digitaliseringen tilltar.

–Definitivt, det fysiska biblioteket spelar en stor roll för att attrahera biblioteksanvändare, även de som bara använder biblioteket digitalt.

Vilka blir de utmärkande skillnaderna i upplevelsen att besöka ett bibliotek i framtiden jämfört med idag?

–Fler digitala möjligheter som berikar upplevelsen. Sannolikt blir det vanliga med mer personliganpassad och för individen skräddarsydd information och erbjudanden.

Nya kompetenser

Kompetensfrågorna är flitigt diskuterade när Next Generation Netvaerket, ett till Framtidens Biblioteker knutet forum, som ska främja öppen debatt och bred diskussion om riktlinjer och möjligheter för framtidens bibliotek.

–Jag tror att vi får en tvådelad utveckling när det gäller kompetens inom bibliotekariesektorn. Det kommer att ske en professionalisering och specialisering med fokus på kärnkompetens som läsning, inläring, informationssökning, källkritik, ja alla de klassiska biblioteks-kompetenserna. Den andra inriktningen blir ökad kompetens när det gäller att tränga in i andra kunskapsområden som normalt inte ligger inom kärnkompetenserna, som hälsa, social kunskap, fundraising, ledarskap mm. Men det kommer även att finnas behov av starkare generella funktioner för ännu bättre kontakt med medborgarna, inte minst utifrån ett lokalt präglat behov. Biblioteken kan bli en starkare spelare i lokalom-

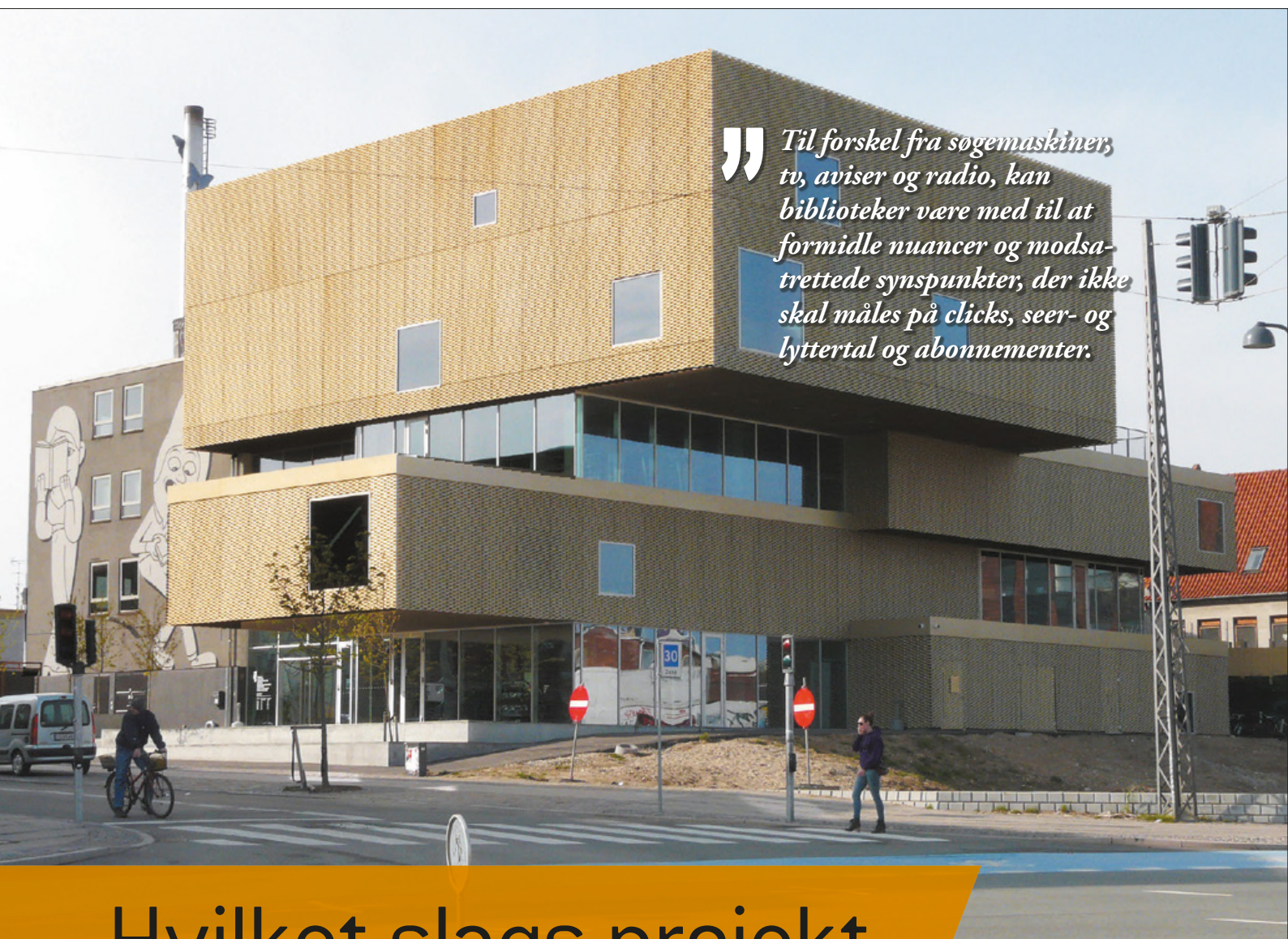
rådet och på så sätt involvera lokalbefolkningen på ett annat sätt än idag.

Lotte Hviid Dhyrbye anser att biblioteken måste bli mer offensiva i sin strategiska marknadsföring för att nå ut till fler grupper i samhället.

–Många saknar fortfarande kunskap om vad ett bibliotek är och vad det kan erbjuda, det måste biblioteken bli bättre på att berätta om, avslutar Lotte Hviid Dhyrbye. ■

Biblioteken står inför förändringar. – Det blir viktigt att stärka utbud och erbjudande på olika sätt, genom ökad individualisering, starkare knytning till det lokala samhället men även genom att nå de kategorier som idag sällan besöker biblioteket, menar, Lotte Hviid Dhyrbye, verksamhetsledare för Framtidens Biblioteker. Foto: Framtidens Biblioteker

” Til forskel fra søgemaskiner, tv, aviser og radio, kan biblioteker være med til at formidle nuancer og modsættede synspunkter, der ikke skal måles på clicks, seer- og lyttertal og abonnementer.

Hvilket slags projekt er bibliotekerne?

Biblioteket på Rentemestervej i København.

Hvilket slags projekt er bibliotekerne i en tid, hvor stater, statsledere og politikere overbyrder hinanden, underminerer hinanden og ikke mindst (ser det ud til) ikke lytter til hinanden? I bibliotekernes skåltaler lyder det ofte, at de er en hjørnesten i demokratiet, fordi de sikrer fri og lige adgang til viden, information og oplevelser. Men hvad nu hvis demokratiet bliver undsagt af statsledere og politikere? Hvor efterlader det bibliotekerne?

AV JACK ANDERSEN, LEKTOR, PHD
IVA, KØBENHAVNS UNIVERSITET

Denne klumme skal ikke handle om, at bibliotekerne er i krise. Den skal nærmere handle om, hvordan nogle af verdens pt aktuelle politiske problemstillinger og udfordringer

kan responderes på eller håndteres af biblioteker.

Biblioteker er et verdensprojekt med lokale forankringer og lokale indlejringer.

Biblioteker er og kan være det sted og det rum, hvorfra man kan iagttage den verdenspolitiske scene: flygtningekrise, klima- og miljøproblematikker, demokratiske problematikker, finansproblematikker.

Det er udfordringer og problematikker, der bliver adresseret i verdens prosaer, sagprosaen og fiktionsprosaen. Både i digital og trykt form. Og i forskellige (analoge og digitale) medier: tv, radio, aviser, bog, blogs osv. Bibliotekerne, deres samlinger og deres aktiviteter kan til stadighed vise deres samfundsmæssige værdi ved at stille skarpt på verdens udfordringer og formidle disse, som de bliver artikuleret i forskellige litteraturer og andre medier. Til forskel fra søgemaskiner, tv, aviser og radio, kan biblioteker være med til at formidle nuancer og modsatrettede synspunkter, der ikke skal måles på clicks, seer- og lyttertal og abonnementer. Jovist, måles og legitimeres bibliotekerne også på udlån og besøgstal. Men bibliotekerne har helt basalt set også en anden legitimation i form af netop rummet, de kulturelle aktiviteter og samlingen for nuancer og modsatrettede holdninger. Det er dette, biblioteker som offentlig institution arbejder hårdt med at opretholde og som modvægt til det kommercielle område.

Det er her, biblioteket som verdensprojekt kan have sin rette plads. Visionen om at have steder og rum i samfundet til kulturelle aktiviteter og samlinger af viden og information og hvis ideologi og logik ligger i, at viden, information og det imaginære bidrager positivt til menneskers evne til at forstå sig selv, andre og fællesskaber samt ikke mindst stille spørgsmål og komme med svar på spørgsmål.

Denne vision er et verdensprojekt. Men det udmøntes naturligvis altid lokalt ligesom det tilegnes lokalt. Der er naturligvis en rest af oplysningstanke i dette verdensprojekt. Men det hviler lige så meget på, hvis ikke mere, en grundlæggende filosofisk hermeneutisk ide: nemlig ideen om, at vi er kastet ind i verden og må derfor forholde os aktivt til denne

verden for at få mening ud af den. Når vi står overfor noget, vi vil forstå, er vores for-domme i udgangspunktet betingelser for det, at overhovedet kunne forstå *noget*. Vi kan ikke undgå at bruge vores for-domme, når vi fortolker. Vi må sætte dem i spil med verden for at få dem korrigeret, udfordret og udbygget. Vores for-domme er positive og produktive for erkendelsen, så længe de hele tiden sættes i spil. Det er lige præcis, hvad bibliotekerne kan tilbyde mennesker: et rum og sted hvor ens for-domme kan blive testet, underbygget eller korrigeret. At ville forstå og være kritisk er derfor ikke at iagttage uden for-domme, men at kunne være modtagelig for den andens anderledes-hed, som Gadamer formulerer det i sit værk, «Sandhed og Metode» (p. 256). Derfor er forståelse for den anden heller ikke et udtryk for en bedre forståelse, men med Gadamer's ord, at man simpelt hen forstår anderledes, hvis man overhovedet forstår (Gadamer, 2004, p. 282).

I den filosofiske hermeneutik bliver ikke kun begrebet om for-domme fremhævet. Rehabilitering af autoritetsbegrebet står også centralt. Autoritetsbegrebet kommer i spil, når man skal finde ud af på hvilket grundlag, for-domme kan legitimeres. Det er en anerkendelse af, at vores for-domme kommer et sted fra (autoriteter) og kan legitimeres med henvisning til autoriteter (fx personer eller bøger). Dette kan måske lyde en anelse konservativt og diktatorisk. Men sandheden er, at megen af den viden, vi har om verden og om andre jo netop er erhvervet ved at høre på andre eller at læse andre, og dermed i langt mindre grad erhvervet via sanser eller fornuft. Hele ideen om biblioteker bygger lige præcis på denne præmis: at viden ved hjælp af ens for-domme kan erhverves i social interak-

tion som fx igennem litteraturer, samtaler, eller kulturelle aktiviteter. Det vil sige, at biblioteker er et sted, hvor for-domme kan legitimeres, fordi det en autoritet siger, i princippet vil kunne indses af en anden (Gadamer, 2004, p. 267).

Det er disse hermeneutiske begreber om forståelse, fortolkning og for-domme, der må være centralt i biblioteket som verdensprojekt: at bibliotekerne er et rum og et sted, der fokuserer på forståelse og giver mulighed for at kunne forstå anderledes, hvis man vil forstå den anden.

Biblioteket som verdensprojekt er dermed noget andet end den klassiske påkaldelse af forankringen i ideen om oplysning af mennesket, oplysning forstået som fordomsfri oplysning og erkendelse, og som modet til at bruge sin egen forstand, som Kant ville sige det. Anskuet som et sted og rum for udvikling af forståelse, fortolkning og legitimering af for-domme ved hjælp af fx bibliotekernes samlinger, placerer bibliotekerne sig ind i en historie, der insisterer på, at fx det imaginære kan fortælle sandheder og at vi som forstående og fortolkende væsener faktisk har mulighed for at indse disse sandheder. Men dette kræver ikke den videnskabelige metodes målestok, men nærmere indsigt i, hvilke for-domme, der kan legitimeres af hvilke autoriteter i form af fx litteraturen. Bibliotekerne tilbyder lige præcis dette, hverken mere eller mindre.

Ved at insistere på den kulturelle og samfundsmæssige værdi af forståelse som at forstå anderledes, kan biblioteker rent faktisk tilbyde rum og muligheder for mennesker til, at kunne respondere og handle på nogle af verdens pt aktuelle politiske problemstillinger og udfordringer. ■

BEYER HANDEL

Programvare for enklere udskrift av rygg-filer og programmet etikett32, vil sammen med en etikettskriver fra Datamax-O'Neil gjøre at du får perfekte utskrifter. Vi leverer etiketter i alle størrelser og kvaliteter. Har du behov for en strekkodeskanner eller vil du bytte ut din gamle? Vi har både håndholdte, i stativ eller nedfelt i skranke.

På tide med litt vedlikehold? Vi har renseproduktene til dine skrivere.

Vi tilbyr kvalitetsprodukter og personlig service.

Ring 33802185 eller send e-post til: post@beyerhandel.no

Vår erfaring | Din trygghet

Følg med på våre nettsider www.beyerhandel.no

Behov for fjernhjelp? Ta kontakt for pris.

datamax•o'neil
right by our customers.

I farta. En syklist i Foodora står på for å bringe mat ut til en kunde. Kanskje burde biblioteket tenke utenfor boksen og bringe biblioteket hjem til folk? (Foto: Privat)

Biblioteket på døra

Levering av produkter rett på døra har i løpet av de siste årene blitt et populært fenomen – kan en slik tjeneste også komme i biblioteket?

AV LONE WANDERÅS FOSSUM OG KADDY MARONG,
STUDENTER PÅ HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS, AVD. ABI

Flere og flere benytter seg av tjenester der man kan få produkter levert på døra. Netthandling av blant annet klær, leker, bøker og annet utstyr har allerede vært etablert i Norge i noen år, og for et par år siden kom også såkalte matkasser på banen. I 2016 fulgte dagligvarebutikkene og restaurantene med, og tjenester som kolonial.no og Foodora har tatt hovedstaden med storm. Det vi lurer på er hvordan biblioteket, i første omgang folkebibliotek, kan bli inspirert av slike trender?

Her er hva vi tenker: *Hjemlevering av reserverte bøker på 1-2-3!* Biblioteket blir ofte sett på som et lavterskeltilbud hvor hvem som helst kan benytte seg av tjenestene, men likevel er det mange som ikke gjør det. Trolig er dette av ulike grunner, men hva med de som gjerne skulle brukt biblioteket mer om det hadde vært enda mer tilgjengelig?

Nå tenker du kanskje «men vi har jo e-bøker, er ikke det hjemlevering av biblioteket?» Vi mener både ja og nei:

E-bøker gjør biblioteket tilgjengelig for mange som ikke kommer seg til det fysiske biblioteket, men e-bøker er en svært liten del av samlingen og utgjør kun ett av mediene biblioteket tilgjengeliggjør. E-bøker er heller ikke for alle, fremdeles er det mange som foretrekker den fysiske, tradisjonelle boka.

Post + bibliotek = sant?

Vi synes ikke dette høres så vanvittig ut, spesielt når biblioteket allerede har be-

gynt med andre utradisjonelle tjenester, slik som utlån av instrument, turutstyr og frø. Det finnes også norske bibliotek som allerede har såkalte «post i bibliotek»-ordninger, så forholdet mellom post og bibliotek er ikke så fjernt som man kanskje skulle tro. Det er dessuten bevist at matleveringstjenesten Foodoras rett-på-døra-sykkeltilbud har økt restaurantsetningen i Oslo¹, dette bekrefter altså vår påstand om at hjemlevering er et svært foretrukket alternativ. Så det er god grunn til å tro at en slik tjeneste vil ha en positiv påvirkning på brukernes innstilling og forhold til biblioteket, samt veksten i antall brukere.

Det vi tenker på er en potensiell utvidelse av fjernlånssystemet som folkebibliotek i Norge allerede er en del av, et system som foreløpig er gratis for brukeren. Vi er klar over at det allerede finnes ordninger som tar utgangspunkt i tanken om at biblioteket skal komme *til* brukeren, for eksempel har Horten Bibliotek tjenesten «boken kommer». Det har også

tidligere eksistert liknende tilbud som nå er nedlagt, men disse har kun vært tilgjengelige for enkelte brukergrupper. Det vi heller ønsker å fokusere på er å skape en tjeneste som er åpen for alle brukere, og vi foreslår en posttjeneste fordi det er en praktisk ordning som passer vår tidsperiode.

Noe som gjør e-bøker så populære er det faktum at det er så fryktelig lett å låne dem: ett klikk og du har boka. Hva om dette også kunne gjelde fysiske bøker? Ett klikk og du får boka i postkassen din, riktig nok etter en stund, men du behøver ikke å gjøre annet enn å smøre deg med litt tålmodighet. Et slikt initiativ ville kunne forenkle hverdagen til mange og gjøre det mye lettere å benytte seg av bibliotekets tilbud.

Biblioteket er i forandring

Den raske teknologiske utviklingen innebærer at våre forventninger vokser – eller for å si det sånn: dagens bibliotekbrukere forventer mer av biblioteket enn det brukerne for noen tiår siden gjorde. En slik postordning ville kunne være nyttig for å nå de unge brukerne, generasjonen som har vokst opp med både netthandel og

matlevering på døren. Men den kan også nå mennesker på den andre enden av aldersskalaen. Demografien tilsier at vi lever lengre, dette betyr at eldre mennesker er en gruppe som raskt kommer til å vokse. Vi må huske at disse også er fullverdige brukere av folkebiblioteket og derfor fortjener en tjeneste som vil gjøre det lettere for dem å benytte seg av det.

Biblioteket er i kontinuerlig forandring og det er god grunn til å tro at bibliotek som blir inspirert av verden rundt seg, bedre vil reflektere brukeren og dermed være en bedre tjeneste for samfunnet. Meråpne bibliotek er et aktuelt eksempel, hvor det ikke er nødvendig at bibliotekaren er til stede i biblioteket for at brukeren skal kunne benytte det.

Siden brukernes behov forandrer seg raskt er det bibliotekets oppgave å henge med på denne utviklingen. Det betyr at vi må tenke utenfor de tradisjonelle rammen. Hvilke andre tilbud finnes der ute som vi kan la oss inspirere av?

Vi vil gjerne ha med andre i diskusjonen om dette, så hva er din mening? Synes du dette er noe som lett vil la seg gjennomføre? Har du noen innspill på en eventuell returpolicy? ■

¹ (HRRNett) «Sykkeltid øker restaurantsetningen» (2016) [Elektronisk kilde: <http://www.hrrnett.no/sykkeltid-oker-restaurantsetningen/>] [Lesedato: 03.02.17]

Er du bibliotekar,

hører du til hos oss

– uansett hvor du jobber

Hvorfor Bibliotekarforbundet?

- Ivaretar deg i lokale lønnsforhandlinger.
- Tilbyr gratis kurs for medlemmer og tillitsvalgte.
- Inviterer til medlemsmøter med faglig påfyll.
- Inkluderer gratis abonnement på tidsskriftet «Bibliotekaren».
- Tilbyr gode forsikringsvilkår.
- Har stipendordninger du kan søke på.
- Gir råd og veiledning, og advokatbistand om nødvendig.
- Gir deg innflytelse på BFs arbeid med bibliotekpolitikk og arbeidslivsspørsmål.

Meld deg inn nå!

Innmeldingsskjema finner du på <http://bibforb.no/medlemskap/bli-medlem/>

Alle nyinnmeldte er med i trekning av en iPad hvert kvartal.

Den nordiske folkebibliotekmodellen: Økt vekt på offentlighet

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS, AVD. ABI

I følge den amerikanske bibliotekshistorikeren Michael Harris hadde folkebibliotekene i USA fram mot 1930-tallet utviklet seg til en byråkratisk maskin som hadde overlevelse som sitt fremste mål. Men truslene mot demokratiet representert ved nazismens og fascismens frammarsj i Vest-Europa og stalinismens terror i Sovjet, ga bibliotekene en ny mening og ny vitalitet. Bibliotekene ble forkjempere for demokrati og ytringsfrihet og de fylte den rollen ved å være institusjoner som formidlet allsidig informasjon og kunnskap – de sto opp mot diktatorenes ensidighet og propagandamaskinenes falske nyheter.

Er vi i en tilsvarende situasjon nå?

Mange er redd for at digitaliseringen og det faktum at informasjon er tilgjengelig for alle overalt truer bibliotekenes legitimitet. Men forholder det seg kanskje omvendt? Gir digitaliseringen på grunn av de utfordringene mot demokrati og en bærekraftig offentlighet som følger i den kjølvann, ny mening til bibliotekene på samme måte som truslene mot demokratiet for åtti år siden?

Jeg tror det. Utviklingen nordisk biblioteklovgivning peker i samme retning. I løpet av en treårsperiode har Norge, Sverige og Finland fått reviderte eller nye biblioteklover. Sist ute er Finland – dette landet der 50 prosent av befolkningen bruker biblioteket en gang i måneden eller oftere og 20 prosent bruker det ukentlig. Den nye finske bibliotekloven trådte i kraft den første januar i år. Alle disse tre lovrevisjonene framhever sterkere enn tidligere bibliotekenes rolle som arena

for offentlighet. Der den norske formålsparagrafen gir bibliotekene i oppdrag å være arenaer for offentlig samtale og debatt, sier den svenske loven at bibliotekene skal fremme demokrati og fri meningsdanning gjennom kunnskapsformidling. Den finske formulerer som et sentralt mål for bibliotekene å fremme demokrati og borgernes aktive samfunnsdeltakelse. I det vi kan kalle den nordiske folkebibliotekmodellen, er åpenbart bibliotekenes rolle som institusjoner for offentlighet et tydeligere element i legitimeringsgrunnlaget enn tidligere.

Men hva er de sentrale utfordringene vi står overfor med hensyn til å opprettholde en bærekraftig og fungerende offentlighet og hva skal være bibliotekenes rolle?

Tar vi offentlighetsoppdraget på alvor, betyr det at vi må tenke om igjen når det gjelder en annen sentral trend innenfor dagens tenkning om bibliotek: Ideen

ler opplevelsesbasert læring må nødvendigvis forutsette at deltakerne i læringsprosessen arbeider seg fram til en felles plattform. En fungerende offentlighet forutsetter nettopp en slik felles plattform der deltakerne i samtalen arbeider seg fram til en felles forståelse og opplevelse av hva saken gjelder.

Det er uenighet blant offentlighetsteoretikere om hvorvidt deliberasjon forutsetter at det finnes en felles samfunnsinteresse samtalen skal avklare for oss og skape enighet om, og der argumenter som bygger på egeninteresser eller gruppeinteresser ikke har plass. Men det må være en felles plattform med hensyn til hva saken gjelder og hva slags argumenter som er gyldige. Hvis ikke kan ikke en opplyst offentlig samtale finne sted. Det opplevelses- og individ- og identitetsorienterte samfunnet vi lever i, er en utfordring med hensyn til å etablere slike felles plattformer som offentlighet forutsetter. I den grad bibliotekfeltet definerer opplevelsesbibliotek på en slik individorientert måte – og har suksess med det – vil bibliotekene bidra til å bygge ned forutsetningene for en fungerende offentlighet. Det vil ikke være en arbeidsform som er produktiv med hensyn til å realisere målet om en opplyst offentlig samtale. Derfor er det avgjørende viktig at tenkningen om opplevelsesbiblioteket vektlegger felleskapsopplevelser som kan befordre felles erfaringer og felles plattformer.

Ideen om en uavhengig offentlighet der en offentlig mening kan utvikles basert på fri debatt og som kan formidle

*Opplysningsbibliotekets
tid er langt fra forbi.*

om *opplevelsesbiblioteket*. Den engelske termen for opplevelse – experience – dekker to begreper: På den ene siden den individuelle opplevelsen, der en persons opplevelse av et fenomen kan være vidt forskjellig fra, men like gyldig som en annen persons opplevelse av det samme fenomenet. Men så kan det også bety erfaring. Erfaringer kan deles, de kan være felles og utgjøre en felles plattform for handling og samtale. Erfaringsbasert el-

mellom borgerne og myndighetene, er sentral i demokratisk tenkning og teori. Men samtidig er offentlighetsteorien blitt kritisert. Den er ikke åpen for alle. Det har alltid vært grupper som har vært utestengt. Det har ledet til utviklingen av alternative suboffentligheter. Arbeiderbevegelsen tidlig i forrige århundre utviklet for eksempel en arbeiderklasseoffentlighet som omfattet alt fra politikk til kultur og idrett.

Men arbeiderbevegelsen kjempet seg inn i og ble en del av den allmenne offentligheten. Hadde ikke det skjedd, kunne samfunnet blitt malt i stykker av konflikter. Nå er det andre grupper som ikke er godt nok integrert i offentligheten, for eksempel innvandrere. Grupper som ikke er integrert i offentligheten, må sannsynligvis gjennom en prosess der de utvikler en sin egen suboffentlighet og sin egen plattform som en basis for å stille krav til den allmenne offentligheten. Men det er avgjørende at det er dialog mellom disse suboffentlighetene og den allmenne offentligheten og at det på sikt skjer en integrering. En utvikling av parallelloffentligheter som ikke kommuniserer åpent med hverandre, er farlig. Dette er en offentlighetsutfordring bibliotekene sannsynlig-

vis har et særlig potensial til å bidra til å møte. Bibliotekene har tradisjon for å åpne opp for alle grupper. De kan nettopp være en arena for marginaliserte grupper kan utvikle sine offentligheter og sine plattformer. Mange bibliotek har vært aktive i så måte. Den britiske samfunnsforskeren Janet Newman har beskrevet hvordan britiske bibliotek har utviklet tjenestetilbudet sitt fra en situasjon der man tok utgangspunkt i én britisk offentlighet til dagens situasjon der man nettopp anerkjenner og tar utgangspunkt i mangfoldet av offentligheter.

Men fordi bibliotekene er offentlige institusjoner som er solid forankret i den allmenne offentligheten, er de i en posisjon som kan gjøre det mulig for dem å formidle og skape kommunikasjon mellom disse suboffentlighetene og den allmenne offentligheten. Slik kan bibliotekene bidra til å forhindre parallelloffentligheter. Det må være strategien for denne delen av bibliotekenes virke som institusjoner for offentlighet: De skal bidra til å gi alle en stemme med det mål å integrere disse stemmene i den brede offentligheten.

En annen åpenbart utfordring vi står overfor med hensyn til å opprettholde en

bærekraftig offentlighet og opplyst offentlig samtale, er knyttet til den aktuelle debatten om fake news. Den utfordringen er også dypest sett knyttet til det opplevelsese-, individ- og identitetsorienterte samfunnet vi lever i: Min opplevelse er like gyldig og sann som din. Men som Oslos politimester sa i en Dagsnytt atten-debatt om gjengproblemene i Oslos østlige bydeler: Vi må bli enige om hva som er faktagrunnlaget for diskusjonen. Det kan ikke være slik at opplevelsen til Dagsrevyens Anders Magnus er like sann som for eksempel forskningsfunnene til NOVA. Vi må være noenlunde enige om faktagrunnlaget. Her er det åpenbart at digitaliseringen gir nye og store utfordringer knyttet til å gi tilgang til kvalitetssikret informasjon og kunnskap som en opplyst samtale kan bygge på. Formuleringen i den svenske biblioteklovens formålsparagraf – fremme demokrati og fri meningsdanning gjennom kunnskapsformidling – er like viktig hos oss. Demokratioppdraget er ikke bare knyttet til arrangementer og events – minst like viktig er det å bidra til at meningsdanningen er kunnskapsbasert og ikke bygger på ikke-kunnskap.

Opplysningsbibliotekets tid er langt fra forbi. ■

HILSEN DITT BIBLIOTEK:

Nå har du flere alternativ når gebyret skal betales

**BIBLIOTEK
SYSTEMER**

Kultur for kvalitet i høyere utdanning

Realfagsbiblioteket på UiO var stedet der kunnskapsminister Røe Isaksen lanserte den nye stortingsmeldinga om utdanningskvalitet i høyere utdanning. Vi bibliotekfolk vet at bibliotek kan brukes til atskillig mer enn som dekor for pressekonferanser og TV-innslag.

AV LARS EGELAND
DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTERET
VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Let innspill til meldinga før den ble skrevet, pekte jeg på at når det kommer en ny stortingsmelding om høyere utdanning, hiver bibliotekarene seg over den for å lese hva som står om oss. De siste 20-30 åra har det stort sett vært en rekke honnørord slik som at «biblioteket er universitetenes hjerte» osv. Det spesielle med denne meldingen er at den ikke engang inneholdt noe slikt tomprat. Den inneholdt nemlig ikke et eneste ord om bibliotek.

Når dette blei påpekt sa kunnskapsministeren i et intervju med Klassekampen 22. 2. at «det at det ikke står noe om bibliotekene i stortingsmeldingen, var en god og betimelig påpeking. Det ser jeg. Vi burde ha nevnt bibliotekene, fagbibliotekene og universitetsbibliotekene». Spørsmålet er hva som nå skjer videre. Vil politikerne i utdanningskomiteen rette opp dette? Det får vi vite i løpet av våren. Mitt inntrykk etter å ha deltatt på høring om meldinga i Utdanningskomiteen 15. mars, er at komiteen vil si noe om bibliotekets betydning i utdanningskvalitet. Også Forskerforbundet påpekte at kvalitet i utdanningen også henger sammen med gode bibliotekressurser. Fra venstresida i komiteen var man svært oppmerksom på kritikken fra bibliotekhold, og fra høyresida var man opptatt av å si at «det ikke var vondt ment». Komiteen avgir sin uttalelse 30. mai.

Det er ikke stor uenighet om retningen som stortingsmeldinga peker ut. Innvendingene går på at planen ikke er nok konkret, ikke nok forpliktende. Men slik er de fleste stortingsmeldinger, de er ikke budsjettokumenter. Innen høyere

utdanning er det i tillegg tradisjon for stor autonomi til institusjonene. Departementet setter noen mål, men sier lite om finansiering av dem. De vil heller ikke detaljstyre institusjonene i hvordan målene skal oppnås. At regjeringa ikke nevner bibliotek i stortingsmeldinga, kan derfor oppfattes som om bibliotekpolitikk overlates til den enkelte institusjon.

På den annen side brukes det mye ressurser på fagbibliotek. Ca 1700 årsverk og en halv milliard til innkjøp av medier. Da bør man forvente at regjeringa har et bevisst forhold til hva som skal være bibliotekets bidrag i utdanningen. Det kunne være verdt en egen stortingsmelding, men det er også en god anledning når temaet er utdanningskvalitet og stortingsmeldinga ellers omfatter områder der biblioteket kan komme med viktige bidrag.

Slik jeg oppfatter det er hovedutfordringene i meldinga hvordan vi kan hindre frafall, hvordan vi kan få en læring som er mer tilpasset digitaliseringa med større krav til kritisk tenking og kildekritikk, og ikke minst gode og hensiktsmessige arbeidsplasser for studenter.

Departementet er bekymret for frafallet blant studenter. Mange undersøkelser bekrefter bibliotekets rolle for redusert frafall. For eksempel viser en undersøkelse ved University of Minnesota at biblioteket hadde stor betydning for første-års-studentenes faglige utbytte. De som brukte biblioteket fikk bedre karakterer og hadde mindre frafall. Bibliotekarforbundet påpekte under høringa at det trengs mer forskning på norske forhold.

Det er naturlig å tenke at bibliotekets rolle som tilrettelegger for kunnskapsressurser kan ha betydning for studieresultater. Men jeg tror det viktigste – særlig med tanke på frafall – er biblioteket som fysisk arbeidssted. Ved Læringssenter og bibliotek her ved HiOA gjennomførte vi en brukerundersøkelse blant studentene våre. Vel 81 % svarte at de brukte det fysiske biblioteket. Bare 11% sa at de foretrakk å arbeide andre steder enn i biblioteket.

Etter noen år med usikkerhet om de akademiske bibliotekenes framtid i lys av digitaliseringa, er det mange som mener at bibliotekene nettopp er en institusjon som passer til kravene i et samfunn med mye digitalisering. Rektor Ole Petter Ottesen sa det slik ved gjenåpningen av et fornyet HumSam-bibliotek nylig: «Jeg mener at biblioteket er selve ryggraden også i det 21. århundrets universitet. Betingelsen for å forbli relevant, er at bibliotekene utvikler seg i takt med endringene i studentenes læring og livsstil, og i takt med teknologienes begrensninger og muligheter.» Ottesen viste også til stortingsmeldinga som nettopp var kommet: Vi innfrir meldinga allerede etter en uke, sa han. Det han tenkte på var stortingsmeldingens påpeking av behovet for effektive men gode arbeidsplasser for studenter, arbeidsplasser som ville være attraktive i framtida.

«Flipped classroom» er at studentene ser forelesningen på film på mobil, nettbrett eller storskjerm. Ofte sitter de nettopp i biblioteket i grupper. De kan stoppe forelesningen når de ønsker hvis det er noe de trenger å diskutere, mens de kan

spole fram hvis det er noe de mener de ikke trenger å høre.

I Stortingsmeldinga vises det til en undersøkelse fra Universitets- og bygningssstyrelsen i Danmark som viser at innføring av nye teknologier ikke har minsket behovet for å ha et fysisk sted å møtes, men måten områdene blir brukt på, har endret seg. Fokuset er flyttet fra faste plasser for studenter til fleksible plasser som brukes på skift.

Det er også vår erfaring. Derfor omtaler vi biblioteket som arbeidsfellesskapet i den digitale tidsalder. Studentene trenger et fysisk sted å møtes. Ikke for å sitte aleine, men for å sitte sammen, og jobbe sammen. Ulike digitale hjelpemidler må være tilgjengelige samt ulike typer arbeidsplasser og gjerne en sofa å slenge seg i. Det er hensiktsmessig å konsentrere disse læringsmiljøene til bibliotekene fordi studentene vil møtes på et sted der alle ressurser finnes, og fordi det ikke er nødvendige med faste plasser. Å bygge opp separate områder med arbeidsplasser knyttet til de enkelte fagmiljøene vil være veldig ressurskrevende og ikke oppleves som mer attraktivt.

På en workshop om gode studentarbeidsplasser her på HiOA nylig, var et av spørsmålene som skulle drøftes om studentarbeidsplasser skulle være i biblioteket eller i nærheten av det enkelte fagmiljø. Det enkelte fagmiljø, ble det spurt: er det lærernes kontorer? Studentene tramper vel ikke akkurat ned lærerne på kontorene, og om de gjør det anses det ikke som noen fordel. Da er det viktigere å diskutere om vi skal ha et bibliotek eller flere spredt på campus, men arbeidsplassene bør være i biblioteket.

Biblioteklokalenes mangfoldige roller bekreftes gjennom Studentundersøkelsen til LSB her på HiOA: 31 % av studentene sier de kommer til biblioteket for å bruke PC, enda flere for å skrive ut. 64% sier at de kommer for å arbeide med oppgaver, 45 arbeider med pensum, 22% kommer for å treffe venner, 9 % slapper av i biblioteket og hele 33% spør bibliotekaren eller får veiledning.

Departementet skriver at kildekritikk og kritisk tenkning blir viktigere. Å finne fram til informasjon, vurdere den og bruke den etisk og slik at man unngår plagiering, er nettopp en kjernekompetanse i bibliotekene. 100.000 studenter deltar på opplæring i bibliotekene hvert år, men innsatsen kan styrkes, ikke minst gjennom digitale lærepakker. Mange bi-

Fellesskap. Studentene trenger et fysisk sted å møtes. Ikke for å sitte aleine, men for å sitte sammen, og jobbe sammen. (Illustrasjonsbilde: Shutterstock)

liotek har også startet studieverksteder eller skriveverksteder som lærer studentene å skrive faglige oppgaver.

Stortingsmeldinga sier at undervisningen skal være forskningsbasert. Det pekes på at læreren må involvere studentene i sin egen forskning. Men både læreren og studenten trenger ferdigheter for å finne forskningen. Man må kunne mer enn å google. Opplæring i å finne informasjon blir ikke enklere til tross for enklere brukergrensesnitt når informasjonsmengden øker. Her er det store variasjoner mellom institusjoner og utdanninger i dag.

Det meste av forskningen er tilgjengelig bak betalingsmur. Hvor stor tilgangen er, avhenger av bibliotekets budsjett. Nasjonale lisenser kan være en økonomisk løsning som samtidig gir lik tilgang. Erfaringene fra Helsebiblioteket viser at nasjonale lisenser kan være billigere enn om man inngår lisenser for noen få institusjoner. Det betyr altså at det brukes penger på å hindre tilgang til informasjon, framfor å gi alle en likere tilgang. Et eksempel på det er Lippincott-tidsskriftene som før var tilgjengelig i Helsebiblioteket. En institusjon som HiOA betaler litt over 300.000 for tilgang til Helsebiblioteket. Når vi mistet Lippincott-tidsskriftene fikk vi en pris på ca 600.000 for tilgang til disse tidsskrif-

tene aleine. For samme pris som et lite antall institusjoner ville betale for Lippincott-tidsskriftene, ville altså hele landet kunne ha fått tilgang via Helsebiblioteket. I en rapport fra Helsebiblioteket, Helsedepartementet og Cristin bekreftes det at det koster lite ekstra å inngå en avtale om tilgang for hele Norge.

Tradisjonelle forelesninger dominerer, mens det er behov for mer varierte undervisningsformer med bruk av digitale hjelpemidler og ansvar for egen læring. Bibliotekene har lenge hatt hovedansvaret for publisering av Open Access-forskning med en begrunnelse om at bedre tilgang øker forskningens kvalitet. I tillegg har man sagt at offentlig finansiert forskning skal være åpent tilgjengelig. På samme måte kan man si om tilgang til læringsressurser. Flere bibliotek har involvert seg i produksjon og publisering av digitale læremidler.

Ved HiOA har vi sammen med ansatte på Fakultet for Helsefag, laget flere digitale kurs. Et av dem er i anatomi og fysiologi. De første studentene fulgte dette digitale kurset kombinert med forelesninger i fjor høst. Resultatet er at strykprosenten gikk ned fra 36 til 6 på radiografistudiet, mens sykepleiestudentene ved Kjeller var den utdanningen som hadde sterkest bedring i studieprestasjoner. ■

Enkle midler. Åsmund Ådnøy og Maria Oftedahl viser hvordan opptakene til boktips gjøres ved biblioteket i Stavanger. Foto: Kjetil S. Grønnestad.

Podkast forlenger arrangementets levetid

– Vi synes det er fint å få mer ut av det vi produserer, og som den enkelte bibliotekar bruker mye tid på gjøre så bra som mulig, sier Anne Karine Kant, podkastansvarlig på Ås bibliotek.

AV: KJETIL S. GRØNNESTAD
FRILANSJOURNALIST

Ås startet med å publisere podkaster fra arrangement i 2015 i forbindelse med bibliotekets 100-årsjubileum. Det er hovedsakelig bokpratene de publiserer som podkaster. Andre arrangement, som foredrag, debatter og forfatterbesøk kan også tas opp og legges ut på bibliotekenes nettsider, så fremt den som snakker er enig i å bli forevige på den måten.

– Enkelte arrangement egner seg ikke, for eksempel foredrag der innholdet er basert på bildefremvisning, sier Kjersti Eide Hatland ved Bergen Offentlige Bibliotek.

Deres tilbud, kalt BoBcast, startet også opp i 2015.

Selv om biblioteket helst ønsker å trekke folk inn i egne lokaler for å delta på arrangementene, har ikke alle anled-

ning til å møte opp for å høre på en debatt, foredrag eller bokprat. Dersom dette etterpå kan lyttes til via bibliotekets nettside, får langt flere anledning til å få med seg innholdet. Kanskje også flere enn de som deltok på det opprinnelige arrangementet.

Enkelt å ta opp og publisere

Opptak fra et arrangement kan gjøres så enkelt som å koble mikrofonene til en opptaker. Etterarbeidet med å overføre opptaket til en datamaskin for redigering trenger ikke ta lang tid. Støy før og etter arrangementet, samt forstyrrende elementer som avbrytelser og mikrofoner som slås av og på, kan tas bort, det samme gjelder smålyder, som telefoner i skranken og knitrende papir. Eller motsatt, man kan ta det med: – Våre opptak

bærer preg av at de foregår i et levende bibliotek. Det synes vi er greit, sier Kant.

Når lydopptaket er ferdig redigert, kan podkasten publiseres på for eksempel Soundcloud eller Buzzsprout. Verken redigering eller publisering er vanskelig å lære.

– Jeg hadde ingen erfaring med radioarbeid fra før. Jeg lærte meg hvordan jeg skal redigere ved googlesøk og å se på videoer på Youtube, sier Åsmund Ådnøy ved biblioteket i Stavanger.

Kjapt og billig

Ådnøy anslår tida han bruker på å redigere og publisere et opptak til knapt mer enn selve arrangementet som legges ut.

Derimot kreves det mer tid dersom biblioteket skal produsere egne innslag. Ådnøy nevner bibliotekarenes boktips

Deling. – Det å spre lydopptak av arrangement er en måte å dokumentere og dele det bibliotekene produserer, sier Kjersti Eide Hatland ved Bergen Offentlige Bibliotek. Foto: Herdis Moldøen.

enn å skrive en bokanbefaling.

Podkastene er billige å både produsere og publisere.

– Man kommer langt med noen tusenlapper til engangsinvestering i opptaksutstyr og eventuelt programvare til lydredigering. Her finnes det også ok gratis alternativer, sier Hatland.

Abonnement hos Soundcloud eller Buzzsprout tapper heller ikke store summer fra budsjettene.

Men få lyttere

Deichmanske i Oslo har noen få podkaster på sin nettside. De ble i sin tid produsert og sendt av Radio 1 og Radio Rock. Deichman produserer ikke egne podkaster fordi de mener det er for få dokumenterbare lyttere i forhold til ressursbruken.

– Jeg er en forkjemper for podkaster, men det er svært vanskelig å få stor rekkevidde. Det krever mye arbeid og en god

som eksempel. Det krever mer forarbeid enn å kun ta opp et arrangement. To

personer må sette av tid siden disse boktipsene tas opp i form av en intervju-situasjon. Det trenger likevel ikke ta stort mer tid

kanal for distribusjon. Det er kun noen få podkaster, som i sin tid NRKs Radiorepsjonen, som når ut til en større lytterskare, sier Jørn Johansen, kommunikasjonsleder hos Deichmanske bibliotek.

Heller ikke Ås eller Stavanger kan skilte med svært høye lyttertall. Ås har i underkant av 300 avspillinger per måned, fordelt på alle sine opptak. I Stavanger anslår Ådnøy at deres podkaster spilles av cirka hundre ganger hver i snitt. I Bergen derimot, rundet BoBcast 20 000 lyttinger totalt etter halvannet års drift.

Samtidig melder de tre bibliotekene om gode tilbakemeldinger fra publikum. I det siste har det også kommet spørsmål i forkant av arrangementer om det skal tas opp og legges ut som podkast.

Deichmanske har ingen umiddelbare planer om å starte med podkaster, men både Ås, Bergen og Stavanger skal fortsette med sine tilbud. Kristiansand bibliotek har også startet. Utenfor bibliotekene tilbyr litteraturhusene i både Oslo og Bergen podkaster.

Ny kompetanse gir nye tilbud

Kompetansen bibliotekene får ved å produsere podkaster kan brukes til å kurse publikum i podkasting. Bibliotekene kan også lære brukerne om hvordan podkasting fungerer, hvilke tilbud som finnes og hvordan de bruker podkast-appen de har på mobiltelefonen.

– Jeg har en god dag på jobben hvis jeg kan vise noen den verden av radiodokumentarer, spenningsserier, forfatterportrett, kultur- og vitenskapsprogram som de har tilgang til via mobilen, sier Hatland. ■

Navnet podkast er en sammenstilling av iPod og Broadcasting.

Definisjon Wikipedia: «Podkasting er en måte å publisere lyd- eller videoopptak på Internett som kan abonneres på ved hjelp av RSS.»

Folk flest kjenner podkast som lydfiler av tidligere sendte radioprogram som kan lastes ned og lyttes til offline på datamaskin, nettbrett eller mobil. En podkast trenger ikke være et tidligere sendt radioprogram, men kan være laget direkte for podkasting.

Kjekt å ha:

Opptaker, stort minnekort, håndholdte mikrofoner, XLR-kabler for å koble mikrofoner til opptakeren, stativ.

Podkastlenker:

Stavanger bibliotek:
<https://soundcloud.com/s-lvberget>

Ås bibliotek:
<http://asbibliotek.buzzsprout.com/38390>

Bergen Offentlige Bibliotek:
<http://bergenbibliotek.no/BOBcast>

Deichman:
<http://blogg.deichman.no/litteratur/?s=oslo+podcast>

Kristiansand bibliotek:
<http://krsbib.no/?p=10701>

Litteraturhuset i Oslo:
<http://www.litteraturhuset.no/Podkast/>

Litteraturhuset i Bergen:
<https://itunes.apple.com/no/podcast/littpod/id1012407910?mt=2>

Danske Emma Holtens foredrag om hevnporno og undertrykkende strukturerer, er en av podkastene som ble publisert etter høstens Skandinavia-fest på Bergen Offentlige Bibliotek. Foto: Ragnar M. Rønnes.

Prosjekt *Internasjonale studenter*

Ved semesterstart ser vi dem ekstra godt. Mysende på den norske skiltingen, det samme blikket, en blanding av verdensvant og helt forvirret av æ, ø, å. De internasjonale studentene som hvert semester kommer til Norges universitets- og høyskolebibliotek er like forskjellige som landene de kommer fra, men med det fellestrekket at de skal bli kjent i Norge, med nye fag og med norsk akademisk kultur. Og de skal finne sin plass i biblioteket.

AV: TONE HAFNOR
FØRSTEKONSULENT, UNIVERSITETET I STAVANGER

Prosjektet «Internasjonale studenter som målgruppe», støttet av utviklingsmidler fra Nasjonalbiblioteket, har bibliotekene ved Nord Universitet og Universitetet i Stavanger sett nærmere på hvordan bibliotekstjenestene bedre kan tilrettelegges for de internasjonale studentene. Alle aktiviteter og erfaringer fra prosjektet er gjort tilgjengelig på www.intstudbib.com, slik at det kan komme andre bibliotek og studenter til gode.

Internasjonale studenter utgjør ca. 10% av studentmassen ved Universitetet i Stavanger og Nord Universitet. De internasjonale studentene er ofte flittige bibliotekbrukere, men det har tidligere

ikke vært så stort fokus på å tilrettelegge bibliotekstjenester spesielt for denne gruppen studenter. Målet for prosjektet var at internasjonale studenter skulle få økt tilhørighet og kjennskap til biblioteket som verktøy og ressurs.

Kartlegge og senke tersklene

Første fase i prosjektet høsten 2015 var å skaffe mest mulig informasjon om de internasjonale studentene i Bodø og Stavanger, samt å kontakte andre universitets- og høyskolebibliotek for å høre om det var gjort tiltak og erfaringer allerede, som prosjektet kunne bygge videre på.

Grupper med internasjonale studenter ble intervjuet i Bodø og Stavanger, og

vi snakket med studentforeninger og internasjonalt kontor. Gruppeintervjuene ga mye og relevant informasjon om behov som studenter og nyankomne i Norge har. Gruppeintervjuene viste også, som forventet, at gruppen «internasjonale studenter» ikke er én ensartet gruppe, men studenter med svært ulike erfaringer og forventninger til biblioteket.

Noen studenter var vant med åpent bibliotek 24 timer i døgnet, andre hadde høy terskel for å henvende seg til bibliotekarene i skranken og ble overrasket over at alle tjenester er gratis. Andre igjen kunne ikke forstå hvorfor bibliotekene ikke hadde komplette pensumsett til alle studentene. I Stavanger ble det påpekt

mangelfull informasjon på engelsk, som gjorde at studentene følte seg oversett. Mer informasjon på engelsk var kanskje det viktigste og mest utfordrende innspillet fordi det krever at alle biblioteksansatte er bevisst dette både i skranken, i utforming av informasjonsmateriell, i veiledning og i kursvirksomhet. De biblioteksansatte må gjerne også senke sin egen terskel for å bruke engelsk – de internasjonale studentene har ikke nødvendigvis engelsk som morsmål og forventer ikke feilfri uttale – det viktigste er at begge parter kan gjøre seg forstått. Andre bibliotek kom med innspill om minikurs i bibliotek-engelsk for ansatte og ordlister i skranken.

Aktiviteter og tiltak

I fase to av prosjektet høsten 2015 og våren 2016 prøvde prosjektgruppa ut ulike aktiviteter og tiltak i Stavanger og Bodø. Av faglig innhold utarbeidet UB Nord blant annet bibliotekkurset «How to write for an A», introduksjonsopplegget «Amazing Race» og en informasjonsvideo på engelsk. UB Stavanger har lenge tilbudt kurs på engelsk, men prioriterte å få oversatt informasjonsmateriell og skiltning i prosjektperioden.

Begge bibliotek laget brosjyrer med navnet «Library Survival Guide» der smått og stort om biblioteket ble forklart på en uformell måte. I brosjyrene stod det «selvsagte», som at studentene kan låne så mye de vil, at alt er gratis og at de kan få tilgang til databaser og tidsskrift også hjemmefra med brukernavn fra universitetet. Denne brosjyren ble populær også hos de norske studentene – og oversatt til norsk etter endt prosjekt!

Ved hjelp av grafiker Anne Vollaug, som også laget illustrasjoner til overlevelsesguiden og nettsiden, ble det laget en «Dewey-plakat» som illustrerer relevante emnenummer for de internasjonale studentene. Denne plakaten er trykket opp

i Bodø og Stavanger, og kan også fritt lastes ned fra prosjektets nettside for videre bruk.

Uformelle møter og sosiale aktiviteter

I tillegg til informasjonsmateriell og kurs, ville prosjektet fokusere på de uformelle møtene i biblioteket og utvide oppfatningen om hva et bibliotek er og kan være. UB Stavanger inviterte derfor de internasjonale studentene til quiz-kveld i biblioteket. Et vellykket og sosialt arrangement, med læringsutbytte, der de både fikk spørsmål om Norge, norsk kultur og måtte finne bøker og annet på hyllene. UB Nord avholdt «Information Literacy Quiz» der lagene med både norske og utenlandske studenter fikk bonuspoeng. Det fungerte utmerket.

I både Stavanger og Bodø har det blitt tradisjon 1. desember at alle studentene får gløgg og pepperkaker om morgenen på vei inn i biblioteket. Det markerer starten på bibliotekets julekalender som består av «luker» med nyttige tips og råd. Lukene i siste del av desember var spesielt rettet mot de internasjonale studentene som ikke reiste hjem i jula, med tips om å besøke pepperkakebyen, tips om Press Reader med lokalaviser fra hjemlandet, julefilmer de kunne låne på biblioteket og mye annet.

I løpet av prosjektperioden har det kommet opp egne hyller i Bodø og Stavanger med informasjon om Norge, turbøker, kart og blant annet brettspill som kan lånes. Brettspill var en gjenganger i hva studentene ønsket seg i intervjuene vi gjennomførte, og som de anså som en fin arena for sosialisering med andre studenter.

Det mest populære tiltaket i Stavanger, målt i besøkstall og tilbakemeldinger, var språkkaféen som ble arrangert vårsemesteret 2016. Her fikk de internasjonale studentene anledning til å møtes

I 2016 studerte 25 424 internasjonale studenter ved norske høyskoler og universitet. (Kilde DBH – Database for statistikk om høgre utdanning.)

og praktisere norsk i hyggelige og uformelle former rundt bord ledet av norske studenter.

Nyttige samarbeid og erfaringene deles

Nasjonalbiblioteket hadde som krav for prosjektstøtte at prosjektet skulle være et samarbeidsprosjekt mellom to eller flere bibliotek. Tankevekkende nok er det faktisk lenger mellom Bodø og Stavanger enn den avstanden mange av studentene i målgruppen har reist for å dra på utveksling! På tross av den geografiske avstanden var det et positivt og effektivt samarbeidsprosjekt mellom Bodø og Stavanger. Vi har også blitt bedre kjent med egne organisasjoner og enheter, som internasjonalt kontor og studentforeninger.

Prosjektgruppa er takknemlige for alle innspill som kom fra undersøkelsen vi sendte ut til universitets- og høyskolebibliotek landet rundt. Innspillene fra undersøkelsen er også presentert på prosjektet nettside. Produksjon av nettsiden, «Idékatalogen» som prosjektet kaller den, utgjorde tredje og siste fase i prosjektet. Idékatalogen finnes på www.intstudbib.com. Her er ideene og tiltakene som ble gjort i prosjektperioden grundig forklart, og dokumenter, plakater med mer kan lastes ned og brukes videre. Folkebibliotek kan også dra nytte av nettsiden, etter som internasjonale studenter også er en av deres målgrupper.

Nå håper vi at mange bibliotek vil dra nytte av idekatalogen på nett, som igjen vil komme de internasjonale studentene våre til gode. ■

DAG OG TID

TIPS ein typisk Dag og Tid-lesar som ikkje les Dag og Tid om Dag og Tid

Send SMS med kodeordet **TYPISK** til **2007** og vent på svarmelding for å tilby tre gratis prøvenummer med automatisk stopp til folk du trur vil ha glede av avisa. Eller sjå www.dagogtid.no/TYPISK

Har du Bibliofilappen?

Bibliofilappen kan installeres på mobiltelefoner og nettbrett med Android og iOS. Appen gjør det lett å finne frem til bibliotekets tjenester. Man har full tilgang til søk, reservering og lånersider.

Appen gir også mulighet til å vise lånekortet på skjermen, slik at man slipper å ha med sitt fysiske lånekort til biblioteket. Lånekortet i appen kan brukes på mange selvbetjeningsautomater, i skranken og på innloggingspanel for Meråpent bibliotek, så sant skannerne er klargjort for lesing på skjerm.

Start opp appen, velg bibliotek og logg inn på vanlig måte med lånummer og pinkode fra ditt bibliotek. Du kan enkelt skifte mellom bibliotek, og appen gir tilgang til alle bibliotek som bruker Bibliofil.

Google play

App Store

Norsk Bibliotekforening

HER GÅR DET UNNA

April/mai

2017

1. årgang

Leiar: Dei store orda om bibliotek

Trenger vi et fysisk bibliotek i en digital tidsalder?

Nokre spørsmål gjer at øyrene rammar nesten av. I neste augneblikken kan ein tenke «Jaggu, dette blir det tilsvar av!» Så takk for spørsmålet, redaktør Stavrum i Nettavisen.

Stavrum såg ikkje poenget med eit nytt Deichman i Bjørvika. Han såg ikkje poenget med nye trikkar i hovudstaden heller, forresten. Personleg synes trikken i Oslo er sjarmerande og nostalgisk, meir har eg ikkje å seie om den saka. Men bibliotek, det har eg ein god del meir å seie om.

Berekraftig utvikling

I desember vart Norsk Bibliotekforening bede av IFLA om sende ein delegasjon til sitt hovudkvarter i Haag. Dei skulle delta på ein workshop om lobbyverksamnd for FN sine mål for berekraftig utvikling. Petter von Krogh frå Buskerud fylkesbib-

liotek og Mona Myrland frå Vestre Toten folkebibliotek svarte ja tvert. Etterpå kom dei heim fulle av krut. Måla skal implementerast i biblioteka mot år 2030. Noko vel stort for eit lite bibliotek i ei lita bygd? Angår dette oss?

FN har 17 mål for berekraftig utvikling. Kwart bibliotek kan ikkje svare på alle. Men kvart bibliotek kan vise kva dei representerer i kvardagen til folk – frå vogge til grav, i skole og arbeid og fritid. Bibliotekaren er livslos for myndige borgarar og små barn på høgtlesingsstund for første gong.

Politisk gjennomslag

Norsk Bibliotekforening sett no i gong ei undersøking for å samle inn kva dei einskilde bibliotek i Noreg gjer for å møte FN-måla. Tenk kva det kan bety å dokumentere korleis bibliotek bidreg til berekraftig utvikling.

Norsk Bibliotekforening skal snakke med mange politikarar før

stortingsvalet til hausten. For å få politisk gjennomslag, må ein hjelpe politikarane å sjå samanhenger. No dokumenterer vi makerspace i biblioteka. Kanskje vi dermed kan få næringsminister Monica Mæland til å ta ordet bibliotek i munnen når ho snakkar om innovasjon for framtida i næringslivet?

Verdsomspennande

Eg ser for meg ein liten plakett på kvart bibliotek: *Myggfjord bibliotek – vi bidreg til FNs mål for berekraftig utvikling!* Slik vert Myggfjord ein del av verda og tek del i ein verdsomspennande infrastruktur. Ein kan bli panegyriske av mindre!

Så kan redaktøren i Nettavisen sitte der utan lånekortet sitt og meine at bibliotek handlar om fysiske bøker i ei hylle. Men du og eg veit betre, og vi dokumenterer og verifiserer det. Dette er ikkje fake news. Biblioteket er tvert imot det som skal motverke dei.

Mariann Schjeide

Bibliotek skaper kvalitet i høyere utdanning

Da kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen la frem stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning, var ikke bibliotek nevnt med et ord. Det er uholdbart. Hva gjør Norsk Bibliotekforening med det?

Innspill i forkant

Realfagsbiblioteket ved UiO, som ble kåret til Årets bibliotek av Norsk Bibliotekforening, var vertskap da meldingen ble lagt frem. Trass i dette hadde ikke bibliotekene en fremtredende rolle før meldingen ble lagt frem.

Bibliotekene var ikke bedt om å komme med innspill. Det var nærmest ved slump at Norsk Bibliotekforenings nestleder Lars Egeland ble den eneste som leverte et rent bibliotekinnspill før meldingen kom.

– Det er det klart jeg reagerte og skrev! Bibliotek må ha en sentral plass når strategier legges, og det er uholdbart at bibliotek nå ikke er nevnt, sier Egeland.

Hvordan bidrar biblioteket?

I innspillet sitt, slo Egeland fast at biblioteket er avgjørende for studiekvalitet. Han gir konkrete eksempler på biblioteksaker som bør nevnes i en slik melding:

Nasjonale lisenser
Open access
Digitale læremidler, flipped classroom og blended learning
Fysisk arbeidssted
i den digitale tidsalder
Kildebruk og kildekritikk
Kunnskapsbasert undervisning og forskning
Peer-assisted learning

Du finner lenke til hele innspillet på norskbibliotekforening.no.

Bibliotek søker oppdrag

Innledningsvis i innspillet kommer Lars Egeland med et hjertesukk om at politiske utspill om høyere utdanning har hatt vage forventninger til biblioteket. Bibliotekene ønsker et klart oppdrag for å kunne bidra til økt kvalitet i høyere utdanning.

– Bibliotekarere håper og tror hver gang at det skal stå noe om oss. Men det hjalp jo ikke å si at vi har lest tidligere stortingsmeldinger med lupe tidligere! Bibliotekarene kan være verdensmestre i informasjonssøk uten at de vil finne noe om bibliotek i denne stortingsmeldingen, sier Egeland.

Vi kan påvirke

Nå som stortingsmeldingen er lagt frem, skal den behandles i

Stortingets kirke-, utdanning- og forskningskomité. Norsk Bibliotekforening vil være på ballen. Vi skal i høringsmøte 15. mars.

Prinsippprogrammet vårt sier at bibliotekene gir tilgang til utdanning og læring, og derfor må bibliotekene være i front når samfunnet endres. Vi skal arbeide for bibliotekets vilkår i høyere utdanning.

Respons på reaksjoner

Både Norsk Bibliotekforening og Bibliotekarforbundet reagerte sterkt på fraværet av bibliotekstrategi på våre nettsider, noe også kunnskapsministeren fanget opp:

**AT DET IKKE STÅR
 NOE OM BIBLIOTEKENE
 I STORTINGSMELDINGEN,
 VAR EN GOD OG
 BETIMELIG PÅPEKING.**

Foto: Marte Garmann

Torbjørn Røe Isaksen
 Klassekampen 22. februar 2017

I biblioteket kan du si hva du vil bare du snakker lavt
 Det er også sagt, like stille og bestemt:
 det er her du senker stemmen og løfter sjela
 Og alt som du låner og leverer tilbake kan du beholde
 Når du kommer ut fra biblioteket er du god som ny
 En by uten bibliotek
 Er som skinner uten tog, paraply uten regn,
 et neshorn uten solbriller
 Og et forsvar uten evne:
 Biblioteket beskytter byen
 Biblioteket beskytter befolkningen

*Utdrag fra Lars Saabye Christensens prolog
 ved grunnsteinsnedleggelsen til Nye Deichmanske*

Tidligere og mangeårig biblioteksjef i Oslo, Liv Sæteren og Norsk Bibliotekforenings leder Mariann Schjeide var blant de mange som måtte felle en tåre da ordfører, byrådsleder og fire barn la ned grunnsteinen til Nye Deichmanske bibliotek til lyden av hjerteslag. Kampen for et nytt hovedbibliotek i Oslo har tatt mange år og uventede svinger. Äntligen!

HOLD AV DATOEN

*Det 76. norske
 bibliotekmøte*
14.-16. mars 2018
 Sandefjord

Vi påvirker parti-programmene

Før høstens stortingsvalg må politikerne finne ut hva de skal mene. Norsk Bibliotekforening har hjulpet dem med det.

Allerede før de ble skrevet, sendte vi innspill til de ulike partiprogrammene i mai 2016. Vi fremhevet skolebibliotek, gode rammebetingelser for folkebibliotek, bibliotek som integreringsarena, statlig finansiering av nasjonale lisenser og Open Access. Politikerne må tenke på **bibliotek som en kunnskapsinstitusjon**, ikke bare et sted for kulturaktiviteter.

Venstre ba om møte for å diskutere **integreringsarbeidet i bibliotekene**. Våre innspill kan finnes igjen i Kommunal- og forvaltningskomiteens innstilling til integreringsmeldingen. Dessverre ble det ikke flertallsmerknad, med bare SV og Venstre som stemte for.

Da partiene la frem første utkast til program i høst, finleste vi for å knytte forslagene våre til det som allerede sto der. Da stortingsmeldingene *Digital agenda for Norge* og *En fornyelse av kunnskapsløftet* ble behandlet i høst, vektla både Transport- og kommunikasjonskomiteen og Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen (og dermed alle stortingspartier) at **skolebibliotek skal brukes systematisk i opplæringen**, styrke sin pedagogiske rolle og bli en integrert del av skolens opplæringsvirksomhet. Da var det lett for oss å argumentere ved å peke på hva politikerne selv hadde sagt.

Det var mye om bibliotek i Venstres programutkast, og da ga Norsk Bibliotekforening mer konkret tilbakemelding: Vi argumenterte for at en egen **lov om skolebibliotek bør ligge hos Kunnskapsdepartementet** i stedet for Kulturdepartementet, og forklarte hvorfor vi ikke ønsker å endre på innkjøpsordningene.

Andreutkastet skal på høring internt i partiene, og partiprogrammene vedtas på landsmøtene i løpet av våren 2017. Så med dette er hansken kastet til alle politikere som leser dette...

Sliter Deres bibliotek med vitebegjærlige lånere
 som vandrer hvileløst langs hyllene?
 River bibliotekarene seg i håret av hvor vanskelig det er
 å få alle bestillingene under kontroll?
 Ønsker De rett og slett et tilbud som gir lånerne underholdende og
 opplysende lesestoff, mens bibliotekarene kan leve i sus og dus?

Dear Natalya,

Natalya Sharina er direktør ved det statlige biblioteket for ukrainsk litteratur i Moskva. Hun sitter i husarrest på andre året. Norsk Bibliotekforenings ytringsfrihetsutvalg ønsker å gjøre noe med saken.

Sharina ble anholdt i hjemmet 28. oktober 2015, mistenkt for å distribuere og låne ut bøker av den ukrainske nasjonalisten Dmytro Kortsjynskyj. En i etterforskningskomiteen uttalte til media at de fant anti-russisk propaganda i Sharinas hjem. Anklagen er å «fremprovosere nasjonalt hat og fiendskap og for ydmykelse av menneskelig verdighet.»

Også i 2010 ble hun anklaget for å distribuere ekstremistisk litteratur av en ukrainsk forfatter, men saken ble droppet. Nå anklager staten henne for å brukt bibliotekets penger til å betale advokaten den gangen. Et bibliotek for ukrainsk litteratur kan være kontroversielt i Russland, men det fritar ikke russiske

myndigheter fra å respektere de grunnleggende menneskerettighetene.

Norsk Bibliotekforening og Norsk PEN har gått sammen om et brev til den russiske ambassaden, der uttrykker sterk bekymring og ber russiske myndigheter om løslatelse, og om å respektere ytringsfriheten

«We believe that the treatment of the Library of Ukrainian Literature, and its staff – and in particular Natalya Sharina – is completely disproportionate and unnecessary. As such it is an attack on democracy, learning and culture. Libraries and librarians have a key role in supporting human rights, including freedom of access to information and freedom of expression, and an attack on libraries or librarians is an attack on democracy and culture.»

IFLA har også reagert, og president Donna Scheeder har bedt om at saken mot Sharina avsluttes.

VI OPPFORDRER ALLE BIBLIOTEKfolk TIL Å SKRIVE EN HILSEN TIL NATALYA SHARINA OG UTTRYKKE SIN STØTTE

I samarbeid med Amnesty vil vi overbringe alle hilsener til Natalya Sharina. Oppmerksomhet fra kolleger er viktig. Kanskje dere kan bruke en lunsjpause eller møte på jobben? Du trenger ikke skrive langt eller originalt. Hold ordlyden i generelle termer, for å sikre at våre hilsener vil komme gjennom til Sharina. Lån gjerne formuleringer fra våre brev:

Legg postkortene i en konvolutt, og send til Norsk Bibliotekforening Universitetsgata 14 0164 Oslo

Dear Natalya
Your colleagues in Norway are thinking about you and your situation. I hope that your health is good and that you are in good spirit. The spring and brighter days are soon here! All the best to you.
Libraries rule!
Yours, Mariann Schjeide
– President Norwegian Library Association

Dear Natalya,
I have a strong concern for your situation and your health. Libraries and librarians have a key role in our society, and there are many Norwegian librarians thinking of you and wishing you all the best!
Ingeborg Rygh Hjorthen, Chair of the committee of freedom of expression, Norwegian Library Association

Dear Natalya
As an employee at the National Library of Norway I hereby send you my best regards. I hope you're in good health despite the situation.
The library is an important institution in our society and worldwide, and as a librarian I believe our work is important.
Kind Regards, Nikolaj Blegvad

Dear Natalya!
I'm writing to you to let you know that I'm thinking of you. I hope you are in good spirit and with good health despite your situation. We are many librarians thinking of you.
Kind regards,
Birgithe Schumann-Olsen, Head of Library in Øvre Eiker, Norway

Dear Natalya!
I've heard about your situation from librarians in Norway and I would like to express my sincere sympathy with you. Librarians do an important work all around the world. I hope you are in good spirit and wishing you all the best.
Kind Regards,
Ann Berit Hulthin, Secretary General, Norwegian Library Association

Og nå: Utenriks

For kommende fireårsperiode har Norsk Bibliotekforening nominert tre nye nordmenn til fagseksjoner i den internasjonale bibliotekorganisasjonen IFLA.

Hans-Petter Storemyr til IFLA School Library Section. Han er bibliotekar på St. Olav videregående skole i Sarpsborg og styremedlem i NBF Skole.

Linn T. Sunne til IFLA Literacy and Reading Section. Hun er litteraturformidler ved Oppland fylkesbibliotek og forfatter.

Shelli Lake til IFLA Library Services to Multicultural Populations Section. Hun er språk- og voksenopplæringsrådgiver ved Deichmanske bibliotek filial Stovner. Lake nomineres på vegne av Fagforbundet, som ikke selv kan nominere til denne fagseksjonen.

Maria-Carme Torras Calvo, direktør for UB i Bergen, går ut av Governing Board etter to perioder. Norsk Bibliotekforening nominerer Torbjörn Nilsson, biblioteksjef i Malmö og nestleder i Svensk biblioteksforening, Alim Garga, leder av Kameruns bibliotekforening og Knud Schulz, biblioteksjef for bibliotekene i Århus, til Governing Board 2017–2021. Governing Board er IFLAs styre.

Kan norske bibliotek bidra til FNs mål for bærekraftig utvikling?

I en tid der flere tror at bibliotek hører hjemme på skraphaugen ønsker Norsk Bibliotekforening å følge opp IFLAs International Advocacy Programme. Dette er et nytt tiltak som skal vise

frem og støtte bibliotekets rolle i planlegging og implementering av FNs 2030-agenda og mål for bærekraftig utvikling. Nå skal vi vise hvordan norske bibliotek allerede bidrar til en positiv utvikling, og langt fra skal settes sammen med kassettpillene.

Vi har allerede vært i kontakt med fylkesbibliotekene om programmet. Fremover vil vi samle inn data fra folkebibliotekene. Vi ønsker å skape oppmerksomhet på hvor viktige de er, og inspirere dem til å gjøre mer. Datainnsamlingen gir oss harde fakta for eiere og politikere, som vi kan ta med oss inn mot stortingsvalget.

«De fysiske bibliotekene er i ferd med å bli like relevant som fysiske leksikon, og kassettpillere. Dette er teknologi som er av mest interesse for nostalgikere og andre spesielt interesserte.»

– Debattant på nrk.no, 2017

Mariann Schjeide, Mona Myrland og Petter von Krogh

NBF Tidsskriftformidlingen er den beste løsningen for vitebegjærlige lånere og hårløse bibliotekarer

Denne måneden anbefaler vi **All verdens historie**. Bladet presenterer historiske omveltninger på en delikat og tilgjengelig måte, både ved å ta for seg de store linjene og beskrive enkeltskjebner som berøres av store hendelser.

All Verdens Historie utkommer 14 ganger i året. Abonnement via NBFT koster 995 riksdaler. Bestill i NBFT Interaktiv eller ved å sende epost til tidsskrift@norskbiibliotekforening.no.

Ikke kunde hos oss ennå? Vi fikser det også.

MEDLEMSINTERVJUET

Navn: Gro Langeland
Medlemsnummer: 3557
Arbeider som: Pensjonist.
 Generalsekretær i Norsk
 Bibliotekforening 1973-1990.

HVILKET BIBLIOTEK FØLER DU ER DITT BIBLIOTEK?

Alle! Ja, jeg får lyst til å si alle. Gjennom jobben jeg hadde, er de blitt like mye mitt bibliotek.

HVA LESER DU AKKURAT NÅ?

Nå er det amerikabøkene til Edvard Hoem. Jeg holder på med nummer to, *Bror din på prærien*. Om jeg liker det? Jeg liker Hoem uansett hva han skriver, jeg!

HVILKEN BIBLIOTEKPOLITISK SAK OPPTAR DEG?

Nå er jeg opptatt av gode, velegnede biblioteklokaler så nær brukeren som mulig. Jeg er ikke glad for alle filialene som er blitt lagt ned rundt omkring. Folk trenger bibliotek der de er. Nå er det åpnet nye, flotte lokaler på Sørums, men det hjelper jo ikke oss som bor her i Frogner, med mindre man kjører bil.

HVORFOR ER DET VIKTIG Å VÆRE MEDLEM I NORSK BIBLIOTEKFORENING?

Du blir en del av et større miljø og får impulser. Og du får jo mest ut av det hvis du er villig til å påta deg noen verv! For meg er medlemsska-

Gro Langeland på IFLA-konferansen i 1979. (med Sissel Nilsen til venstre)

pet en livsform. Nå har jeg vært sammenhengende medlem siden femogseksti, og generalsekretær i sytten år.

- I medlemsbladet fra 1975 står det «det er helt i orden om dere ringer sekretæren privat, - gjerne også på kveldstid.» Stemmer det?

Ja, det var en heldøgnsjobb! Når du er din egen sjef, blir du din egen slave.

HVORDAN TROR DU FREMTIDENS BIBLIOTEK SER UT?

Oj... Ja, det er vanskelig å si. Biblioteket som et værested uten forpliktelser blir viktig. Oppgavene vil bli annerledes på grunn av internett og folks datakunnskaper. Den faglige

kompetansen på delområder må være veldig høy hvis den skal være til noen nytte, samtidig som biblioteket må ha bredde. Jeg er gammel nok til å være skeptisk til all informasjonen på internett. Du må kunne lete kritisk for ikke å bli lurt.

HVA HAR DU LYST TIL Å LESE MER OM PÅ MEDLEMSSIDENE VÅRE?

Jeg finner alt om det løpende arbeidet interessant, men så er jo jeg en litt spesiell leser, da. Men det er moro å lese om gode ideer. Jeg var med på oppstarten av det som nå er Årets bibliotek. Det er fint å se hvordan det har utviklet seg siden kronprinsesse Sonja delte ut prisen første gang i 1988.

Søk opptak på ny videreutdanning i pedagogikk og veiledning

I et fagbibliotek har mange bibliotekarer undervisningsoppgaver og skal veilede brukere med ulik informasjonskompetanse. Spesialgruppen for medisin og helsefag (SMH) har i samarbeid med Høgskolen i Innlandet, Hedmark utviklet et skreddersydd utdanningstilbud som gir fordypning i begge disse rollene. Høsten 2017 starter en samlingsbasert videreutdanning i pedagogikk og veiledning for bibliotekarer i fagbibliotek, som gir 15 studiepoeng.

Det blir lagt vekt på erfaringsutveksling mellom studentene. Selvstudiet kan gjennomføres i grupper eller enkeltvis. Dette studiet passer for deg som ønsker å se på egen undervisning og opplegg med nye øyne, og bli bevisst på veiledningsteknikker.

Alle ansatte i fagbibliotek kan søke opptak, men bibliotekarer i medisinske og helsefaglige bibliotek vil ha fortrinnsrett i det første kullet av studenter.

15 studiepoeng
Søknadsfrist: 1. juni 2017
Undervisning: To samlinger høst 2017, to samlinger vår 2018
Metode: Forelesninger, gruppearbeid, øvelser, selvstudium
Eksamen: Tre obligatoriske arbeidskrav underveis, avsluttende individuell fordypningsoppgave
Kursavgift: 15 500 kroner

Styrk lowerket for skolebibliotekene!

Til: Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen

Fra: Norsk Bibliotekforening, Foreningen les!, Leser søker bok, Norsk forfattersentrum, Norske Barne- og ungdomsbokforfattere, Norsk barnebokinstitutt, Bibliotekarforbundet, Kulturforbundet i Delta, Skolenes Landsforbund, Utdanningsforbundet og Fagforbundet

Dato: 18. januar 2017

Utdrag: Vi ønsker at

- skolebiblioteket settes i sammenheng med læreplanene og blir en del av skolens pedagogiske planverk
- skolebiblioteket har kvalifisert bibliotekfaglig kompetanse
- skolebiblioteket er åpent og bemannet i skolens åpningstid
- skolebiblioteket ligger i egnede lokaler i skolen eller i rimelig avstand fra skolen slik at biblioteket kontinuerlig kan benyttes i elevenes læring
- skolebiblioteket inneholder en relevant boksamling innenfor fag- og skjønnlitteratur, digitale verktøy og andre medier

- skolebiblioteket formidler litteratur tilpasset elevenes evner og deres måte å lære på, fremmer språkutvikling og stimulerer til lesing gjennom å gi elevene gode leseopplevelser
- det tas større ansvar for utviklingen av skolebibliotekene og at anbefalingene som ble gitt i Evaluering av program for skolebibliotek 2009-2013 følges opp
- det føres tilsyn med at skoleeierne gir elevene tilgang til tilrettelagte skolebibliotek
- skolebibliotek skal utvikles til å bli en formidlingsarena for blant annet litteraturformidling gjennom den kulturelle skolesekken

VIL DU VITE
MER OM HVORDAN
SKOLEBIBLIOTEKET BIDRAR
TIL Å UTVIKLE ELEVENES
LESEKOMPETANSE OG
LÆRING?

Nordnorsk skolebibliotekseminar 2017

SCANDIC BODØ
25. APRIL 2017
KL. 10.00 - 16.00

Program

10.00 Åpning. Mari Hopland, leder NBF Skole, Ida Maria Pinnerød, ordfører i Bodø. Biblioteksjef Trud Berg og pedagog Anja Veronica Hanssen, Stormen.
10.30 Lesing i system i kommune og skole. Rektor Even T. Sagebakken, Spangereid skole, Lindesnes
11.30 Leseglede på timeplanen. Skolebibliotekar Line H. Hjelup, Spangereid skole, Lindesnes
13.15 Betydning av lesing fra barnehage til universitet. Professor Thomas Nordahl, Høgskolen i Hedmark
14.45 Sakprosa: En ny litterær bølge, men ikke for ungdom? Ole Ivar Burås Storø, Foreningen !les
15.10 Om lesing er så viktig, hvem har ansvaret? Ingunn Aamodt, forfatter
16.00 Avslutning. Mari Hopland, leder NBF Skole

Påmelding og mer informasjon
skole.norskbiibliotekforening.no/seminar

Vi har flyttet

Ikke for å skryte, men altså...
Norsk Bibliotekforening har akkurat begynt å sende ut nyhetsbrev på e-post! Dette er den beste måten å holde seg oppdatert på høydepunktene fra bibliotekpolitikken på. Trenger kanskje dine ansatte en liten piff? Meld dem på nyhetsbrevet, så piffer vi dem rett i innboksen!

NORSKBIBLIOTEKFORENING.NO/NYHETSBREV

Norsk Bibliotekforenings sekretariat har flyttet til Universitetsgata 14 i Oslo. Her holder vi hoff i stallen sammen med Museumsforbundet, Museumsnytt og Bok og Bibliotek. Huset ligger vis a vis Nasjonalgalleriet, og vi ønsker alle medlemmer og samarbeidspartnere velkommen innom for en kopp te og en prat. Vi har ikke funnet helt ut hvordan ringeklokken fungerer ennå, men vi har trua på at vi vil klare det.

Fra arkivet: Internkontakt nr. 1, 1976

De aller fleste vil nå ha mottatt kontingentkrav for 1976, hvis ikke, vil det komme i nærmeste framtid.

I den forbindelse er det et par ting vi gjerne vil be om:

Fyll ut den delen av innbetalingskortet som går til oss fullstendig og tydelig. Det er ikke nok å oppgi en annen adresse enn den vi har, hvis dere ikke gjør oppmerksom på at det er adresse og/eller navneendring. Morsomheter som avsender: Meg, er ikke så veldig morsomme, og det er vanskelig å finne ut hvem kontingenten gjelder når det ikke er oppgitt noe navn.

Jo, er det ikke egentlig det..?
Moroklumpen fra 1976 kan gjerne melde seg nå. Det innvilges humoramnesti. Og dere andre: Sjekk e-posten og betal årets kontingent!

Utdeling av Årets bibliotek

Bibliotekomfavelse på tvers av politiske skillelinjer: Kristin Vinje (H) og Kamzy Gunaratnam (Ap).

Jurymedlem og HiOA-rektor Curt Rice slår av en prat med Årets bibliotek 2016: Realfagsbiblioteket!

Heidi Rustad (Realfagsbiblioteket), Mariann Schjeide (jury), Bernhard Ellefsen (jurymedlem), Live Rasmussen (Realfagsbiblioteket), Curt Rice, Kristin Vinje og Brita Esaiassen (jury).

Idet vinneren annonseres må Reinert Mithassel fra Deichmanske bibliotek, Tøyen og Anne Kristin Undlien fra Kristiansand folkebibliotek bite i det sure eplet. Realfagsbiblioteket har tidligere vært nominert to ganger, så de vet hvilken hard oppgave det er!

Heidi Hovemoen og Anne Kristin Undlien kjenner hverandre godt fra hovedstyret i Norsk Bibliotekforening, men denne dagen heiet de på hver sin kandidat.

Årets bibliotek er den gjevste prisen et norsk bibliotek kan få. Alle medlemmer i Norsk Bibliotekforening kan foreslå kandidater, så hold øynene åpne for gode bibliotek i 2017. Hvis du selv ønsker å vinne, er det på tide å begynne med litt arsenikk i havregroten til arge konkurrenter. Husk at perfekte forbrytelser må planlegges i god tid.

Dette er et bilag fra Norsk Bibliotekforening

Ansvarlig for bilaget: Mariann Schjeide. Kontaktperson for bilaget: Kristin Storrusten

Generelle henvendelser til Norsk Bibliotekforening: nbf@norskbibliotekforening.no
norskbibliotekforening.no / 23 24 34 30 / facebook.com/norskbibliotekforening

Biblioteksentralen inn i nye lokaler 1. juni

De gamle lokalene til Biblioteksentralen (BS) i Malerhaugveien 20 har nå gjort jobben sin, de ble etter hvert tungvinte, lite fleksible og krevde mye vedlikehold. Bygget er solgt til et entreprenørselskap som vil rive bygget og bygge boliger.

BS overtar sitt nye Bibliotekenes Hus 1. juni. Med på flyttelasset følger BS' datterselskaper Bibliotekenes IT-senter, BS Undervisning, BS Eurobib og Norsk Bibliotektransport. I tillegg skal en etasje leies ut til eksterne leietakere. Nye Bibliotekenes

Hus ligger i Alf Bjerckes vei 20 ved Østre Aker vei, ikke langt fra Vollebekk T-banestasjon og Alna togstasjon. Bygget blir totalt på ca. 10 500 kvadratmeter. Det inneholder produksjons- og kontorlokaler og et kundesenter med gode konferanse- og møtefasiliteter. BS har arbeidet tett med interiørselskapet iArk for å utforme kontorarbeidsplassene og fellesarealene. Det har i utformingen vært lagt stor vekt på mulighetene for samarbeid og samhandling både internt i BS og mellom selskapene i Bibliotekenes Hus.

BS har hatt en prosjektgruppe i arbeid for å planlegge aktiviteter i bygget, forteller administrerende direktør i BS, Børge Hofset.

– Prosjektgruppen har bestått av både interne deltakere og deltakere fra flere bibliotek. Bibliotekene vil bli invitert til å benytte huset til møter og seminarer. BS er samvirkeforetak med kommune og fylkeskommune som andelseiere og medlemmer, og det nye bygget er således litt bibliotekenes hus også, sier Hofset.

– Red.

Seierstad-foredrag

I februar var Åsne Seierstad på plass i Bærum bibliotek for å holde foredrag om sin nyeste bok «To søstre». Boka handler om jentene på 16 og 19 år fra Rykkinn i Bærum som rømte til Syria i 2013 for å støtte muslimske opprørere i det borgerkrigsherjede landet. Seierstad delte bibliotekscenen med de to søstrenes far, Aadiq Juma. Han reiste selv til Syria for å bringe døtrene tilbake til Norge, men måtte vende tomhendt hjem. Forsamlingen var lydhør mens Juma og Seierstad fortalte historien om de to søstrenes ungdomsradikalisering. Rundt 250 stykk skal ha vært til stede i biblioteket, og i tillegg måtte flere snu i døra fordi det ikke var mer plass. ■

Villhjartejenta

Hun er disiplinert og flink og allsidig – det kan alle se. Å få Bragepris for en diktsamling, og å bli nominert til kritikerprisen for nok en diktsamling – som er skrevet for barn til og med – taler for seg. Men samtidig banker det et vilt hjerte i henne, og en dag drar hun nok tilbake til Hardanger.

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

«Ruth Lillegraven, ja», sier damen i bokhandelen. «Egentlig leser jeg ikke så mye dikt, men henne likte jeg. Kom helt inn i boken liksom, selv om den var på nynorsk.» «Lillegraven er en av de nye, spennende forfatterne, «sier bibliotekaren i min lokale Deichmann-filial. Ser man det – det går an å bli lest av det store publikum, ja folkekjær, selv om man skriver dikt. Dette må undersøkes nærmere.

Fire bøker kom fra hennes hånd bare i fjor. En diktsamling for voksne, «Sigd»; en diktsamling for barn, «Eg er eg er eg er»; en artikkelsamling om naturen som terapi «Å lytte til hakkespetter» med ulike bidragsytere og henne selv som hovedbidragsyter; og diktsamlingen «Disse dagene, dette livet», hvor hun var redaktør sammen med Tordis Ørjasæter. Det er nok en del av forklaringen – kvantitet. Kvalitet er enda viktigere.

Dertil kommer det for noen forhatte ordet lettlest. Du begynner på en dikt-bok, og du suser i vei. Samtidig som du leser god lyrikk, for hvert enkelt dikt fungerer utmerket, leser du en sammenhengende fortelling fra første til siste dikt. En fortelling om en menneskeskjebne, ofte lagt noen generasjoner tilbake i tid, det er om mennesker som lever under tøffe forhold, og du vil vite «hvordan det går».

Jeg er jeg er jeg er

Når Lillegraven skriver, sitter hun i sin skrivestue på Bærums verk, eller kontor som hun nøkternt sier. Egentlig er det en ombygd leilighet, enkelt innredet, men med utsikt. Hvis hun bøyer hodet litt, kan hun se en elv og en foss som går like utenfor. Å ha utsikt er viktig i skriveprosessen – men bare i første fase.

– Men med én gang jeg er inni noe, kan det se ut som hva som helst rundt meg. Da er jeg konsentrert. Skrivningen gir ro, samling, konsentrasjon. Skrivningen demper støyen, utenfor meg og i meg. For meg er skrivningen og stillheten to sider av samme sak. Skrivningen er et stille rom. Enten jeg sitter hjemme, på kafé eller på biblioteket. Enten jeg skriver dikt eller forelesing. Er jeg inne i skrivningen, er det uansett stille i meg og rundt meg. Det samme kan jeg oppleve i naturen, sier hun.

– I den siste barneboken din, «Eg er eg er eg er» gjentas ett ord, flere ganger – «villjente-hjartet». Kan du fortelle meg mer om det?

– Et bilde på noe ustyrlig og vilt og uregjerlig. Et hjerte som løper rundt i skogen, en personliggjøring av sånn jeg var enten jeg var tolv eller to, sier hun. I «Eg er eg er eg er», som ikke er selvbiografisk, men tydelig inspirert av egen barndom, uttrykker hun det sånn:

berre vent

langt inni skogen
den mørkaste grøne

der finn du
mitt vesle hjarte

det som klyv i trea

stuper kråke mellom
røtene

legg seg til
å symje i mosehav
og skogstjernsjø

eg er eg er eg er
syng det vesle
hjartet

– Det er fint å bruke bilder, også når man skriver for barn?

– Det er enda viktigere for unger. Men jeg var ikke så bevisst på virkemiddelbruk og sånn i starten av arbeidet med denne samlingen. Det bare trillet ut av meg, sier Lillegraven. Eller egentlig sier hun «Da berre trilla ut av meg», men jeg kan ikke godt nok gjengi Hardanger-dialekten skriftlig. Hun flyttet til Oslo (og siden til Bærum) for nesten 20 år siden, men det kan man knapt høre.

– Ifølge NRKs kritiker Anne Cathrine Straume skriver du om å «være i verden med hele seg, på en måte som nesten ikke kan oppleves sterkere enn når man er barn. Den følelsen klarer Ruth Lillegraven å formidle i sin nye diktsamling.»

– Det var bra sagt! Jeg er glad for alt det utrolig fine folk har sagt om bøkene mine. Jeg har bare fått én dårlig anmeldelse på denne boken, det var en kritiker i Adresseavisen som syntes det var for mye alvor og følelser til å være en barnebok. Det burde vært mer morsomme rim og lek og moro, synes han, som i barnediktene til Inger Hagerup, André Bjerke eller Zinken Hopp. Selv husker jeg barndommen som full av store følelser; jeg spolte tilbake til hvordan jeg var som liten da jeg løp rundt og lekte, for å se verden med denne personens øyne. Det er ikke så innmari forskjellig fra hvordan jeg ser verden i dag, mener Lillegraven og beskriver lille Ruth som «et grublende barn».

Grublende. – Jeg grublet mye – for eksempel på døden – der jeg vandret rundt på kirkegården, alene. (Alle foto: Trond Isaksen)

– Andre barn fantes ikke i kilometers omkrets, annet enn søsteren min – ære være henne. Som Lars Saabye Christensen seier det: «Jeg lekte med tanken. Det var den jeg lekte mest med. Jeg hadde ingen andre å leke med». Til en viss grad var det slik også med meg. Jeg lekte med tanken. Og grublet mye – for eksempel på døden – der jeg vandret rundt på kirkegården, som var nærmeste nabo, alene. Og jeg grublet altså på dette med tid. Tid i det store perspektivet: Når startet tiden? Når skal den stanse? *Skal* den stanse? Fremdeles tenker jeg hver dag på at jeg skal dø. Hver dag tenker jeg på at folk nær meg skal dø. Hver dag tenker jeg at nå blir livet mitt en dag kortere.

Melankoli

Det er lett å se for seg unge Ruth løpende rundt i skogen, mens hun betrakter fu-

gler og samler kongler og klatrer i trær. Eller ute blant epletrærne under innhøstingen på foreldrenes fruktgård i Granvin. Epler og fugler og trær og skog og syriner har funnet sin vei inn i diktene hennes. Dette å være odelsjente også, skjønt mye av det hun har skrevet er lagt til litt tidligere tider.

– *Hvorfor bor du ikke i Hardanger fremdeles når landskapet og livet der er et så viktig tema i det du skriver?*

– Jeg flyttet til Oslo for å studere, og så flyttet jeg videre til Lommedalen fordi han jeg er gift med allerede bodde der, men planen på sikt er å vende tilbake til vestlandske fjord og fjell, sier hun.

– *Noen syns den norske granskogen kan bli litt vel dystre?*

– Ikke jeg! Jeg har alltid vært veldig glad i skog. Jeg vokst opp ved et stort ferskvann omkranset av fjell men også noe skog. Jeg føler meg trygg i skogen. Mange synes den er dystre, men jeg føler meg oppløftet. Lyset som kommer mellom trærne, de forskjellige grønnfargene, mosen – den elsker jeg. Nå har jeg Krokskogen rett bak der vi bor. Jeg er ellers ekstremt glad i å bade, blir genuint glad av det – den forfriskende kulden, å komme opp etterpå og føle seg ren. Jeg elsker å svømme, det er nesten noe religiøst i det for meg. Men ikke om vinteren, litt temperatur må jeg ha, sier Lillegraven – og da kan det passe med noen linjer om skogen, fra samlingen «Sigd».

eg går og går
medan skogen dreg
sitt grøne, raslande
slep etter seg

til også eg er
grøn og raslande

til skogen er eg
og eg er skogen

og her finst ikkje
regnraste eller
trolltusle

her finst berre
sagasus og svartsol
og strå så høge som
mannen sjølv

– En av de tidligere pasienten på Moum bad sier at trærne holder rundt henne, det er hennes bilde på hvilken trøst naturen gir når man er helt nede, står det i «Å lytte til bakkespetter». Du har mye av det samme forhold til naturen, men uten å ha opplevd så sterk smerte som de du intervjuer, uten å ha hatt noen psykisk lidelse. Men du har en melankolsk side?

– Jeg tror de fleste av oss kan ha stor nytte, også psykisk, av å være mer ute i naturen. Det er på en måte kjernen i den boken. Og ja, jeg har veldig mye melankoli i meg, men det er ikke nødvendigvis et problem. Det er en del av det å være menneske. Jeg har kanskje mer av det enn mange. Det er så mye vi må takle – forgjengeligheten, at alt tar slutt en gang, ethvert menneskeliv. Jeg har funnet mye trøst i at naturen er bestandig og evig, og det blir igjen vår og det spirer og blir grønt og slektene som avløser hverandre, nye generasjoner.

– Har du noen dikt om dette?

– Mange. Hva med dette, det aller første i «Sigd»:

alt fell
i fjorden
himmelen
fjella, lyset
blått i blått
grått i grått
vått i vått
alt i alt

alt fell
i fjorden

(...)

og under jorda
spira

små grønne fingrar
som strekkjer og
strekkjer seg

gjennom molda
gjennom molda

mot lyset
mot lyset

Den umistelige naturen

– Plutselig kan også det eneste bestandige forvitte. Naturen er i en så rask og brutal endring. For ti-tjue år siden var miljøvern for de spesielt interesserte, nå tror jeg mange av oss tenker på det hver dag. Klimaendringene er ufattelig skremmende for meg, utbryter hun med ett.

– Hva gjør du selv for å spare naturen da?

– Det samme som de fleste, tror jeg. Sorterer søppel, forsøker ikke å overforbruke, å være flink til å resirkulere og la ting gå i arv. Men jeg får dårlig samvittighet for at jeg ikke gjør mer. Jeg kjører bil. Og jeg får dårlig samvittighet hvis jeg flyr. Før hadde jeg dårlig samvittighet fordi jeg ikke hadde sett mer av verden – selv om jeg egentlig hadde reist mye – nå har jeg dårlig samvittighet hvis jeg flyr. Det at vi ikke vet om barna og barnebarna våre får oppleve naturen slik vi har gjort – det er jo krise. Kanskje kvitter naturen seg med arten menneske, redder seg på den måten. Men det er til liten trøst for oss som har etterkommere. Vi er jo en del av naturen, og den en del av oss, sier hun og leser noen strofer fra samlingen «Urd»:

(...)

det er blodårene i treet

etter to hundre år
kjem dei fram att

smeltar inn i
fingertuppene våre
slik fingertuppene
våre smeltar
inn i treet

slik heile det
gamle huset veks
inn i oss, gjer oss
sterkare, veks ut
gjennom håret
og neglene

er snart
meir oss
enn oss

– Jeg syntes det var så sjarmerende at du vurderte om det også er natur i himmelen. I debutsamlingen din, «Store stygge dikt», snakker om de som er døde og lurar på om ikke også de kan se sola og høre regnet?

– Å nå ble jeg litt rørt av at du trekker frem det, det husker jeg ikke en gang! Det er jo faktisk nokså likt noe jeg kunne ha skrevet i dag, og samtidig føles det så fjernt. Når jeg er ferdig med en bok, er den jo historie for meg. Da er den som et barn jeg har fostret opp, som er blitt stort og må ut i verden og klare seg selv. Det var rart for meg da den boka kom ut, alt hadde gått så fort, jeg hadde ikke begynt å skrive dikt før et år tidligere. Det var jo forslagsmenneske jeg var, på den tiden, og nå skulle jeg liksom gi ut bok selv. Dessuten følte jeg da at jeg hadde kledd meg litt naken i disse diktene....

I en rus, som besatt

Hun forteller at det var en venn, Nils-Øivind Haagensen, som oppfordret henne til å skrive. Han gav henne konkrete oppdrag. «Skriv et dikt om høst i Hardanger. Skriv om en gutt som heter Ruth, skriv om at du bader i Paradisbukta midt på natta.», sa han. Og så gjorde hun det. Det kom dikt ut om tsunamien og om Erik Byes død, men også om venninnen som døde av spiseforstyrrelser. Det kom dikt om kjærlighet og kjærlighetssorg og om å finne sin plass i verden – og mye mer. Diktene strømmet ut. Raskt ble hun helt oppslukt av skrivingen, droppet avtaler for å sitte hjemme og skrive. Det var som en propp var dratt ut av en ventil.

– Det var som en rus, jeg skrev som besatt høsten og vinteren 2004. Jeg samlet alt som skjedde rundt meg. Nå jobber jeg mer prosjektbasert, de siste tre diktsamlingene mine har hatt et bestemt tema hver, og diktene har til sammen fortalt en historie. Både «Urd», «Manila-hallen» og «Sigd» er jo skrevet som biografier i lyrisk form, sier hun.

– Går du rundt med notisbok og skriver ned alt du kommer på slik at det kan bli dikt av det?

– Ikke helt sann, men det er klart at det jobber i underbevisstheten. Ofte kan jeg

ikke skrive det ned før ungene har lagt seg, sier tobarnsmoren, som i tillegg til tvillingene på snart fem år er stemor for to tenåringer.

– Det var formen som valgte meg. Da skrivingen kom til meg, var det som dikt. Jeg bestemte meg ikke for noen sjanger. Men da jeg hadde skrevet dikt, tenkte jeg at nå vil jeg prøve noe annet, så skrev jeg en roman. Siden har det blitt mye dikt, det er nok min naturlige form. Men jeg liker å prøve ut nye ting. Nå forsøker jeg faktisk å skrive et teaterstykke.

Politikkens verden

Hun var altså vært forlagsansatt – informasjonsrådgiver i Samlaget, viser det seg. I åtte år etter det var hun dessuten ansatt i Samferdselsdepartementet som taleskriver for statsråden. Under fire statsråder og to ulike regjeringer. I motsetning til mange unge forfattere i dag har hun ikke studert litteraturvitenskap på universitet eller gått på skrivekole, hun har derimot studert markedsføring og informasjon på BI.

– *Er ikke politikerspråk veldig forskjellig fra poesi? Jeg opplever ganske ofte politikerspråket som upersonlig, uekte, uten innhold og til og med litt uærlig på den måten at det glatter over. Måtte du skrive dikt for å rense deg litt fra politikerverdenen?*

– Godt spørsmål, det må jeg tenke over. Hun tenker et minutt eller to: –Du har helt rett i at det er mange standardfraser i politisk språk, men det oppleves nok både ekte og med innhold for de som bruker det. Jeg hadde nok nytte av det jeg kunne om språkbruk og historiefortelling også i jobben. Men jeg oppdaget mer og mer at det var den skjønnlitterære skrivingen min jeg brenner for.

– *Er du interessert i politikk?*

– Ja, og i samfunnet vi lever i. Men jeg brenner nok mer for skrivingen. Det var en befrielse for meg å bli forfatter på heltid for snart to år siden, for første gang kunne jeg konsentrere meg om en jobb. Jeg liker også å være min egen sjef.

Men når det gjelder tid, er det jo lett å forregne seg, fortsetter hun. – Jeg så for meg at nå skulle jeg endelig få tid nok, men det første året etter at jeg ble forfatter på heltid hang jeg mer i stroppen enn noen gang. Jeg får en del forespørsler om å være med på arrangementer, og jeg sier ofte ja, for jeg liker det jo. Opplesninger

Angst. – Jeg tror vi er mange som bærer på en angst for brått en dag å våkne og skjønne at dette var alt, at vi aldri egentlig var til stede.

på biblioteker, festivaler, radiojobber. Men jeg prøver være litt streng på hva jeg sier ja til, for å skjerme skrivingen.

– *Du er «hoffpoet» også, i radioprogrammet Salongen på P2?*

– Salongpoet. Det er en morsom bijobb. Jeg får blant annet se gjestelistene deres, og så kan jeg velge ut noen jeg vil skrive om eller til. I år har jeg skrevet dikt til Hanne Krogh, Øivind «Elg» Elgøen og Camilla Stoltenberg.

– *Det egentlige hoffet kjenner du, forstår jeg, i hver fall har du vært «togskald» på Litteraturtoget mellom Bergen og Oslo og overtok kronprinsesse Mette Marits twitter og instagramkonto...*

– Ja, i fjor fikk jeg være med på hele litteraturtoget, og så spurte de om jeg ville overta hennes sosiale media-kontoer, som et lite stunt. Kronprinsessen er jo et lesende menneske, det har hun vært lenge før hun ble medlem av Kongehuset, sier hun nøkternt.

De umistelige gamle

De fleste Lillegraven skriver om er imidlertid omtrent så langt unna kongehus og glitter og stas – og politiske taler – som man omtrent kan komme. I bok etter bok har hun skildret skjebnen til de som sjelden får så mye heder. De gamle, de syke, de sosialt og geografisk perifere. Gjerne alt sammen samtidig, og iblant litt tilbake i tid. Med andre ord de politikerne gjerne hevder at «bygget landet», men som de ellers ikke befatter seg så

mye med. Dette er sterke hverdagsmennesker, mener hun bestemt. I Sigd har hun formulert det slik:

for dei
gamle er
som tigrar
og isbjørnar

umistelege

likevel
snart
borte

I diktsamlingen «Urd» blir vi kjent med den oppdiktete sydamen Seselja som levde på første halvdel av 1900-tallet, og den unge nåtidskvinnen Cecilie, som flytter inn i Seseljas hus og grunner over hennes skjebne. I «Sigd» er gjennomgangspersonen Endre. Han er odelsgutt på 1800-tallet, men får en kronisk lidelse som gjør at han må frasi seg gården. Men begge har de kreativitet, og begge lever et liv med mening og tidvis lykke tross armød og slit.

Lillegraven viser tydelig sympati og varme for skikkelser som kan virke fjerne på oss til å begynne med, men som kommer oss nærmere jo mer vi leser om dem. Som i diktet «Her skal eg vere» i «Sigd», hvor Endre forteller om seg og gården han er oppvokst på og regner med å ta over:

eg var den første
eg skal bli den siste

Unikt. – Ethvert menneske er unikt, og bærer ofte på en unik og spennende historie.

eg skal vere
den som brenn
og det som renn
det som lettar og
det som landar

eg skal rydde
og bygge

hauste
og så

svinge sigd
og hesje høy

slipe lå og
vende jord

ja, her skal eg
vere og gjere
og bere
(...)

– *Du skriver om dem det ikke sto så mye om i historiebøkene?*

– Det er en kjernetematikk hos meg at ethvert menneske er unikt og som ofte bærer på en fascinerende og spennende livshistorie. Og hva er egentlig et vanlig liv eller et uvanlig liv? Det kan virke som om Seselja i «Urd» lever et stillestående liv. Hun reiser ingen steder, hun blir ikke gift, hun er til tider ensom, men hun har arbeidet og naturen, hun har minnene og hun har sin lille katt. I «Sigd» mister Endre slektsgården som gir livet hans mening, men så oppdager han lesingen og bøkene, og en ny verden åpner seg. Det er jo en slags Norgeshistorie på mikronivå.

Tiden går

– *Og hele tiden går tiden?*

– Javisst, den går og går, som i:

all tida som
renn gjennom oss
piplar ut huda vår

vi merkar henne
ikkje, vi trur det
berre er varmen

så heitt
det er i dag
seier vi, myser
mot sola

– Grublingen min omkring forgjengelighet gjelder ikke bare den store tiden, jordkloden, livet og døden. Den gjeld også den vesle tiden. Dagene. Ja, først og fremst gjelder den dagene. Jeg tror vi er mange som bærer på en angst for brått en dag å våkne og skjønne at dette var alt, at vi aldri egentlig var til stede i noe av det, legger hun til.

– *Noen dikt om det?*

– Flere. Her er et fra «Eg er eg er eg er»:

alt som kjem til verda
skal ein gong bli borte att
menneske, plantar, dyr
alle er vi her berre
denne vesle tida

det likar eg ikkje
seier eg

ikkje eg heller
seier pappa

Og her er noen linjer fra «Sigd»:

alltid har eg tenkt
at døyr far, døyr frendar
døyr eg det same, men aldri at
det skulle skje no, like etter stilla (...)

– *Du som er vokst opp Hardanger, i generasjoner kjent som det norske av det norske landskaper, hva synes du om vår tids nasjonalisme kontra globaliserings-debatten?*

– Jeg er ikke å veldig norsk egentlig! Min mor er nederlandsk, og på hennes side har jeg aner fra flere land, blant annet fra Surinam. Og det var aldri så isolert i

Hardanger egentlig. Du så hvordan søsknene til Endre i «Sigd», flyttet ut, en etter en. Så svaret på spørsmålet ditt er at jeg synes vi i Norge skal ta imot alle de flyktningene vi har kapasitet til å ta i mot.

For alle

Den inkluderende holdningen tar hun med seg i lyrikken, som vist ovenfor i flere eksempler er det ikke hermetisk lukket poesi hun bedriver – gåtetydning for kjennere. Nærmest det motsatte. Og det vedkjenner hun seg gjerne.

– Det er sikkert noen som vil mene det jeg driver med ikke er lyrikk i det hele tatt, men prosa satt opp som dikt, sier hun rolig.

– *Skriver du bevisst veldig tilgjengelige dikt fordi du mener at dikt bør være tilgjengelige for alle, eller bare blir de sånn?*

– De blir sånn, men jeg har ikke noe imot at de åpenbart blir oppfattet som lesbare. Jeg blir veldig glad når jeg får positive tilbakemeldinger fra leserne, og jeg vil gjerne ha flest mulig av dem. Ja, jeg vet at det kanskje ikke er helt stuerent for en forfatter å si at man vil bli lest, men for meg er det meningsløst å gi ut bøker ellers.

– *Hvilket dikt vil du avslutte med?*

– Hvorfor ikke dette fra «Eg er eg er eg er» – det sier noe om hvor mye ulikt et menneske kan være, og hvor fort sinnstemninger kan skifte.

eg er
så sint, så sint
som ei eldkule
gjennom lufta

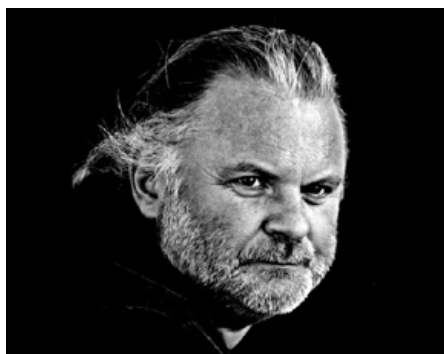
eg er
så glad, så glad
som eit fyrverkeri
mot nattehimmelen

eg er så lett, så lett
som løvetannulla der
ho dansar i sola

eg er så tung, så tung
som steinen der han
søkk til sjøbotnen

eg glør og blør og brenn
bølgar fram og tilbake
opp og ned

eg er eg er eg er

Ruth Lillegraven går i bokhyllen:

Les Jon Fosse

– Om jeg skulle anbefale én bok til leserne? Les Jon Fosses «Morgon og Kveld». Nei, les «Trilogien» av Fosse. Nei, les begge!

Ruth Lillegraven kan ikke bestemme seg når jeg spør det vanskelige spørsmålet om denne ene, nødvendig boken som hun mener alle bør lese. For Fosse har jo skrevet så mye fint, og blant romanene hans er de to overnevnte favorittene.

– «Morgon og kveld» er en enkel fortelling om en mann som en gang ble født, og som nå skal dø, og som ser tilbake på livet sitt. Det er en sånn urfortelling om det helt basale: fødsel og død. Da jeg var høygravid og hadde et hav av tid til å lese, klarte jeg til slutt ikke lese noe mer, jeg var så rastløs. Men jeg leste litt i «Morgon og kveld», og ble like rørt som jeg alltid blir. Jon Fosses musikalske språk, folk og natur, rører veldig ved meg, sier hun.

Samme landskap

– *Jeg føler det er et klart tematisk og formalt slektskap mellom din egen diktning og Jon Fosse. Er du inspirert av ham?*

– Egentlig er jeg overrasket over at jeg ikke blir spurt om det oftere. Jeg blir alltid spurt om Olav H. Hauge, for Granvin ligger ganske nær Ulvik, hvor han kom fra. Jeg er veldig glad i Huges dikt, men i egen skriving føler jeg meg nok nærmere Fosse. Jeg har nok lært mye av å lese Fosse, samtidig tror jeg at jeg selv hadde skrevet på omtrent samme måten om jeg ikke hadde kjent til ham. Jeg spør meg om det er noe med landskapet der vi kommer fra – Fosse er jo fra Strande barm, og det er ikke langt fra Granvin det heller. Jeg skriver slik det føles riktig for meg. Landskapet har nok påvirket oss begge, mener Lillegraven.

– *Et par–tre–fire andre forfattere vil du gjerne også trekke frem?*

– Nils-Øivind Haagensen er en god venn av meg, men hans dikt må likevel trekkes fram, de er gjerne tilsynelatende tilforlatelige, men har mange lag i seg. Det ligger ofte en trøst i dem, de hjelper

oss å holde ut livet og verden – som er fantastisk og forferdelig på samme tid, sier hun og tilføyer:

– Tiril Broch Aakres romaner «Redd barna» og «Fjellräven gul» er sterke bøker i et nydelig, fortettet språk, der en virkelig kommer på innsiden av hovedpersone. Olav Duuns forfatterskap oppdaget jeg en vinter for nærmere ti år siden. Jeg trudde han var tung å lese, det var han kanskje også, de første sidene. Så ble jeg helt oppslukt av bøkene, sugd inn i dem. Dette er eksistensielle drama av høy klasse.

– De siste ukene har jeg lånt med meg alt Bekkestua bibliotek har av Gro Dahles bøker – totalt har hun gitt ut nærmere femti. Jo mer jeg leser av hennes store og særs varierte forfatterskap, desto mer fascinert og begeistret blir jeg. Hun er så original og så særpreget. Dessuten tør hun der andre ikke tør, tar opp viktige tabutemaer i billedbøkene sine, for eksempel. Det finnes vel knapt noen som bedre enn henne skildrer verden fra barneperspektiv. Den nyeste diktboka, «Søster», er fantastisk. Men jeg vil også trekke fram diktet som «God natt, natt» (passer for alle aldre) og «Alle fugler». Og «Hundre tusen timer», som blant annet inneholder noen av tidenes vakreste skildringer av moderskap.

– En annen bok jeg nylig lånte, var danske Ane Riels «Harpiks». En slags sosialrealistisk grøsser fra en dysfunksjonell familie dypt inni skogen på en øy. Rørende, rystende – og noe helt, helt for seg selv. Det er lenge siden jeg har lest noe som har gjort slikt inntrykk.

Klokere som mennesker

– *Selve kjempespørsmålet: Hvorfor er det viktig for oss mennesker å lese fiksjon?*

– He he, mange vil sikkert si det ikke er viktig. Men jeg tror litteratur på sitt beste kan være med på å hjelpe oss til å forstå oss selv, livet og samfunnet bedre – og sånn sett kanskje gjøre oss til litt bedre og litt klokere mennesker.

– *Siden du er mest kjent som lyriker, hva betyr det å lese lyrikk for deg personlig?*

– Det betyr mye for meg å lese, men jeg er ikke så opphengt i sjanger. Jeg har lese mye prosa opp gjennom åra, elsker å stupe inn i gode romaner. Men dikt kan gi utrolig fortattede opplevelser, der og da, som virker veldig sterkt på meg. Man blir lykkelig når man finner et dikt man virkelig kjenner seg igjen i. Det er ofte mye trøst i et godt dikt, synes jeg.

– *Når begynte du å lese poesi?*

– Faren min kom med Olav H. Huges dikt, da var jeg ikke gammel, sju eller åtte kanskje. Det er ikke rart jeg er opp-tatt av død og lagnad! Jo, diktlesingen kom fra pappa. Jeg ble lest mye for. Da jeg var ennå yngre: Anne Cath. Vestly. Av voksenbøker ble jeg tidlig veldig glad i Trygve Gulbrandsens «Og bakom synger skogene»-triologi. De ble mine desiderte favorittbøker. Jeg er fremdeles veldig glad i de bøkene.

– *Hva kan bibliotekene gjøre for at barn (eller voksne) skal lese dikt spesielt og bedre litteratur generelt?*

– Jeg elsker biblioteker høyt og inderlig! Da jeg var liten var jeg stadig på Granvin bibliotek hvor den flinke og sjenerøse bibliotekaren het Kirsten Flatlandsmo, hun er pensjonert nå. Hun var virkelig fantastisk. Men jeg kan forstå at mange mennesker lider av diktvegring, kanskje synes de dikt er uforståelige, leser lite dikt, og da kan det bli en selvoppfyllende profeti. Jeg vil oppfordre bibliotekarer til ikke å plassere dikthyllene i et lite bortgjemt hjørne, og å selv sørge for at de leser poesi. Kanskje kan de bestemme seg for seg selv, hvis de ikke leser lyrikk allerede: «Jeg skal prøve å lese minst fem diktsamlinger i år.» ■

Biblioteksbygningen i Baba Dogo-slummen. Foto: Shadrack Juma Foundation.

– Vi har ett døgnns lånetid!

Hva er sammenhengen mellom et bibliotek i Baba Dogo-slummen i Nairobi og Norway Cup i 2001? Svaret er tretti år gamle Shadrack Juma, slumgutten som ble lokalpolitiker, og som med hjelp fra et samfunn på Vestlandet har forandret et slumområde med 40 000 innbyggere!

TEKST: LAILA JOHANNE REIGSTAD
FRILANSSKRIBENT

– Å delta på fotballaget Mathare United i Norway Cup i 2001 trigget hjernen min og ble et verktøy til å forandre meg, forteller kenyaneren Shadrack Juma. I 2015 åpnet han det første biblioteket i slummen i Nairobi, stedet der han selv vokste opp. Barn og unge kommer til biblioteket for å lese bøker, bruke en PC for første gang, lage musikk, eller hoppe på trampolinen utenfor.

Bli med inn i prosjektet Baba Dogo-biblioteket, der eggekartonger spiller

en viktig rolle og der du bare får låne en bok i et døgn!

– Ingen utdanning uten skoleuniform!

– Skolegang i Kenya er gratis, men det er et krav om at alle barn må ha skoleuniform, og har du ikke foreldre som kan betale for skoleuniformen, ja, da kan du ikke gå på skolen, forteller bibliotekar Anders Mongstad ved Fjell folkeboksamling på Sotra vest for Bergen. Vi befinner

oss 7400 kilometer fra slummen i Nairobi, men i skranken på dette vestlandske biblioteket står en av flere som har vært både inspirasjonskilde, støtte og direkte hjelper for opprettelsen av biblioteket i Baba Dogo-slummen. Mongstad kjenner Shadrack Juma godt da kenyaneren har vært på besøk i Fjell kommune om høsten de tre siste årene.

– Vi ble kjent gjennom Mathare-prosjektet som vi har kjørt siden 1996, forteller Mongstad. En uke før Norway Cup

Velkommen. Ingen burgunder skoleuniform, ingen skolegang. Men, på biblioteket er alle velkommen! Foto: Shadrack Juma Foundation.

inviteres et fotballag med 12 til 14-årige jenter fra slummen i Nairobi til opphold hos vertsfamilier i kommunen vest for Bergen, og etterpå drar de til Norway Cup sammen med distriktets lokale fotballag.

To stolte, nyutdannede bibliotekarer. Foto: Shadrack Juma Foundation.

Leselys og pensumbøker

Bibliotekar Mongstad forteller at opprettelsen av biblioteket i 2015 har blitt en stor suksess, og at biblioteket er så mye mer enn en samling bøker.

– Biblioteket blir benyttet hele dagen av mennesker i alle aldre og er blitt et sosialt treffpunkt på tvers av alder og etnisitet. I tillegg har skolene i området inngått avtaler om besøk på biblioteket. Mongstad presiserer at utdanning er viktig for at man skal reise seg fra fattigdom, men for mange er det vanskelig eller umulig å gjøre lekser hjemme.

– Selv om skolegang er gratis, så har majoriteten ikke råd til lærebøkene, og dessuten er det de færreste i slummen som har elektrisitet, opplyser Mongstad.

– Noen hjem har tatt seg råd til å kjøpe parafinlampe eller stearinlys, men dette skal også resten av familien bruke. Han forteller at bibliotek-lokalet har elektrisk lys, og når mørket kommer trekker barn, unge, voksne og pensjonister inn.

– Noe av det første som ble kjøpt inn til biblioteket var klassesett med pensumbøker, både for grunnskolen og for den videregående skolen. Dette er blant de mest populære bøkene.

3000 brukere

Et år etter åpningen har biblioteket regis-

trert over 3000 låntakere, noe som utgjør rundt åtte prosent av innbyggerne Baba Dogo-slummen. Det er mange bøker på lokalspråket swahili, men flesteparten av bøkene er på engelsk.

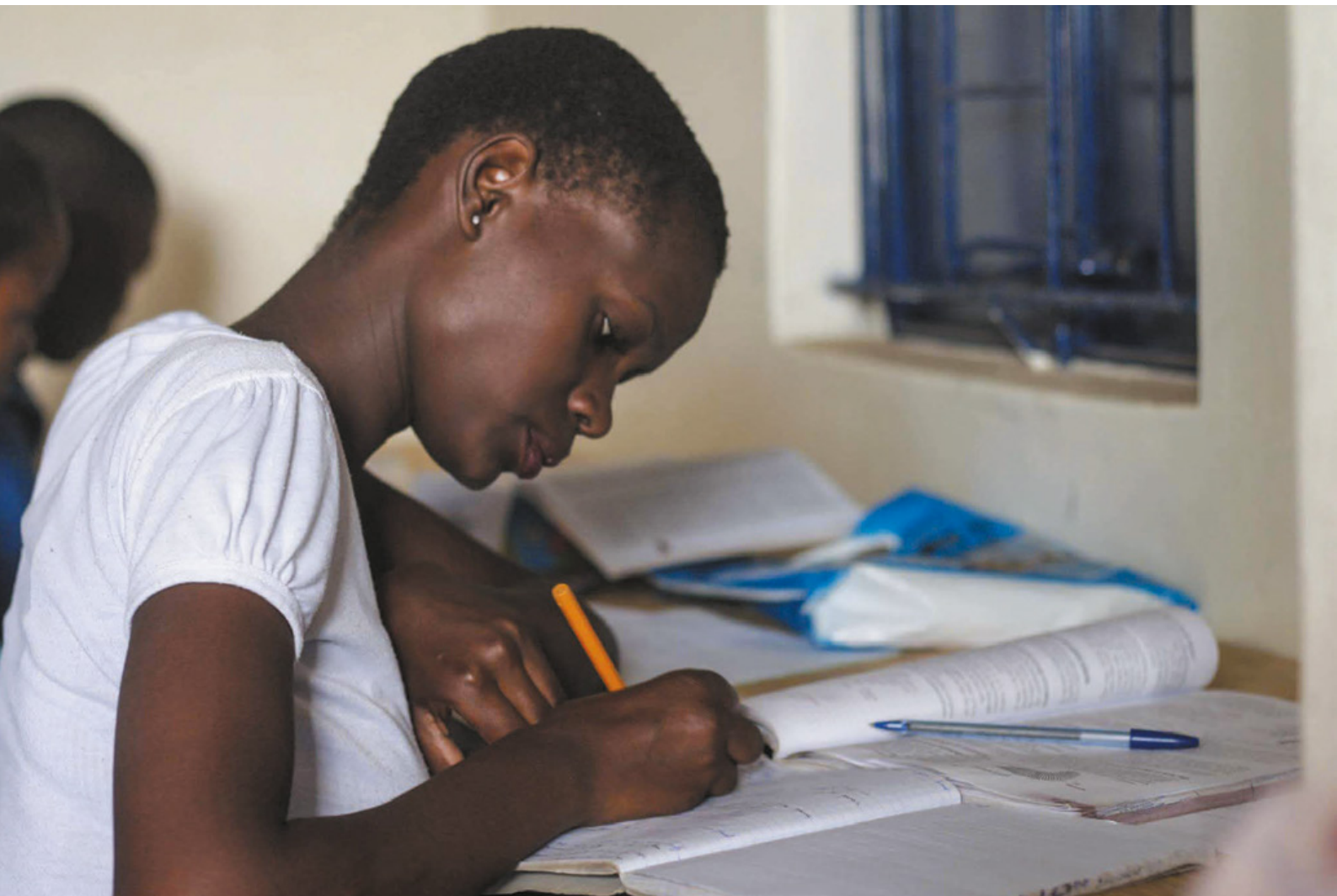
– Låneperioden er satt til et døgn, ellers ville det ikke vært bøker igjen i hylle- ne, smiler Mongstad tydelig glad for direkte å kunne bidra til kunnskapsøkning i et av verdens største slumområder. Hovedtyngden av de som kommer til biblioteket er ungdom som rett og slett vil gjøre lekser.

– Jeg har blitt fortalt at kort lånetid ikke er noe problem, da de besøkende foretrekker å sitte i små grupper og lese bøkene sammen, uten å låne de med seg hjem.

PC-er fra rike Norge

Fjell kommune har i løpet av de siste årene gitt bortimot 20 PC-er til biblioteket i Baba Dogo. Disse er for lengst tatt i bruk for registrering av boklån samt for besøkende som ønsker opplæring i PC-bruk. I februar 2016 skiftet det norske Konkurransetilsynet ut sine PC-er og donerte disse til bibliotekprosjektet.

– I samarbeid med Høgskolen i Bergen, som skulle på studietur til Tanzania, ble disse PC-ene fraktet nedover med studentene, opplyser Mongstad. Den økte datakapasiteten har ført til at Sha- ►

Skolebøker på biblioteket gjør at de som ikke har råd til skoleuniformen, kan få jobbe med pensum. Foto: Shadrack Juma Foundation

drack Juma nå har fått tilgang på to containere som skal bygges sammen. Med oppsatte skillevegger og nylagede vinduer, skal det nye bygget brukes som PC-sal for unge i Baba Dogo. I samarbeid med en nærliggende skole startes det opp e-læring og IKT-studier på dagtid. På grunn av svartebørs-verdien i datautstyret, inngår det overvåkingskamera og ei vektorstilling ved biblioteket.

Eggekartongstudio!

Bøker, elektrisk lys, treffpunkt og PC-sal, men det stopper ikke her! Shadrack Juma var tilbake på Sotra i oktober 2016. Da fikk han med seg mikrofoner, en opptaker og en datamaskin med komplett programvare for å kunne oppta og redigere musikk.

– En liten del av biblioteket har nettopp blitt gjort om til et studio der musikkinteresserte fra slummen kan få opplæring i musikkproduksjon. Rommet er isolert med et ukjent antall eggekartonger! Studioet er straks klart for åpning, og flere lokale artister og band står i innspillingskø.

Lokalt nettverk gav 90 000 kroner

Å starte opp et bibliotek krever midler. I 2014 stilte Fjell kommune, det lokale næringsliv, flere organisasjoner og mange privatpersoner med rundt 90 000 norske kroner. Dette var nok til oppstart, bokinnkjøp, bibliotekar-opplæring og drift av biblioteket i et år. Å drive bibliotek i slummen i Nairobi koster rundt 60 000 norske kroner i året. For å opprettholde dette viktige tilbudet, samler Mongstad og resten av pådriverene kontinuerlig inn penger til drift gjennom søknader og prosjektoppdateringer til det private næringsliv og kommunen.

Stabiliserende faktor

Biblioteket ligger i et urolig område av Baba Dogo-slummen.

– Vi har fått klare tilbakemeldinger på at opprettelsen av biblioteket har hatt en stabiliserende effekt på lokalsamfunnet, avslutter Mongstad og legger til at selv om ikke alle går på skolen, er alle velkommen på biblioteket. Og det gjelder både i afrikansk slum så vel som her til lands! ■

Vestlandsnatur. Bibliotekar Anders Mongstad viser Shadrack Juma litt Vestlandsnatur under besøket i Norge. Foto: Anders Mongstad, Fjell Folkeboksamling.

Gjensyn med en gammel traver

Det er nesten 40 år siden «Bibliotek og offentlig informasjon» ble utgitt første gang. I begynnelsen av mars kom den på nytt i sin 19. utgave. Hensikten den gang publikasjonen så dagens lys, var å gi en praktisk bruksanvisning for bibliotekarer og studenter som ville finne «gull i offentlige informasjonskilder,» skriver forfatteren, førsteamanuensis Øivind Frisvold ved Høgskolen i Oslo og Akershus, i forordet. Han skriver videre:

«Det viktigste var å få frem det materialet som brukere strevde med å finne selv: Utredninger, Stortingsforhandlinger, norske og europeiske rettskilder, statistikk m.v. Slik er det fortsatt, og det er

grunnen til at viktige, men «enkle» nettsteder ikke får så stor plass.

Det er rart å se tilbake på de første

utgavene av dette heftet. Den gang kom alle kilder i håndfaste papirutgaver. I likheten med de viktigste håndbøkene ble det meste innbundet og satt på hylla. I dag er dette fullstendig endret. Så vel de historiske som de aktuelle publikasjonene finnes nå i digitale utgaver, og i mange tilfeller kan en eventuell papirutgave bare skaffes «on demand». En av de største fordelene med den digitale publiseringen er at selv de minste bibliotekene har tilgang til så store «samlinger» at det nå er mulig å gi bedre service enn noen ganger før.»

Siden en trykt oversikt aldri kan være helt ajour, kan du finne oppdateringer og nyheter på denne nettsiden: <https://bibin.hioa.no/stat>

– Red.

Øivind Frisvold

Bibliotek og offentlig informasjon

Hvorfor betale mer for lånekortene enn nødvendig?

Ta kontakt med EVRY for å få:

Markedets beste pris på lånekort av bankkortkvalitet

Rask levering av nasjonale lånekort med standard eller eget design

For pristilbud, ta kontakt:
lanekort@evry.com
Tlf: 911 68 646

EVRY

www.spirendesign.no

Gode kolleger på bibliotekarutdanningen i Oslo. Professor Ragnar Nordlie (t.h.) og professor Nils Pharo.

40 år med kjernespørsmålene

Google er ikke nok. Bibliotekene må derfor fortsatt se det som en viktig oppgave å bygge opp og benytte systemer som legger vekt på utsiling og presisering basert på faglig relevans.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Ordene kommer fra professor Ragnar Nordlie, som etter lang og tro tjeneste ved bibliotekarutdanningen – vi snakker om cirka 40 år – nå går over i pensjonistenes rekke. Han tar i mot Bok og Bibliotek på et kontor som til tross for at vi lever i en stadig mer digital tid, fortsatt rommer noen solide bunker og hyllemetere med papir. Papir

til tross, det er møtet mellom bibliotekbrukeren og datamaskinen som har styrt Nordlies faglige interesser. Det er nok ikke tilfeldig at han var på det første kullet av dem som på 70-tallet ble kalt *EDB-bibliotekarer*. Dette var kandidater som var uteksaminert fra Dokumentdataprogrammet, som var en tilleggsutdanning på hovedfagsnivå. Programmet had-

de kort fortalt som mål å blande «datafolk» og bibliotekarer og på den måten tilføre bibliotekverdenen folk med datakunnskap og vice versa – datasektoren folk med bibliotekkunnskap.

Nordlie er ikke den som gjerne står fram og fronter bibliotekdebatter enten de handler om litteratursosiologi eller ytringsfrihet. Han er blant de mange

” «Kunnskapsorganisasjon er trolig like relevant og nødvendig i dag som noensinne. Men kunnskapsorganisatoren må trolig i økende grad være i stand til å analysere og innrette seg mot spesielle brukerbehov, til å forstå og kunne utnytte de automatiserte systemenes muligheter og begrensninger, til å anvende kunnskapsorganisatoriske prinsipper på nye felter og nye datatyper, og til å fungere som brukerens talsperson mot systemer og kunnskapsprodusenter.»

Ragnar Nordlie i
«Bibliotheca Nova», 4-2014

Grunnleggende prinsipper

Mye har forandret seg siden Nordlie begynte å undervise i kunnskapsorganisering, men det er også svært interessant, mener han, at de grunnleggende prinsippene langt på vei er de samme i dag. Han tenker særlig på den måten datamaskinen går fram på når den søker etter informasjon. Men den virkelig store forskjellen er den enorme veksten i data.

– Det var vanskelig den gang å tenke seg at det skulle bli mulig å søke på alle ord i alle bøker som er skrevet på norsk, men der er vi snart i dag takket være Nasjonalbibliotekets digitaliseringsprosjekt. Dette har gjort noe med hele formidlingssituasjonen. For 40 år siden var arbeidsfordelingen ganske definert: Forfatteren skrev, formidleren formidlet, og brukeren mottok. I dag har vi en situasjon hvor det flyter mer i hverandre, hvor både forfatteren, formidleren og brukeren på ulike måter bidrar til metadata eller beskrivelser av dokumentet. Brukeren gjennom for eksempel sosial deling eller blogging, eller rett og slett gjennom sin bruk av dokumentet, forfatteren fordi teksten er blitt tilgjengelig i fulltekst, slik forfatteren skrev den.

Men hvor blir det av organiseringen i dag? Det virker som om de fleste brukere går til for eksempel Google og setter sin lit til at de treffene man får der gir svar på det man egentlig er ute etter. Men Googles algoritmer er ikke akkurat noe uttrykk for bibliotekariske prinsipper om kildekritikk, allsidighet og relevans.

– *Hvilken betydning har da kunnskapsorganiseringen i dag?*

Her blir professoren stille og jeg skjønner at spørsmålet var ekstremt grunnleggende og banalt, ja, kanskje rett og slett av typen «En dåre kan spørre mer enn ti vise kan svare.» Etter en tenkepause bruker han som eksempel et nettsted han helst ikke vil omtale i sitt fulle navn, la oss derfor kalle det X.

– Hvis du går inn på nettsted X og taster inn ditt behov i søkefeltet, så kommer det i stor grad kaos ut. Grunnen til det er ganske enkelt at søket er utelukkende i fritekst, noe som gir enormt mye støy. Hvis du går inn i Google og gjør det samme, så finner du meningsfylte data, først og fremst fordi søket i Google ikke foregår i rå fulltekst. Der foregår det en organisering ved at søket for eksempel kobles sammen med søk du har gjort tidligere, dessuten kobles dokumenter som ►

som jobber bak kulissene. Søker man på nettet finner man en rekke referanser og lenker til publikasjoner med kryptiske engelske titler innenfor det fagområdet mange vil hevde er bibliotekfagets kjerne, nemlig *kunnskapsorganisering*.

– *Hva er det ved dette faget som fascinerer deg?*

– Utfordringer rundt det å skape orden i kaos er alltid interessant. Men det er særlig møtet mellom mennesket og datamaskinen som har fanget min interesse, forteller han. – I doktorgraden min ser jeg for eksempel på forholdet mellom den tradisjonelle referansesamtalen mellom bruker og bibliotekar og hva som preger situasjonen når brukeren setter seg med sine informasjonsbehov foran en dataskjerm.

For å få svar på dette observerte Nordlie begge typene informasjonssøk.

Ideen var at resultatet av møtet mellom mennesker ga resultater som det ikke bare er enkelt å finne i menneskets møte med en datamaskin.

Når brukere kommer med et problem, har de ofte en vag idé om hva de har behov for, mener han.

– La oss si at brukeren, i en tradisjonell referansesamtale, sier til bibliotekaren at hun trenger noe stoff om krigen. Gjennom samtalen viser det seg kanskje at brukeren holder på med en tale til sin mor og trenger å vite noe om hva som skjedde i Ålesund det året moren ble født. I den tradisjonelle referansesamtalen er bibliotekarens funksjon å få brukeren til å åpenbare sitt behov. Utfordringen blir å få en datamaskin til å gjøre det samme, sier Nordlie og legger til at det er dette som ligger i uttrykket *user revealment* i doktorgraden hans.

likner hverandre sammen. Det betyr at de ordene du søker på forelles på et vis, slik at vi ikke står overfor et rått fulltekstsøk. Hvis vi går tilbake til nettsted X, vil vi aldri kunne kreve at X skal utvikle seg til en kopi av Google. Dersom nettsted X skulle gi mer meningsfulle søketreff enn i dag, måtte det for eksempel legges på et lag av metadata som gir en fornuftig og logisk beskrivelse av dokumentene eller man måtte gi enkelte ord i dokumentenes tekster en signifikans som skiller dem ut fra andre ord i et fulltekstsøk, sier Nordlie og peker på Finn.no som et søkesystem som styres av en ganske avansert form for kunnskapsorganisasjon med alle sine muligheter for filtrering og avgrensning.

Tesauri og semantisk web

For noen tiår siden måtte alle studentene på Bibliotekhøgskolen innom noen faste øvelser i bygge opp emneordsregistre og bli kjent med ulike former for tesauri. Hvem husker ikke de enorme emneordshierarkiene innenfor for eksempel medisin. Har dette blitt overflødig i vår digitale tid hvor alt tilsynelatende kan søkes opp via store kommersielle søkemotorer? Hvordan har denne kunnskapen blitt tatt med inn i nåtiden?

– Det finnes fortsatt områder hvor den typen velkontrollerte vokabularer blir videreført og utviklet, kanskje først og fremst der hvor premien for presise søk er spesielt stor, sier Nordlie. – Men jeg tror kanskje at de ressursene dette krever i forhold til å benytte seg av søk i dokumentene, ikke er stor nok til at det kan forsvares på alle områder. Vi ser nå en overgang fra den gamle typen tesauri til semantisk web hvor man prøver å løse tesaurus-problemet ved å lage meningsfulle koblinger mellom termer i form av ontologier, semantisk web-standards og liknende.

Kat og klass

Undertegnede har fortsatt friske minner fra utdanningen om hvordan vi strevde med å katalogisere og klassifisere smale fagbøker og endte opp med imponerende lange og kronglete signaturer.

– *Hvordan skiller undervisningen seg i 1984 fra 2017*

– Den gang handlet faget kunnskapsorganisasjon mye om å formidle praktiske

ferdigheter, for eksempel å katalogisere og klassifisere etter AACR2, Dewey og UDK. I den senere tid har vi beveget oss mer i retning av prinsipper som handler om hvilke typer informasjon det er viktig å få framhevet om en tekst i stedet for hvilke regler man skal bruke. Vi tenker ikke lenger at alle som uteksamineres ved høgskolen, vil komme til å katalogisere etter de gamle reglene. I stedet for å vise til «regel nr 14», vil vi i dag heller spørre: Etter hvilke kriterier skal dette dokumentet kunne finnes igjen? På grunnlag av hvilken type opplysninger er det hensiktsmessig at dette dokumentet skal kunne gjenfinnes? Hvilken ordning skal dette dokumentet inngå i?

– *Hvis du skulle gi et råd til dagens systemutviklere?*

– Veldig kort fortalt tenker jeg at man bør forsøke å få systemet til å gjøre det samme som bibliotekarene alltid har gjort når brukeren legger fram sitt behov:

» *Å skille det vesentlige fra det uvesentlige må alltid være en bibliotekoppgave.*

Hvilke mulige tolkninger har vi av spørsmålet ditt, hvilke mulige svar kan vi finne, hva er det du egentlig har

behov for? I stedet for å gi det eksakte svaret er det vel så viktig at systemet gir veien til svaret, slik det alltid har vært viktig for bibliotekarer å styrke brukeren. Systemene gjør dette i større grad nå enn før, blant annet gjennom å kategorisere, gjette på hva du søker på, gi alternativer og så videre, sier Nordlie.

Veien videre

Den gang bibliotekene eide sine samlinger av medier, er det lett å forstå at bibliotekarenes ferdigheter var avgjørende for hvordan samlingen kunne brukes. I dag formidler bibliotekene i vel så stor grad et globalt innhold hvor man øser av de enorme mengdene digitale data som ligger på nettet.

– *Betyr det at kunnskapsorganisatorene i dag arbeider i motbakke og har vanskeligheter med å holde på de gamle kvalitetskravene?*

– Vi må se i øynene at den gamle referansesamtalen ansikt til ansikt blir mer og mer sjelden. Dens ideal var at vi ikke bare skulle gi svaret, men vise veien til svaret, for vi skulle gjøre brukerne selvhjulpne. Google gir illusjonen av at du klarer deg

selv. Det som da er viktig er at det systemet du må være selvhjulpne i forhold til, hjelper deg til å skjønne hva du har funnet og hva som er vesentlig for deg. Det stiller krav til metadataene og systemutviklernes evne til å vise metadataene fram til brukerne.

– Noe nytt er at for eksempel Google sorterer våre søk på basis av det systemet tror det har skjønnet, dermed får brukeren bare se det systemet tror du vil se. Du oppdager ikke så lett nye ting, men oppmerksomheten styres i en retning som lett kan bli konserverende, sier Nordlie og understreker:

– Men Google er ikke nok. Bibliotekene må derfor fortsatt se det som en viktig oppgave å bygge opp og benytte seg av systemer som legger vekt på utsiling og presisering basert på faglig relevans, på en måte som Google, Facebook og andre kommersielle systemer ikke er i stand til. Å skille det vesentlige fra det uvesentlige må alltid være en bibliotekoppgave. I det siste har det for eksempel vært mye snakk om falske nyheter. For å verifisere en nyhetsmelding må man stille seg kritisk til både meldingens metadata og hvem kilden er.

– *Hvem skal så katalogisere?*

– Ideelt bør et dokument katalogiseres én gang med relevante og presise metadata. Det kan gjøres sentralt, men et bibliotek eller et arkiv har en egen målgruppe og et formål, og de yter ofte spesielle tjenester overfor de brukerne de er rettet mot. Noe tilleggskatalogisering ute i bibliotekene vil det fortsatt være behov for.

– *Hva tenker du vil være et viktig tema framover for forskningen innenfor kunnskapsorganisasjon?*

– Vi trenger å vite mer om forholdet mellom bruker og system. Et spørsmål av typen «Hva slags ordninger av det enorme datamaterialet på nettet er det som tjener brukerne best?» er fortsatt relevant. Eller for å spørre på denne måten: «Hvordan redusere den mentale belastningen for brukeren – uten samtidig å redusere utbyttet av søket?

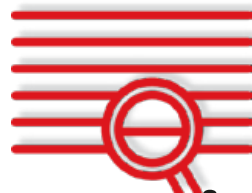
Vi ønsker Ragnar Nordlie lykke til som pensjonist. Med «hytte» i Italia og hytte på fjellet og interesse for et bredt spekter av musikk, er det lite som tyder på at han vil kjede seg. ■

OPPDAG FALSKE NYHETER

VURDER KILDEN

Klikk deg videre og undersøk nettsiden, formålet og kontaktinformasjon

FORTSETT Å LESE

Sensasjonelle overskrifter genererer klikk. Hva er egentlig saken?

SØK OPP FORFATTEREN

Gjør et raskt søk på forfatteren. Er personen troverdig? Fins han/hun?

FINS DET KILDER?

Klikk på lenker. Stemmer egentlig informasjonen overens med saken?

SJEKK DATOEN

Deling av gamle nyhetsartikler er ikke alltid relevant for aktuelle hendelser.

ER DET EN SPØK?

Merkelige saker kan være satire. Sjekk nettsiden og forfatteren for å utelukke.

ER DU FORUTINNTATT?

Kan dine egne overbevisninger påvirke dømmekraften din?

SPØR EKSPERTENE

Spør en bibliotekar, eller oppsøk en nettside for faktasjekk

Oversatt av Kristin Storrusten

IFLA

International Federation of Library Associations and Institutions

With thanks to www.FactCheck.org

Hold på dagen

Ein sjeldan gong kjem eg over ei diktsamling og berre må lese gjennom heile med det same. Det hender ikkje ofte for dikt treng tid, plass og rom. Men då eg fekk *Jeg var et barn* av Anna Rydstedt (1928-1994) mellom hendene blei eg sitjande å lese i eit strekk. Det var noko liketil, nedpå og nært ved desse dikta som klistra meg fast.

ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Sidan har eg lese samlinga fleire gonger. Dei siste gongane har eg tenkt at desse dikta eigentleg burde lesast høgt. Det er som dei ber om det. Ikkje minst på grunn av den utruleg gode gjendiktinga Marthe Huke har gjort. Dikta pustar, syng og pulserer, og ikkje minst fungerer så godt på norsk at ein kunne tru dei var skrive slik opphavleg.

Eigentleg ville ho bli prest. Men på den tida Anna Rydstedt skulle utdanna seg var det ikkje lov for kvinner å bli prestar. Debutsamlinga frå 1953 er passande kalla *Bannlyst prästinna*. Den har eg ikkje lese. Men ein kan ana diktarens temperament i enkelte dikt frå *Jeg var et barn*. Særleg i diktet «Kondolansebrev til verdens katolikker» som omhandlar pavens rundskriv i prevensjonsspørsmålet. Etter å ha sendt empatiske helsingar ut til kvinner og menn som elsker eller leitar etter ein å elska avsluttar Rydstedt diktet med ei slags openbaring i retning Paven: «Og jeg så tusen kors i lufta, tusen harde kors, / stimle sammen til et harnisk rundt hans kyske Faderbryst, / så ufeilbarlig, harde».

Diktet er like fullt atypisk for resten av samlinga. Det fyrste diktet eg las og som saug meg inn var «Epitafium over Tøffy.» La oss una oss heile diktet.

*Her hviler Shetland sheepdogstispen
Tøffy.*

*Hun var glad i menneskene, maten,
sola, gresset.*

*En gang med brukket bein
tisset hun i fanget på en dyrepleier.*

Da slo han til henne.

Siden kunne hun aldri tisse mer.

Så enkelt, men så voldsomt. Eit dikt som står varsamt og varmt på utsida og skilddrar eit lite hundeliv. Ein kjenslevar hund som er glad i det som er rundt henne. Det gjer så vondt å lesa om dyreplei-

aren som slår. Og den stakkars Tøffy som aldri kunne tissa meir. Med andre ord heller ikkje leva meir. Kor mykje makt me menneske har. Kor mykje vald kan me ikkje utøva, somme tider også utan å skjønna det, på desse små liva me ber mellom hendene våre.

I eit anna dikt er rollene snudd. Eg-personen har fått i oppdrag å avliva ein kattunge. Etterpå klandrar ho seg sjølv fordi ho har gravlagt katten med ein stein over og lagt vakre blomar oppå. Kattungen bad aldri om noko fancy grav, det einaste han ville var å leva og det fekk han ikkje. Det gjer òg vondt. Men på ein anna måte.

Sterkast inntrykk gjer likevel siste delen av diktsamlinga – hovuddelen «Mamma i verden.» Døden er skildra direkte og usminka i all si verkelegheit. Eg har aldri fått presentert døden på ein slik måte i ei diktsamling. Det hadde heller ikkje Sverige i 1970 då samlinga kom ut og blei sett på som einestående, om enn av enkelte kritikarar skildra som «kvinnelege» erfaringar. Kan hende rører dikta så djupt fordi dei er skrive i kjærleik. Dei beveger seg fram og tilbake i tid. Vekene før mors død, ved dødsleiet, tida etter mors død og til barndomsminner. Det er linjer her som rommar eit hav av einsemd og desperasjon som desse:

*«Du tenkte å ringe noen, sa du,
men visste ikke hvem
eller om du kunne ringe,
men ventet på den timen
da smerten skulle løse seg opp,
mens det lysnet av dag»*

Skildringa av då døden inntreffer er kan hende den som smertar mest. For eg-personen har sovna og mor er død når ho vaknar. «Jeg er helt alene i rommet, / har aldri vært så alene, før eller siden».

Det som likevel gjer mest inntrykk på

denne lesaren i møte med Anna Rydsteds dikt er den sterke livskjensla og viljen til liv som også finst her. Eit av dikta lengst framme i samlinga startar slik:

*Hold på dagen
som du slapp inn med rullegardina
som nettopp fløy inn gjennom vinduet.*

*Natta kommer
et annet tiår eller dette.
Hold på dagen.*

Den som skriv slik har kjent på natta, på mørket, på einsemda og det som ikkje gir meining, men likevel valt livet. Tittel-diktet «Jeg var et barn» har ein interessant slutt som peikar i same retning. Diktet er ei skildring av feberfantasier og sjukdom etter koppevaksine. Men då eg-personen er feberfri søker ho ut mot sola, lyset.

*Ingen feber i kroppen lenger,
hodet like klart som soloppgangen
og jeg rir på solstrålene,
overskrevs på min fine plankehest,
så langt inn i solas varme,
at jeg aldri siden har kunnet
forlate livet, sola*

«Nei, jeg forlater aldri virkeligheten, som jeg har kjempet meg for ord for ord, bit for bit. I og med at jeg har gitt virkeligheten ord, har jeg erobret den i livet mitt, der jeg ofte har måttet kjempe mot å kjenne meg fremmed i verden» sa Anna Rydstedt i eit intervju med Matts Rying som Marthe Huke refererer til i bokas etterord.

Kan hende er det nett dette som gjer poesien til Rydstedt så slitesterk. Anna Rydstedt som såg det store i det vesle og laga dikt ut av det fordi ho skjønte at dikta ville ha relevans langt utanfor ho sjølv. ■

Engasjerte. Klaus Støvring (t.v.), Amanda Stenberg og Daniele Aguilar, delte sine erfaringer med bibliotektilbud rettet mot tweens. Åse Kristine Tveit (t.h.) ledet debatten.

Satser på tweens

Nye tilbud rettet mot tweens – barn som snart er ungdom – oppstår fordi flere i denne gruppa faller utenfor de ordinære tilbudene til barne- og voksenbibliotekene. Stockholm og Oslo har fått egne bibliotek bare for tweens. Danskene satser annerledes. Deres online bibliotekteneste for barn under 14 år, drar alle landets bibliotek nytte av.

TEKST OG FOTO: KJETIL S. GRØNNESTAD
FRILANSJOURNALIST

Daniele Aguilar fra Biblo Tøyen i Oslo, Amanda Stenberg fra Tio-Tretton i Stockholm, og Klaus Støvring fra Biblo i Danmark, dro til Nordisk barnebokkonferanse i Stavanger for å dele deres erfaringer under vignet-

ten «Virtuelle og visuelle bibliotek. Hva slags bibliotektilbud vil dagens tweens ha?». Temaet var populært. Lokalet i Sølverbergets kjeller ble stappfullt. Alle stoler ble besatt, så etternølerne måtte stå langs vegg.

Både Daniele Aguilar og Amanda Stenberg slo kjapt fast at aldersgrensene, det at de yngre eller eldre enn målgruppa ikke hadde adgang, gjorde deres bibliotek unike.

Gode råd. Det ble mer enn fullt hus da Klaus Støvring (t.v.), Daniele Aguilar og Amanda Stenberg fortalte om deres erfaringer med bibliotektilbud rettet mot tweens. Aguilar og Stenberg slo fast at streng aldersgrense i eget hus, var viktigst for disse barna. Støvring ønsket kurs for moderatorene som overvåker det danske online-tilbudet.

Et sted å være

– TioTretton ble etablert fordi man så at barna i denne aldersgruppa ikke brukte det eksisterende bibliotektilbudet i tilstrekkelig grad, sier Amanda Stenberg.

Etter starten i 2011 har TioTretton ved Sergels Torg i Stockholm sentrum, hatt stor suksess. Nå bygger de ut for å legge bedre til rette for at barna kan utfolde seg fysisk inne i lokalet.

Biblo Tøyen ble til etter direkte inspirasjon fra TioTretton i Stockholm. Ifølge Aguilar ønsket de å rette seg mot samme aldersgrense som i Sverige (10-13 år), men her ble det utvidet til å inkludere eldre barn opp til 15 år.

– Biblo Tøyen er et tredje sted å være for disse barna, i tillegg til hjemmet og skolen, sier Aguilar.

Det var kø utenfor Tøyens nye bibliotek på åpningsdagen 31.03.2016. De har

fortsatt mange brukere. I dag ser Aguilar at flere av barna er på Biblo Tøyen hele åpningstida. Noe av forklaringen kan være at bydelen har mange trangbodde leiligheter. Barna trenger et sted de kan være for seg selv, der de får ro og fred til å lese. Derfor har Biblo Tøyen laget flere huler der barna kan trekke seg tilbake og være alene.

– Vi ser at det er selve rommet, muligheten til å være på et sted som er deres, som er det viktigste for barna, sier Stenberg.

Bibliotek, ikke fritidsklubb

Både Biblo Tøyen og TioTretton tilbyr aktiviteter, og er et sted der barna er i fred for voksne. Men både Aguilar og Stenberg er klare på at de ikke er fritidsklubber med bokreoler.

– Det er bare voksne som spør om vi er en fritidsklubb. På mange måter er bi-

blioteket det eneste stedet der det er helt ok å være alene, sier Aguilar.

Til tross for alle aktivitetene, som barna kan være med å foreslå, ser de på seg selv som bibliotek. Samfunnsoppdraget med å formidle litteratur og kunnskap ligger i bunn. Et nyttig tiltak på Biblo Tøyen, har vært å invitere rappartister. Barn som sliter på skolen, kan fatte interesse for lesing og litteratur via tekstene til rappmusikken.

I Stockholm forsøker de å motvirke trenden med at barnas fritid skal være gjennomregulert og full av aktiviteter.

– Her skal det være mulig å ta en pause. Det kanskje vanligste spørsmålet vi får fra voksne som leverer barna, er: Hva hender i dag? Når vi svarer «ingenting», blir de stressa, sier Amanda Stenberg og smiler.

– For her produserer vi ingenting. Vi er et bibliotek, fortsetter hun. ►

Tvil. – Jeg tror at tilbud som Biblo Tøyen og TioTretton har sin misjon i enkelte miljø, men egne bibliotek for barn i denne aldersgruppa vil neppe bre seg utover i landet, sier Åse Kristine Tveit.

Barnas medbestemmelsesrett er viktig. På Biblo Tøyen har de til og med fått bestemme hvordan bøkene i reolene skal katalogiseres.

De ansatte holder seg i bakgrunnen. Men selv om det er et poeng at dette er barnas eget bibliotek, skal de føle tryggheten med voksen tilstedeværelse. For selv om erfaringene både i Stockholm og Oslo for det meste er gode, fortalte Aguilar at de har hatt flere uheldige episoder med trusler og vold. Disse problemene skal være løst nå.

– Det viktigste med å forebygge slike episoder, er relasjonsbygging. Vi på biblioteket må snakke med de guttene og jentene dette dreier seg om. Vi samarbeider også med skolen og politiet i bydelen, sier Aguilar og legger til at de har hatt god nytte av å ha erfarne barne- og ungdomsarbeidere som tar støytten og takler episodene når de oppstår.

Bibliotekar, eller ikke bibliotekar

Utover i debatten kom det fram at ingen av de ansatte på TioTretton eller Biblo Tøyen, er utdannet bibliotekar.

– Jeg har et års bibliotekutdanning, men jeg har ennå ikke hatt bruk for noe av det jeg lærte der, sier Amanda Stenberg.

Hun fulgte opp med å lufte tanken om at det kanskje var på tide å endre

dagens bibliotekutdanning, slik at bibliotekarene blir bedre forberedt til å håndtere dagens unge, men det var en brannfakkell som fikk ligge i fred.

I Danmark var situasjonen omvendt. Av de rundt 30 som jobber med den danske online-tjenesten Biblo, er det bare Klaus Støvring selv som mangler formell bibliotekutdanning. Også han etterlyste nye utdanningstilbud. På Biblo ser han at digital formidling skaper nye krav og utfordringer. Det trenger ikke være del av bibliotekutdanningen, men kan være i form av etterutdanning og kurs.

På danske Biblo er overvåking av det som skjer på nettsiden, en viktig del av jobben. Moderatorene følger med på, og redigerer, barnas innlegg. Utfordringen er å ikke sensurere for strengt. Støvring ønsker seg kurs for moderatorer.

– Men erfaringene mine fra tilsvarende oppgaver, er at voksne er mye slemmere enn barn når de uttaler seg på internett, sier han.

Daniele Aguilar mener de klarte seg godt på Biblo Tøyen, selv om ingen der hadde formell bibliotekutdanning. Selv hadde Aguilar tatt noen kurs i bibliotekfag. Hvis de stod fast på noe faglig, fikk de hjelp fra den ordinære bibliotekfilialen tvers over gata.

Interessant

Åse Kristine Tveit fra Høgskolen i Oslo og Akershus, ledet debatten. Hun syntet det var mye interessant å høre, selv om hun stusset over påstanden om at dagens bibliotekutdanning ikke er godt nok lagt til rette for å møte disse barnas behov.

– Jeg tror bibliotek rettet mot eldre barn har noe for seg, men jeg tviler på at dette sprer seg utover Norge. Dessuten kan slike tilbud strengt tatt sies å være i uoverensstemmelse med ordlyden i biblioteklova. Den sier at bibliotekene skal være møtesteder, men på slike bibliotek med strenge aldersgrenser, møter du ingen andre enn folk fra din egen gruppe, sier hun.

Tveit ser at sosiale årsaker er en viktig begrunnelse for slike tilbud. At det å ha et sted å være, at de kan gå på biblioteket, er viktig for folk fra trangbodde og ressursvake hjem.

– Det er mange av de samme begrunnelsene i dag, som også gjaldt for 100 år siden. Biblioteket er viktig for sosial utjevning, sier hun. ■

Biblo Tøyen er et bibliotek med bøker og opplevelser for barn mellom 10 og 15 år, der voksne ikke har adgang. Brukerne må ha et eget bibliotekkort for å bruke Biblo. Arrangementene spenner fra leksehjelp, matlaging, forfatterbesøk, kodeklubb, framføring av egne tekster og filmvisning. www.biblotoyen.no

” *Hun fulgte opp med å lufte tanken om at det kanskje var på tide å endre dagens bibliotekarutdanning slik at bibliotekarene blir bedre forberedt til å håndtere dagens unge, men det var en brannfakkel som fikk ligge i fred.*

TioTretton ligger i Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm. Det er forbeholdt barn i alderen 10 til 13 år. Utenom å låne bøker eller lese, kan barna være med og spille teater, lage mat, animere eller spille musikk. De trenger et lånekort fra Stockholm stadsbibliotek for å låne bøker, iPads og lignende.

www.kulturhusetstadsteatern.se/Bibliotek/TioTretton/
Om-TioTretton/

Biblo er de danske bibliotekenes nettside for barn under 14 år. Barna kan dele hverandres interesser i åpne online-grupper. Gruppene kan opprettes av både barn og bibliotekarer. De som har Unilogin kan se, skrive, laste opp og delta i konkurransene på Biblo. Det er også mulig å låne bøker, filmer og spill på Biblo. Biblo er skapt og drevet av danske folkebibliotek, og overvåkes av voksne bibliotekarer. Biblo er stengt for innlegg, anmelder og alt interaktiv bruk mellom klokka 21.00 – 09.00.
www.biblo.dk

For alle. Warszawa Universitetsbibliotek blomstrer for sine 3000 daglige besøkende, og det er åpent for alle.

Reisebrev fra Warszawa

TEKST OG FOTO: AUD GJERSDAL,
FRILANSJOURNALIST

Biblioteker kan vel også være nyskapende? Jeg står på en bro over elven Wisla i sentrum av Warszawa og skimter biblioteket på andre siden.

Jeg rusler over broen, gjennom en liten park med intens fuglesang fra trærne. Endelig fremme ved Warszawa Universitetsbibliotek: På den grønne, svakt bøyde,

ytterveggen er det kobbertavler med tekstfragmenter fra ulike tider og kulturer som forsøker å snakke til oss. Noter fra et av Karol Szymanowski sine verk for pia-

no. Videre, en plate med matematiske formler. Så, et utdrag fra Platons «Phaedros», der han advarer mot skrivekunsten som vil resultere i at vi blir glemsomme. Glemsomhet er en ting. Stagnerte bibliotek som lever i tradisjonene uten å dyrke frem nye ideer, noe annet. Warszawa Universitetsbibliotek blomstrer for sine 3000 daglig besøkende, og det er åpent for alle.

Kunnskapens tempel

Biblioteket ble grunnlagt i 1816, og holdt først til i en kongelig villa. På slutten av 1800-tallet ble det flyttet til en ny bygning, som vist på bildet. Det var i det århundre den berømte forfatteren Henryk Sienkiewicz studerte litteratur og polsk her, og i 1905 fikk Nobelprisen i litteratur. Etter hvert ble bygningen for

liten, og det ble bygd et nytt bibliotek, som pave John Paul II besøkte og velsignet i 1999, tegnet av arkitektene M. Budzynski og Z. Badowski. Arkitektene ville vise den store betydningen biblioteket har for folk. Det gjorde de ved å skape harmoni mellom arkitektur og natur, og noe av bygningen er derfor dekket av en hage. Og den kommersielle delen av bygget med butikker, restauranter og kaffebarer, skilles fra biblioteket med en liten gågate, med glasstak over.

– Når vi går inn i biblioteket ankommer vi kunnskapens tempel, sier Lilianna Nalewajska, som er fagreferent i historie. Hun har skrevet om dette bibliotekets vei fra tradisjon til modernitet, og er også tilknyttet IFLA sitt arbeid. Nå står vi foran en levende vegg av grønne planter, nær en arkaisk bokhylle.

– Denne rosa konstruksjonen kommer fra den forrige bibliotekbygningen, og var 6 eller 7 etasjer høy. Den er til å lagre bøker på, og var plassert inne i bygningen. Det er en konstruksjon av støpejern, og på slutten av 1800-tallet var dette den beste løsning. Nå er det som et monument, sier Nalewajska og smiler. Fargen ble valgt av arkitekten. Metall er kjølig, og det blåser en mild, men ikke varm sommervind. Inne i biblioteket er det bokhyller. Og kataloger, men de er annerledes, for de er redesignet for å passe inn i vår tid.

Kataloger av metall

Vi er i kataloghallen. Det buede glasstaket holdes oppe av mursøyler som i toppen forgreiner seg som trær. Grønne greiner av metall, antakelig stål, ►

Kongelig. Biblioteket ble grunnlagt i 1816, og holdt først til i en kongelig villa.

strekker seg mot himmelen. Solen lyser dempet inn i rommet. Her står kortkataloger på rekke og rad, og mange av skuffene har oppslag som henviser til online-katalogen. Jeg tar på en av dem,

og kjenner metallet, som de er laget av.

– Inventaret er laget sammen med bygningen, slik at alt er i harmoni. Disse katalogene ble spesialdesignet, sier Nalewajska. Hun drar ut en skuff, og viser et

håndskrevet katalogkort fra 1894. Kortkatalogen er digitalisert, men fortsatt er de i bruk for eldre litteratur. Snart er de bare monumenter, de også.

Bilder fra fortiden

– Kan jeg se Rembrandt?

– Jeg tror ikke det, sier Nalewajska og ler.

– Det rommet er godt beskyttet. Det er unike kunstverk og de er skjøre, fortsetter hun og går heller mot småtrykk-samlingen. Avdelingen inneholder over 300 000 småtrykk fra 1801 og fremover. Døren knirker forsiktig opp, og en gemyttlig samtale stilner. På et bord ligger pent stablede småtrykk, og ved siden står sammenrullede plakater.

– Avdelingen ble dannet ut fra den politiske situasjonen i Polen på 1980-tallet, da situasjonen var vanskelig. På den tiden var der en stor mengde småtrykk i Polen, forteller lederen for avdelingen, Emilia Słomianowska-Kamińska¹.

– Politiske?

– Ja, politiske og illegale. Universitetet var et senter for de som kjempet mot

Urbant. Den nye kataloghallen er laget av urbane materialer som stål, glass og betong.

¹ Oversatt fra polsk av Lilianna Nalewajska

Natur og kultur. På taket finnes en av de største og vakreste tak-hagene i Europa.

kommunistene. Det ble bestemt å samle disse småtrykkene, og denne avdelingen ble opprettet, sier hun. De samler også på f.eks postkort, kalendre og plakater fra alle typer sosialt liv fra ulike tider, mest fra Warszawa. Kamińska finner frem album med små merker av papir inni, og det rasler når hun blar.

– Dette er en unik samling merker fra veldedighetsaksjoner. En kunne kjøpe slike for å støtte en god sak, for eksempel anskaffelse av klær til soldater, sier Kamińska. Flere merker er fra 1863, og ett visp er soldat med trebein og stav.

– Et viktig år i polsk historie, med det store antirussiske januaropprøret, sier Nalewajska, mens Kamińska betrakter et patriotisk telegram.

– Slike telegram var populære i vestlige områder av Polen, sier Nalewajska, og viser patriotiske elementer som det polske riksvåpen, bøker og en tent oljelampe, som omslutter en personlig hilsen. Slike postkortliknende dokument kunne inneholde håndskrevne dikt, som for eksempel et barn skriver til sin bestemor.

– De var populære frem til 2. verdenskrig, fortsetter Kamińska, mens vi betrakter et telegram med blomster i

sterke farger. Så er jeg i hagen utenfor biblioteket.

Bibliotekhage på taket

Hagen er designet av landskapsarkitekten Irena Bajerska, og er en av de største og vakreste tak-hagene i Europa. Hele hagen er på 1 hektar, og den består av en nedre del, og en øvre del som ligger på bibliotekets tak. Hagen er åpen for alle. Filip Łazicki fra markedsføringsavdelingen og jeg rusler forbi en kulp med fisk og burgunder vannliljer. Tidligere var det en skilpadde der.

– Det er en veldig fin plass i en by. En liten hage, men veldig fin. Biblioteket er populært også for private firmaer, og de leier areal både inne og ute for spesielle anledninger. Slik tjener biblioteket penger, sier Łazicki. Vann sildrer, og fuglene synger. I et område av parken vokser trær av metall.

– Det er for å forbinde naturen med bygningen. Det er en konstruksjon som plantene kan gro på, slik at hagen blir overalt, sier Łazicki, mens jeg tenkte på dronen jeg hadde sett fly over området. Jeg tenkte det var som små fragmentariske bilder av fremtiden, kanskje, der bibli-

oteket får flere og flere teknologiske muligheter, og det vakre verdsettes. Vi trasker oppover trappene mot taket, og møter flokker av turister på vei ned.

– Har du noen spørsmål? spør han. Jeg blar i notatblokken.

Hva kan andre bibliotek lære av dere?

– Dette biblioteket ønsker, og pleier, å være innovativt. Vi gjør ting som det første bibliotek i Polen. Vi var det første biblioteket med åpne hyller, sier han. Nå holder de på å lage et eget studierom med en lekeplass og bord for studentene, slik at de kan ta barna sine med når de studerer. Så er vi på taket, og kan se inn i biblioteket, men det er også panoramautsikt over Warszawa sentrum.

– Det er en fin utsikt. TV-stasjoner, også fra utlandet, kommer og lager intervjuer og liknende herfra, sier han, og blir stående å betrakte Wisla, med sine grønne bredder. Jeg tenker på hvordan slike reservoar som Warszawa Universitetsbibliotek bidrar til et samfunn med autonome individer som diskuterer og kritiserer ideer i en offentlig samtale, i vakre omgivelser, og skaper fremtiden. Biblioteket betyr noe. ■

Gjenåpner skolebiblioteket

Hellerud videregående skole i Oslo hadde stått uten skolebibliotek siden sommeren 2015. I slutten av februar var oppussingen ferdig og et nytt og etterlenget bibliotek er nå på plass. «Vi er veldig glade for dette. Det er fint å ha et sted som er stille og rolig hvor vi elever kan være», sier Befrin Kari-mi fra skolens elevråd til Grorruddalen.no. Elin Harr Lødding, bibliotekar ved skolen, mener det var på tide at barna fikk biblioteket sitt tilbake: «Det er viktig for elevene våre å ha leseglede og spesielt viktig er det med språkopplæring. Savnet etter et bibliotek har vært stort». ■

Usikker framtid

I desember vedtok kommunestyret å leggja ned biblioteket på Viksdalen i Sogn og Fjordane. Det ville ikkje lokal-folkesetnaden godta, så dei fekk saman ein underskriftskampanje frå 260 viksdølinger. Det fekk kommunestyret til å halda eit nytt møte, og denne gongen enda det med at biblioteket får halda dørene opne fram til 1. juli, melder Firda.no. Deretter skal framtida til biblioteket avgjerast på nytt. ■

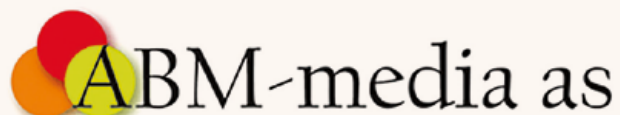

Hva skjuler seg i hyllene

I mars fikk bibliotekgjestene på Lenvik bibliotek i Troms sin første smakebit av konseptet «hyllevandring». Konseptet går ut på at en bibliotekar, fulgt av en gruppe tilhørere, vandrer omkring i biblioteket og forteller om bøkene i hyllene. «Hyllevandring er en flott idé fordi den også er en slags omvisning i biblioteket. Jeg tror langt fra alle vet hva vi har her, og det er sikkert ikke alle som er klar over at vi også har hyller med bøker i andre og tredje etasje. Det er altså en fin måte å gjøre seg bedre kjent i biblioteket på», sier Nina Høgmo ved Lenvik bibliotek til Folkebladet.no. ■

Meråpent på Bjerke

I februar ble biblioteket på Bjerke i Oslo meråpent. Det betyr at brukerne har adgang til biblioteket fra 07.00 til 23.00 hver dag hele året. «Og som alt annet på biblioteket, er også meråpent-tilbudet gratis», sier filialleder Heidi Grytten i en pressemelding. Bjerke er den sjettede av Deichmanskes filialer som tilbyr meråpent etter filialene på Majorstuen, Furuset, Bøler, Tøyen og Lambertseter. I fjor hadde disse filialene til sammen 269 773 besøk i meråpenttiden, som utgjør 11 prosent av det samlede besøket for alle Deichmanskes filialer. «Meråpent bibliotek fyller helt klart et viktig behov i oslofolks liv, og det er godt å se at det blir brukt. Meråpent gir hver og en av oss muligheten til å bruke biblioteket når det passer oss best, og det er akkurat slik det skal være. Biblioteket tilhører oss alle», sier Knut Skansen, konstituert biblioteksjef for Deichmanske bibliotek. ■

Nå i salg

– 19. utgave av «Bibliotek og offentlig informasjon»

Øivind Frisvold

Bibliotek og offentlig informasjon

Pris: 100,-

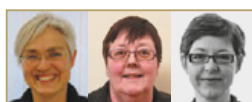
Fås kjøpt hos ABM-media: <http://www.abm-media.no/utgivelser.php>
eller HiOA: <http://www.hioa.no/0m-HiOA/Skriftserien-publikasjoner-fra-HiOA>

Fra venstre: Elin Opheim, Astrid Toft, Kari Skibenes, Hege Underdal, Ane Landøy, Heinz Diehl, Anett Kolstad.

Bibliotek, kunnskapsbasert praksis og informasjonsressurser
i kommunehelsetjenesten:

«Vi må finne rollen vår»

ELIN OPHEIM (HØGSKOLEN I INNLANDET),
IRENE HUNSKÅR (VID), MARGRETHE SØVIK (VID)

Hvordan sikrer vi god nok kompetanse i bibliotek til å betjene ansatte i kommunehelsetjenestene og hvem sitt ansvar er det? Hvem skal finansiere tilgang til informasjonsressurser? Er det lurt å skape etterspørsel etter behov ingen «vet» at de har, når vi allerede har nok å gjøre? Disse og andre spørsmål ble satt på dagsorden under SMH-dagene i Bergen, høsten 2016.

Behov og etterspørsel

Ansatte i kommunehelsetjenesten sogner til folkebibliotek med sine informasjonsbehov. Flere i panelet trakk fram at helsepersonell ikke vet at de kan få tjenester fra folkebiblioteket, eller at ledere blir overrasket over at folkebiblioteket kan og er interessert i å bidra. Noen steder har kommunehelsetjenesten hatt behov for

søkehjelp til felles fagprosedyrer, og fagbibliotek har da tatt betaling for søk. Slik bestilling av søk har hittil ikke hatt stort omfang, og spørsmålet er hvem som har kapasitet og kompetanse til å ta seg av slike etterspørsler. Folkebibliotekene har allerede fått mange nye roller, og det var noe tvil i panelet om man bør legge enda flere oppgaver til folkebiblioteket. Astrid Toft uttrykte det på følgende måte:

«Jeg tror folkebiblioteket og kommunehelsetjenesten har nok å gjøre på, en trenger ikke gå på leit etter hverandre for å få oppgaver».

Panelet trakk skiller mellom søk til spørsmål fra daglig arbeid og søk til forskning, og mente at folkebibliotek kan gi tjenester til et visst nivå. Noe bør overlates til bibliotekarer fra fag- og forskningsbibliotek med mer erfaring fra avanserte søk innenfor helse, men Helsebiblioteket har ikke kapasitet til å ta på seg søkeoppdrag fra kommunehelsetjenesten.

Hvilken kompetanse?

Blant bibliotekarene i panelet var det fokus på kompetanse sett fra eget ståsted. Ane Landøy og Anett Kolstad var enige om at spisset kompetanse på søk må ligge hos bibliotekarer i utdanningsinstitusjonene, men etterlyste samtidig initiativ fra fylkesbiblioteket som skal motivere folkebiblioteksektoren. «Samtidig er det slik», påpekte Kari Skibenes, «at om man priori-

terer en spesiell faggruppe, for eksempel helse, vil det gå på bekostning av andre. Det vil gjøre det vanskelig for mindre bi-

bliotek med få ressurser å prioritere, det er mange nye oppgaver og forventninger på det folkebibliotekene skal dekke.»

SMH er NBFs *spesialgruppe for medisin og helsefag*, og SMH-dagene 2016 (<http://www.smhdagene.no/>) kjørte paneldebatt om temaet «Kunnskapsbasert praksis ut i kommunene – bibliotekenes rolle». Deltakerne var Astrid Toft (KS), Anett Kolstad (Skedsmo kommune), Kari Skibenes (Hordaland fylkesbibliotek), Hege Underdal (Helsebiblioteket), Ane Landøy (Universitetsbiblioteket i Bergen), Heinz Diehl (Fedje kommune). Elin Opheim (Høgskolen i Hedmark) var ordstyrer. Spørsmålene til panelet kom i hovedsak fra salen, og viste engasjement for informasjonsressurser, kompetanse og samarbeid.

Kunnskapsbasert praksis (KBP) er å ta faglige avgjørelser basert på systematisk innhentet forskningsbasert kunnskap, erfaringsbasert kunnskap og pasientens ønsker og behov i en gitt situasjon (kunnskapsbasertpraksis.no). For bibliotek har KBP betydd økt etterspørsel etter bibliotekarenes kompetanse på søk. Sykehjem og hjemmetjenester og andre kommunale helsetjenester skal jobbe kunnskapsbasert, det er behov for tilgang til oppdatert og oppsummert kunnskap, og det har vært stor interesse for å være med på arbeid med å lage felles fagprosedyrer (fagprosedyrer.no). For å lage en fagprosedyre trengs blant annet omfattende litteratursøk.

Tilsynelatende er det lite kunnskap i folkebibliotek om Helsebiblioteket og ressursene som er tilgjengelige der. «Kanskje folkebibliotekene burde satse på å få bedre kompetanse på kunnskapsbasert praksis og de informasjonskildene som finnes for helsesektoren, spurte Anett Kolstad.

Utvikling av helsepersonells kompetanse ble også diskutert. Som Hege Underdal fra Helsebiblioteket uttrykte det: «De som jobber i bibliotek i utdanningsinstitusjoner har også et ansvar for at våre fremtidige helsepersonell kommer ut med ferdigheter som gjør at de klarer seg i den hverdagen de skal ut i.» Heinz Diehl, pleie- og omsorgsleder i en liten utkantkommune, og Astrid Toft trakk begge fram at ferdig utdannet helsepersonell skal ha en viss kompetanse, og blant annet kunne grunnleggende søk. I det daglige arbeidet er det viktig at kompetansen til raskt å finne svar fra gode kilder finnes på den enkelte arbeidsplass. Her er Helsebibliotekets kilder med oppsummert forskning og tilgang til kunnskapsbaserte fagprosedyrer svært viktig.

Ansvar og roller

Kari Skibenes reflekterte rundt fylkesbibliotekenes ansvar: «Hvordan kan helsepersonellene i kommunen få en best mulig bibliotekstjeneste og få dekket sitt behov for informasjonsressurser? En ting er det

vi må gjøre ut mot folkebibliotekene for å gjøre dem kjent med de ressursene som finnes, og også etablere samarbeid mot spesialistene på dette området. En annen ting er å finne rollen vår i det hele.» Bibliotek er gode på samarbeid og det bør være mulig å få til samarbeid mellom sykehus-, høyskole- og folkebibliotek for å gi et helhetlig tilbud til kommunehelsepersonellene.

Tilgang og tilgjengelighet

Gratisprinsippet står sterkt, og det var enighet i panelet om at betalingstjenester ikke er ønskelig, men at det bør ordnes med nasjonale lisenser – gjerne via Helsebiblioteket. Flere i panelet poengterer at det er nødvendig både med tilgang til ressurser og tilgang til veiledning fra bibliotekar. Heinz Diehl skulle ønske at helse- og omsorgstjenestene hadde samme tilgang til ressurser som høyskoler og universitet. Ane Landøy slo fast at «Helsebiblioteket er en genial løsning», men poengterte at det koster. Astrid Toft lovet at KS skal ta spørsmålet om finansieringen av Helsebiblioteket med til møter med direktorat og departement.

Hva har skjedd etter debatten?

I januar 2017 kom en rapport om helsepersonellens tilgang til internasjonale tidsskrifter og andre kunnskapsressurser, utarbeidet av en arbeidsgruppe nedsatt av Helse- og omsorgsdepartementet, med representanter fra KS, Universitetet i Oslo, Cristin, Helse Sør-Øst, Universitets- og høyskolerådet, VID og Folkehelseinstituttet v/Helsebiblioteket. Et av mandatene til gruppen var å kartlegge om og hvordan helsepersonellens og forskningsinstitusjoners behov dekkes i dag samt se nærmere på behov for tilgang til ulike ressurser «ut i fra formålene kunnskapsbasert praksis og forskning». Det ble særlig poengtert at kommunehelsepersonellens behov skulle være ivarettatt.

Arbeidsgruppen bak rapporten «mener at et tettere samarbeid mellom kom-

munene, folkebibliotekene og fagbibliotekene bør utredes nærmere. Kanskje kan folkebibliotekene utvikles og tilby både befolkning og helsepersonell i kommunene støtte til bedre kunnskaps håndtering?».

Et område flere i panelet kunne tenke seg å samarbeide om, er folkehelse, men da like mye rettet mot den gjengse bibliotekbruker som mot helsepersonell. Hege Underdal nevnte samarbeidsprosjektet *Folkebibliotek fremmer folkehelse* mellom Helsebiblioteket og tre fylkesbibliotek, der Sigrun Aasen har vært prosjektleder. Her har folkehelse vært en paraply for å nå ut til befolkningen i kommunen, bibliotekansatte og ansatte i kommunehelsepersonell (les mer om prosjektet i SLQ, 1-2, 2016). Allerede i 2014 uttalte Sigrun Aasen i *Bok og bibliotek* nr. 4 at folkebiblioteket kan og bør ta på seg rollen som primærhelsetjenestens bibliotek. To år senere sier UHR-rapporten at «Mye i samfunnet skal kunnskapsbaseres, og da kan folkebibliotekene være en god hjelp og støtte for allmennheten og for helsepersonell i å gjøre gode søk i kvalitets-sikrede kilder», men som paneldebatten fra SMH-dagene viser er det fremdeles en lang vei igjen å gå med hensyn til tid, ressurser, kompetanse og tilgjengelighet. ■

Kilder:

Arbeidsgruppen (2017) *Helsetjenestens tilgang til internasjonale tidsskrifter og andre kunnskapsressurser*. http://www.uhr.no/documents/Rapport_kunnskapskilder_16_jan_2017.pdf

Letnes, Odd (2014) Folkebiblioteket som primærhelsetjenestens bibliotek. *Bok og bibliotek*, nr. 4, s. 36-37.

Aasen, Sigrun (2016) Information literacy and health literacy. A challenge for librarians? *SLQ* 49 (1-2). <http://slq.nu/?article=volume-49-no-1-2-2016-5>

Helsebiblioteket.no gir gratis tilgang til fagprosedyrer, oppslagsverk, databaser, tidsskrifter og andre kunnskapsressurser for alt helsepersonell og studenter på medisins- og helsefagutdanningene. Folkebibliotek som betjener disse målgruppene, kan kontakte Helsebiblioteket for å få registrert sine IP-adresser for enkel tilgang til innholdet fra biblioteket. NBF kåret Helsebiblioteket til årets bibliotek 2011.

Verdens minste døgnåpne bibliotek?

Det er i hvert fall det nettstedet energyliving skriver om sitt nye påfunn «Morvollen bokskap». «Biblioteket» befinner seg sør på Hitra, og består av et lite skap med bøker i, plassert utendørs slik at leselystne kan ta turen når enn det måtte passe. Gjestene kan enten ta plass i stolen, om det skulle friste med en utendørs lesestund, eller ta boka med seg hjem. Biblioteket har ingen regler for lånetider, hvilket betyr at du trygt kan gi boka en permanent plass i bokhylla di. «Har du lyst til å bli en ny eier, så tar du vare på boken. Her kan du også sette inn bøker du ønsker å gi bort», skriver energyliving.info. ■

Hvilken tekstkyndighet trenger vi som veileder studenter i deres tekstarbeid?

Skrijving er mye mer enn skrijving og tekstproduksjon. Jeg skal være god på noe og andre skal være gode på noe annet. Spørsmålet er hvilken kompetanse skal være til stede i en enhet som arbeider med akademisk skrijving, og hvorfor. Det handler om hvem som skal gjøre hva. Og helt til slutt, er studentene dårligere til å skrive nå enn i forrige århundre?

AV KARI MARI JONSMOEN
FØRSTEAMANUENSIS I NORSK VED AVDELING FOR LÆRINGSSENTER
OG BIBLIOTEK, HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Det etableres stadig flere studieverksteder og skrivesentre i tilknytning til høyskole- og universitetsbibliotekene i Norge. Oppgaven til disse verkstedene og sentrene er i hovedsak å støtte studentene i skrivearbeidet (Jonsmoen, 2015).

I denne artikkelen vil jeg si noe om hvilken kompetanse jeg mener vi som veileder studenter i skrijving trenger. Alle som underviser og veileder ønsker å gi studentene gode svar som fører dem videre i deres faglige utvikling, men forutsetningen for gode svar er gode spørsmål. «Å være lærer er mer enn teori, teknikk og metoder», sier Greek (2015, s. 53), det handler også om hvem vi er og hvilke erfaringer vi har gjort. En forutsetning for god pedagogisk praksis, mener hun, er derfor å rette et kritisk blikk på egne handlinger og hva handlingene representerer. Ett av de grunnleggende spørsmålene jeg må stille meg som skriveleider og –veileder, er derfor hva jeg kan og ikke kan, dernest hvordan kan jeg bidra med min kompetanse på best mulig måte.

Akademisk tekstkyndighet

I en god akademisk tekst kommer det tematiske utgangspunktet og det kunnskapsrike resonnementet klart fram. Argumentasjonen er tydelig og åpen og ordvalget er presist. Alt uvesentlig er lukket vekk. Forfatteren prøver i størst mulig grad å styre leserens tolkning slik at misforståelser unngås. Jeg prøver følgelig å veilede studentene mot dette idealet. Ikke alle har tilstrekkelig akademisk tekstkyndighet for universitets- og høyskolestudier. Å ha tilstrekkelig akademisk tekstkyndighet for studier vil si å ha språkferdigheter, tekstforståelse og meta-

bevissthet som gjør en i stand til å nyttiggjøre seg studiets undervisnings- og veiledningstilbud, dokumentere faglig forståelse og mestre de språklige kravene som stilles. Ut fra kompetansemålene for studiespesialiserende program i faget norsk i videregående skole, har de med studiekompetanse derfra en slik kyndighet. I kompetansemålene står det bl.a. at elevene skal ha et rikt ordforråd, kunne hente ut og ta i bruk relevant informasjon fra ulike tekster, skrive velkomponerte resonnerende tekster i et språk som innfrir språklige formkrav, og være etterrettelige i sin kildebruk (Utdanningsdirektoratet, udatert).

Hva sier forskningen

Til tross for relevante kompetansemål i videregående skole, viser studier at nye studenter finner det vanskelig å skrive oppgaver fordi kravene er ukjente og språket de møter i høyere utdanning oppleves som nytt (Greek & Jonsmoen, 2012, 2013; Lødding & Aamodt, 2015). To studier som ser på overgangen mellom videregående skole og høyere utdanning har sammenfallende resultater. Når det gjelder leseferdigheter, sliter elevene med å lese lange tekster og med å forstå og se nyanser og detaljer. De kan skumme tekster, men er dårlige på dybdelesing, dvs. de studerer ikke teksten. Elevene trenes i å skrive korte tekster og dermed blir det en utfordring å skrive lengre faglige resonnement. Prøveregimet i videregående skole oppfordrer til reproduksjon av kunnskap i stedet for forståelse og dybde. Elevene reflekterer ikke over hva de skal lære og hvorfor, og de er usikre på hvordan de kan anvende det de lærer utenfor fagets rammer. Noe

av årsaken er at sammenhengen mellom tekstkyndighet i norskfaget og skrijving i andre fag blir underkommunisert. (Greek & Jonsmoen, 2016; Lødding & Aamodt 2015).

To studier fra Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) som til sammen favnet fire studieprogram ved tre fakultet, viser at studentene er usikre på hva som kreves faglig og tekstlig, er mer opptatt av formelle krav enn av tekstens innhold og opplever skriveveiledningen som mangelfull. Det kom også fram at skrijving i liten grad blir brukt som et reelt redskap til å utvikle tanken, reflektere, lære og argumentere. Skrijvingen blir knyttet til produkt og ikke til læring. (Greek & Jonsmoen, 2012, 2013).

Hva spør studentene om og hvem kan svare?

I Avdeling for læringscenter og bibliotek ved HiOA er det mange som underviser og veileder studenter i det å skrive i akademia uten å være knyttet til et bestemt studieprogram eller til et institutt. Vi er bibliotekarer, pedagoger, litteraturvitere, norskfilologer, engelskfilologer osv. Men er det spesialistene, de med grunnleggende kunnskaper innen studiets fagfelt eller skrivegeneralistene som kan svare på studentenes behov? Hvor velfunderede er mine svar når jeg som norskfilolog tar opp «litteratursøk» som et emne på et skrivekurs, uten å ha mer kunnskap om litteratursøk enn den jeg bruker når jeg selv skriver?

I en studie av hva kvalitet i undervisning i høyere utdanning er, kommer det fram at lærere i matematikk, historie og pedagogikk mener at god undervisning er at læreren demonstrerer for studentene ►

” Skall studentene skrive godt akademisk, må de ha fagforståelse og fagkunnskap. De må spørre hva og hvorfor.

Illustrasjonsfoto: Trond Isaksen.

«de gode og riktige tenke- og handlemåtene» (Wittekk & Habib, 2012, s. 331) i faget. Dette er vanskelig å gjøre i et fag en ikke selv har. Følgende to tekstutdrag er skrevet av sykepleierstudenter med norsk som andrespråk.

Det kan være lurt å forslå pasient om å benytte bleier sammen med hyppig toalett besøk dersom pasient er tilstand til å gå selv. (Student 2015)

Asta sin sirkulasjon observeres for å forebygge trykksår, oppdage trombose og oksygenmetning og pulsfrekvens. Mens respirasjon observeres for pasienten har lungeeboli og pustebesvær. Både respirasjon og sirkulasjon henger veldig mye. (Student 2005)

Hvilken kunnskap trenger jeg for å veilede disse to studentene i fagskriving?

Teksteksemplene aktualiserer kunnskap innen norsk grammatikk, tekstoppbygging, andrespråktilegnelse, norsk som andrespråk, pedagogikk og sykepleie. Uten faglig kunnskap kan jeg ikke vurdere om studenten forstår det han eller hun skriver om, og det er lett å føre studenten på ville veier uten at jeg selv er klar over det.

Hvorfor og hvordan – og ikke hva og hvorfor?

I forkant av et skrivekurs jeg holdt for masterstudenter ba jeg dem skrive ned de spørsmålene de hadde til det å skrive en masteroppgave. Spørsmålene deltakerne stilte var utelukkende hvordan-spørsmål. Hvordan skrive en god oppgave, hvordan få oversikt, hvordan velge metode, hvor-

dan analysere, hvordan formulere setninger, osv. En god oppgave viser alltid faglig dybde, forståelse og etterrettelighet. Likevel stilte ingen spørsmål om innholdet og innholdets relevans i masteroppgaven. Hva er årsaken til at studentene utelukkende er opptatt av hvordan, og ikke spør om hva og hvorfor? Det kan tyde på at de er mer opptatt av formen enn av innholdet, noe tidligere studier har påvist (Greek & Jonsmoen, 2013).

Hvordan spørsmålene er knyttet til teknikk, og er kanskje et resultat av en instrumentell holdning til kunnskap og skrijving, jf. funnene fra videregående skole om elevenes svake ferdigheter når det gjelder dybdelæring og metakognisjon, og deres sterke resultatorientering. Er vi som skriveopplærere og -veiledere med

på å styrke denne holdningen? Vektlegger også vi form framfor innhold? Hvilke teorier ligger til grunn for våre valg? Hvilken kompetanse trenger vi for å gi de gode svarene? De fleste merker om en tekst er god eller ikke, vanskeligere er det å komme med konkrete forslag til hvordan teksten kan bli bedre. Lyrikerer Arn-ljot Eggen har sagt: «Ein må skrive nokså mykje for å sjå kva ein ikkje skal skrive». Lingvisten Anne Birgitta Nilsen fortalte i et innlegg på Skriveuka på HiOA 2016, at hun i sin veiledning av masterstudenter av og til omformulerte tekstpartier, slik at de ser hvordan det kan gjøres (Nilsen, 2016). Selv skriver hun mye i ulike media og er redaktør for et vitenskapelig tidsskrift. Hvor mye skriver vi? Hvor gode er vi til å omskrive? Og kan vi gjøre

det, om vi ikke kjenner faget og fagets tekstkultur? Skal veilederne i studieverksteder og skrivesentre være generalister eller spesialister? Jeg mener det siste. Skal studentene skrive godt akademisk, må de ha fagforståelse og fagkunnskap. De må spørre hva og hvorfor, og derfor må faglærerne på banen og det er ingenting i veien for at de kan på en bane som ligger i et studieverksted, et skrivesenter eller i et bibliotek.

Fagdidaktikk

Fagskriving i studier involverer i tillegg til kunnskap innen fagdisiplinen, informasjonsinnhenting, bruk av referanser, lesing, språk, lingvistik og retorikk, for å nevne noe. Det betyr at vi som veiledere må ha grunnleggende faglig kunnskap i de temaene vi veileder og underviser i, og vi må ha didaktisk forståelse. Det betyr at vi jevnlig må stille spørsmål ved egen praksis og kompetanse. «Fagdidaktikk er alle de refleksjoner en kan knytte til et fag og undervisning av dette faget, som kan gi økt kunnskap om fagets beskaffenhet, om fagets legitimering og økt kunnskap om hvordan faget kan læres, undervises og utvikles». (Laila Aase 1990, sitert fra Lorentzen S. mfl., 1998, s. 7). Fagdidaktikken er forankret i grunnleggende *faglig* og *didaktisk* kunnskap og innsikt. Har jeg en slik inngående kunnskap og innsikt i alle områder innen akademisk skriving? Nei, men jeg har det i de emnene som inngår i faget norsk og i flere emner innen faget norsk som andrespråk.

Skriving er mye mer enn skriving og tekstproduksjon. Jeg skal være god på noe og andre skal være gode på noe annet. Spørsmålet er altså hvilken kompetanse skal være til stede i en enhet som arbeider med akademisk skriving, og hvorfor. Det handler om hvem som skal gjøre hva. Og helt til slutt, er studentene dårligere til å skrive nå enn i forrige århundre? Nei, det tror jeg ikke, men vi er produkt av hver vår tid. Studentene før og nå har ulik tekstkyndighet. Kanskje er det et spørsmål om vår tekstkyndighet matcher deres. Og kanskje har de, som sagt, en mer instrumentell holdning til skriving og til det som skal læres. Så da spørs det om vi ut fra faglig kunnskap og innsikt, skal representere en motvekt eller om skal bifalle et slikt tekst- og kunnskapssyn. ■

Litteratur

Greek, M. (2013). God pedagogisk praksis i høyere utdanning. I M. Greek og K.M. Jonsmoen (red.). *Språk mangfold i*

utdanningen. Oslo: Gyldendal Akademisk, s. 42-59.

Greek, M. & Jonsmoen, K. M. (2012). «Hodet blir tungt – og tomt» – om det å skrive seg til profesjonsutøvelse. I *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 1, 15–26.

Greek, M. & Jonsmoen, K. M. (2013). Skriveveiledning til økt fag- og tekstforståelse. I *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 997(4-5) 281-291.

Greek, M. & Jonsmoen, K. M. (udatert). På stø kurs inn i akademien? *NOA*.

Greek, M. & Jonsmoen, K. M. (2016a). Lecturers' text competencies and guidance towards academic literacy. *Educational Action Research* 2016 ;Volum 24.(2).

Greek, M. & Jonsmoen, K. M. (2016b). Hvilken tekstkyndighet har studenter med seg fra videregående skole? *UNIPED* 2016 ;Volum 39.(3) s. 254-270.

Greek, M & Jonsmoen, K. M. (udatert). På stø kurs inn i Akademien? *NOA*, nr. 1 2017)

Jonsmoen, K. M. (2015). Studieverksted – et pluss for studentene. I: *Språk mangfold i utdanningen*. Gyldendal Akademisk 2015, s. 258-277.

Lorentzen, S. (1998). Fagdidaktikk : innføring i fagdidaktikkens forutsetninger og utvikling. Oslo: Universitetsforl.

Lødding, B. & Aamodt, P. O. (2015). *Studieforberedt etter studieforberedende? Overgangen mellom studieforberedende utdanningsprogram og høyere utdanning belyst gjennom gruppesamtaler med lærere, studenter og elever*. Rapport 2015:28. Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.

Nilsen, A. B. (2016, 26. oktober). *Skriveveiledning: utfordringer og løsninger*. Foredrag holdt på Skriveuka på HiOA 2016. Oslo.

Utdanningsdirektoratet (udatert a). *Kompetansemål etter Vg3 – studieforberedende utdanningsprogram*, hentet 14. november 2016 fra <http://www.udir.no/kl06/NOR1-05/Hele/Kompetansemal/kompetansemal-etter-vg3---studieforberedende-utdanningsprogram>.

Witteck, L. & Habib, L. (2012). Undervisningskvalitet som praksis. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 2012, Årg. 96, nr. 3, s. 223-236.

Bli inspirert!

Informasjon om abonnement:
www.bokogbibliotek.no

mentor

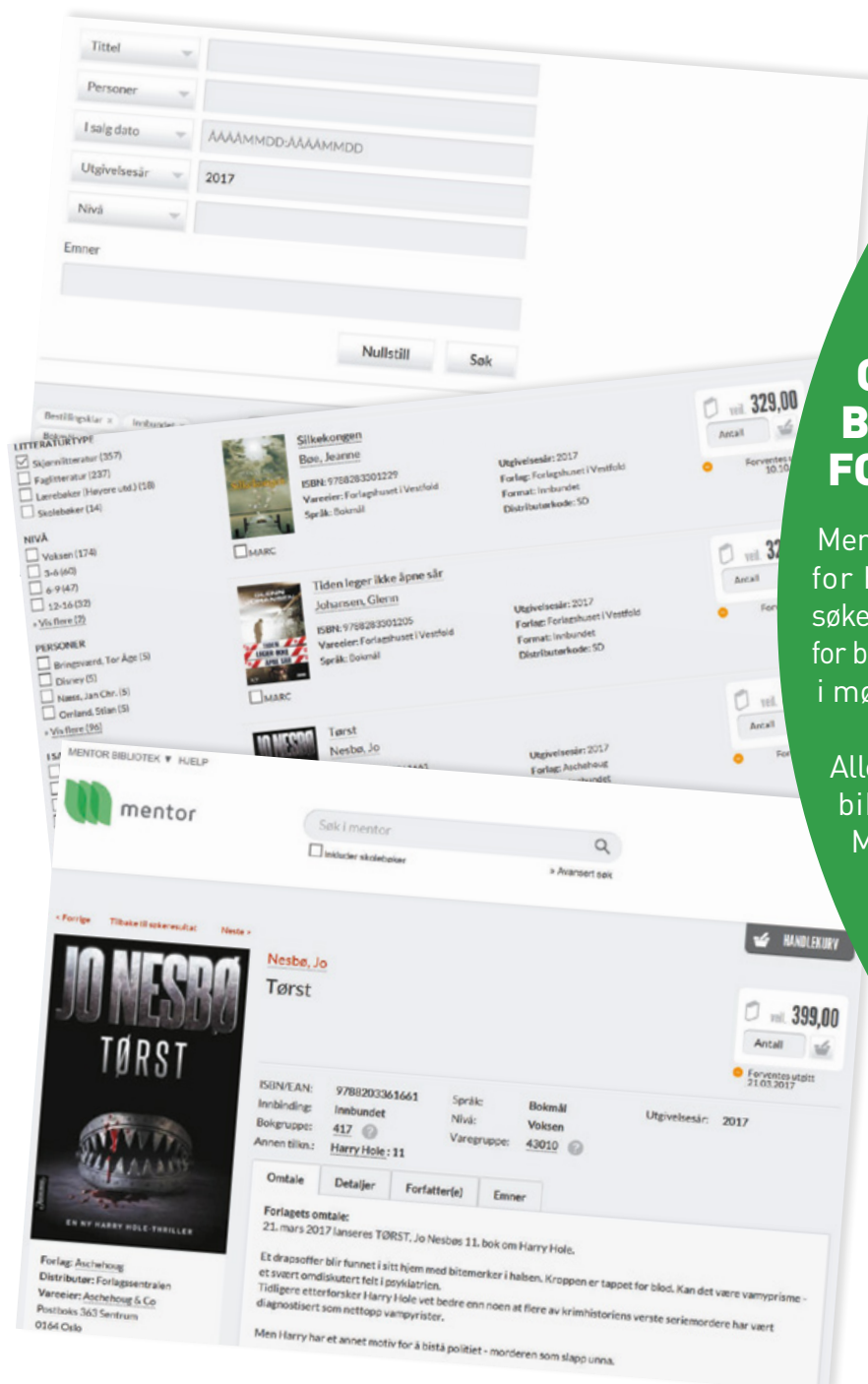
MENTOR BIBLIOTEK

OPPDATERTE METADATA OM BØKER OG VARER FRA ALLE FORLAG I NORGE

Mentor er et webbasert søkeverktøy tilrettelagt for hurtige søk på både nøyaktige og vage søkekriterier. Det er et meget godt arbeidsverktøy for bibliotekets ansatte og et perfekt serviceverktøy i møte med bibliotekets brukere.

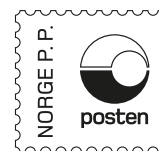
Alle metadata er kvalitetssikret av Bokbasens bibliotekarer og du kan enkelt laste ned Marc-poster til ditt biblioteksystem.

Pris: 350,- per måned.

bokbasen as

Ta kontakt på post@bokbasen.no eller tlf 23 35 89 50

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

Adlibris **BIBLIOTEKSKUNDE**

- ✓ Få 20% biblioteksrabatt*
- ✓ Bestill bøkene plastede og utrustede
- ✓ Enkel handel til gode priser

Hver dag leverer Adlibris over 30 000 bøker til bokelskere i Norge, Sverige og Finland. Med ca. 1,5 millioner aktive kunder og ett utvalg på 11 millioner titler, er Adlibris den selvklaare bok- handelen for alle som er glad i bøker. Vårt mål er å være en god leverandør til bibliotekene når det gjelder alt fra utvalg og utrust- ning, til priser og leveringstider.

*Gjelder bare norske fastprisede bøker i bokgruppene 2 - 9.

Norges største bokutvalg

Adlibris